

HUGO BORST
Over vaders & zonen

De jongenskamer van Van Basten
en andere verhalen

LJVEEN

OVER VADERS & ZONEN

Hugo Borst

Over vaders & zonen

De jongenskamer van Van Basten en andere verhalen

Uitgeverij L.J. Veen Amsterdam/Antwerpen

Eerste druk mei 2005

Elfde druk juni 2007

© 2005, 2007 Hugo Borst

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Mulder Van Meurs, Toni Mulder

Omslagfoto Peter Bak

D/2005/0108/737

ISBN 9789020409864

NUR 303/480

www.ljveen.nl

INHOUD

De jongenskamer van Van Basten

Oom Ger

Pingelen

Bal

De mooiste plek op aarde

Aanstootgevend

Ebi wil naar huis

Het offer

Devin

De zonen van Faas

Jerry's oorlog

De commune in Jaffa

Lekker belangrijk

Finding Charlie

Wat ook moog' gebeuren

Alex is meer van de Knex

Verantwoording

Niet te veel wanhoop en niet te veel hoop

Kenzaburo Oë

Om 1:28 deed een politieman de celdeur open en zei dat er iemand voor me was.

Ik stapte naar buiten. Vader stond in de gang. Hij stak zijn rechterhand op en spreidde zijn vingers in een waaier. Ik stak mijn linkerhand op en spreidde mijn vingers in een waaier en we raakten elkaar met onze duim en vingers. Dit doen we omdat vader me soms wil knuffelen, maar ik hou er niet van om mensen te knuffelen, dus doen we dit, en het betekende dat hij van me houdt.

Uit: *Het wonderbaarlijke voorval met de hond in de nacht* Mark Haddon

De jongenskamer van Van Basten

December 1994

Vandaag zal Van Basten haar vertellen dat hij precies dertig jaar geleden op haar buik ging zitten om Marco eruit te persen. Marco wilde maar niet komen, toen heeft Van Basten hem zelf uit zijn vrouw geduwd. Het was een moeilijke bevalling, zwaarder dan de vorige twee. Van Basten zal haar ook vertellen dat hij precies dertig jaar geleden op haar buik ging zitten om Marco eruit te persen. Marco wilde maar niet komen, toen heeft Van Basten hem zelf uit zijn vrouw geduwd. Hij zal haar verder zeggen dat Marco vandaag jarig is. Dertig is hij geworden.

En morgen, morgen is Van Basten 39 jaar getrouwd. Morgen zal hij haar zeggen dat ze 39 jaar getrouwd zijn met elkaar. Ze zal zeggen 'o ja' en het meteen weer vergeten. Hij zal het wat later nog eens herhalen; ze zal weer zeggen 'o ja' en het meteen weer vergeten. Ze zal, lezend in oude damesbladen, opmerken dat roken de gezondheid schaadt, dat hij daar beter mee kan stoppen. 's Avonds voor de televisie kan hij nog eens een paar keer herhalen dat ze 39 jaar getrouwd zijn.

Gisteren belde Liesbeth. Dat is een beetje traditie geworden, nu Marco niet meer speelt. Zo is het toch nog een beetje koffie drinken in Milaan op zondagmorgen.

Vanmiddag gaat hij Marco bellen, hem feliciteren met zijn dertigste verjaardag en hem vragen hoe het met zijn enkel gaat. Maar eerst komt er iemand voor het museum. Vorige week heeft hij ook iemand rondgeleid, net als de week daarvoor, en volgende week komt er iemand helemaal uit Frankrijk of Turkije. Aan de bezoekers, die door Van Basten streng worden geselecteerd, vertelt hij altijd hetzelfde. Het leven is een eindeloze reeks herhalingen. Dus vertelt hij ze allemaal het levensverhaal van Marco, en wijst op de shirtjes, de prijzen, de trofeeën, de foto's. Weer boven stellen ze allemaal dezelfde vragen, geeft hij dezelfde antwoorden als altijd en zeggen ze stevast tussendoor wat een mooi uitzicht hij heeft op het Amsterdam-Rijnkanaal.

Hij leest de namen van de aken niet meer. Hun voorbijvaren dringt na achttien jaar al lang niet meer tot hem door, net zoals je het luiden van de klok meestal niet hoort. Wel vallen hem de auto's aan de horizon op. Die kan hij nu het herfst is weer tussen de bomen door zien rijden van Utrecht naar Amsterdam. Soms ziet hij zichzelf, op weg naar Ajax met twee 17-jarigen op de achterbank: Edwin Godee en Maare-co.

Alleen het bankstel is nieuw, voor de rest is de kamer gebleven zoals hij was toen ze –

eerst Marco en ten slotte zijn vrouw – negen jaar geleden het huis verlieten; met het hoogpolige maar platgelopen crèmekleurige tapijt, de piano met vergeelde pagina's bladmuziek en de tafel met het kleedje. Hij brengt de ochtend aan tafel door: een kop koffie, Camel-filtersigaretten, een asbak, *De Telegraaf*, de telefoon die vaak overgaat, het uitzicht.

Aan de overkant van het kanaal vlucht Marco voor de schoften, Van Basten holt achter hem aan. Marco huilt omdat ze hem weer hebben geschopt. Niet één keer, nee, wel tien keer. Van Basten haalt hem in. Vraagt of ie helemaal belazerd is. Terug! En gauw! Hij ziet zichzelf wijzen. Terug naar UVV, terug het veld in, en terugschoppen die schoften. Zo kom je er nooit. Marco keert om. Marco luistert altijd naar hem. Hij wilde op het middenveld spelen, het spel vóór zich, vaker aan de bal, meer vrijheid, minder schoppen, maar Van Basten heeft ook die vlucht verboden. Marco, je bent een spits. Er zijn genoeg goede middenvelders, maar weinig goede spitsen. En Marco luistert echt altijd naar hem, altijd. Van Basten dirigeert het leven van zijn jongste zoon sinds hij hem, zittend op haar buik, uit zijn vrouw heeft geperst. Soms vindt Van Basten zichzelf hard, maar het drillen is soms nodig. Marco is zijn levenswerk.

We lopen twee trapjes af naar beneden. Bij de entree van de jongenskamer blijft Van Basten stilstaan voor twee foto's aan de wanden. Op de ene juicht Marco, op de andere huilt hij. 'Die Zuid-Amerikaan had hem twee keer in zijn liezen geschopt. Vuile schoft. Die andere foto staat voor het succes dat hij heeft gehad, deze voor de pijn die hij in zijn carrière heeft geleden. God, wat heeft die jongen een pijn gehad. Altijd als hij me na de wedstrijd van San Siro naar het vliegveld bracht, klaagde hij over de stijfheid van het gewricht en de pijn. Sinds 1988 heeft hij alleen maar pijn gehad.'

Van Basten verwacht dat ik ga vragen of hij zijn enkel aan Marco zou willen geven, want dat vragen er wel meer. Natuurlijk, zou hij antwoorden, natuurlijk wil hij dat! Kon het maar. Kon je maar enkelgewrichten transplanteren, net als nieren en levers en harten. Dan zou Marco opstaan na elke schop. Nu blijkt dat alles van waarde weerloos is, dat de schoften het voetbal regeren, omdat de scheidsrechters laks zijn. 'Het is triest dat een jongen die niet gemeen is, die zoveel techniek heeft, die zo mooi kan voetballen, het slachtoffer is. Bij elke wedstrijd van AC Milan of het Nederlands elftal die ik nu zie, denk ik 90 minuten lang: hier had hij ook tussen kunnen lopen. Als ik beelden zie van vroeger, als ik zie hoe goed Marco was... Ik zet de tv uit. Ik kan er niet tegen. Het is een tragedie.'

Omdat Van Basten de klemtoon op de laatste lettergreep van tragedie laat vallen, heeft zijn constatering ongewild iets komisch. Het valt me trouwens op dat Van Basten in de (voltooid) verleden tijd over Marco praat. Hij gelooft niet dat het ooit nog zondagmiddag wordt voor Marco, en evenmin voor hem. Nooit meer de tweewekelijkse trip op zondagmorgen 8.10 uur met de KL 341 naar Milaan, opgehaald worden door Liesbeth en de kleinkinderen, koffie drinken, naar het stadion, Marco gevangen houden in zijn blikveld opdat hij niet geraakt wordt, en na afloop door Marco worden afgezet bij Linate, op tijd voor de KL 343, elf uur 's avonds weer in Utrecht. Het leven is een eindige reeks herhalingen.

'Het liefst was Marco tot zijn 35ste doorgedaan. Zonder blessures, zonder pijn, god, wat

was hij dan groot geweest. Pele, Maradona, Cruijff, in dat rijtje zou hij zijn genoemd,' zegt hij terwijl hij de deur van Marco's kamer opent.

Op negen vierkante meter hangen, liggen, staan, rusten, pronken, schreeuwen, vloeken en verblinden duizend-eneen dingen tegelijk. De inventaris:

- bijna 200 shirts (onder meer alle tricots van clubs uit de Serie A, van clubs uit de Nederlandse eredivisie, van topclubs uit heel Europa, van diverse nationale elftallen, alsmede een shirt van het EK 1988 (nummer 12) en een shirt van Diego Maradona);
- een stuk of twaalf broekjes (waaronder een broekje met nummer 9 van het EK 1992 in Zweden en een met nummer 12 van het EK 1988 in West-Duitsland);
- diverse voetbalkousen;
- twee Diadora T-shirts met de afbeelding van Marco;
- drie aanvoerdersbanden van het Nederlands elftal door Marco gedragen;
- een aanvoerdersband van Lothar Matthäus;
- een speldje met AC Milan 12 (scudetto's);
- een speldje met AC Milan 13 (scudetto's);
- tientallen (unieke) speldjes;
- een foto van Ajax met coach Johan Cruijff en de zojuist gewonnen Europa Cup II (1987);
- een foto waarop Van Basten in 1984 de Zilveren Schoen (2e plaats topscorer van Europa) in ontvangst neemt;
- een foto waarop Cruijff (Feyenoord) en Van Basten (Ajax) duelleren;
- diverse andere foto's;
- een schilderij van Marco in het shirt van AC Milan;
- een (kleine) replica van de bokaal die het Nederlands elftal won tijdens het Europees Kampioenschap in 1988;
- een (kleine) replica van de Europa Cup II (1987);
- een medaille met 'KNVB-beker 1986';
- een medaille met 'KNVB-beker 1987';
- Van Basten afgebeeld als Pink Panther (porselein);
- de Zilveren Schoen 1984;
- de Gouden Schoen 1986 (topscorer van Europa);
- de Gouden Bal 1988 (beste voetballer van Europa 1988);
- de Gouden Bal 1989 (beste voetballer van Europa 1989);
- de Gouden Bal 1992 (beste voetballer van Europa 1992);

- een kristallen bal aangeboden door Ajax ('1987 - Bedankt en veel succes');
- diverse gouden munten;
- een gipsen hoofd van Marco;
- tientallen grote en kleine vaantjes;
- en stuk of tien ansichtkaarten van Marco als speler van Ajax en AC Milan;
- officiële accreditatie WK junioren 1983;
- officiële accreditatie EK 1988;
- officiële accreditatie EK 1992;
- een verzilverd bekertje gewonnen bij tafeltennis waarop 'TTV CJC clubkampioenschap 78/79 2^e prijs junioren';
- een bronzen beeld van Telesport/Adidas (topscorer seizoen 1984/1985);
- een bronzen beeld van Telesport/Adidas (topscorer seizoen 1985/1986);
- een bronzen beeld van Telesport/Adidas (topscorer seizoen 1986/1987);
- een kleine gouden pilaar (waarop staat ERG) op een groene sokkel (topscorer Serie A 1989/1990);
- een kleine gouden pilaar (waarop staat ERG) op een groene sokkel (topscorer Serie A 1990/1991);
- de Gouden Schoen voor de beste speler van de eredivisie 1985;
- twee kristallen wijnglazen waarop in gouden letters 'Bohemians Praag';
- een koalabeertje, opgestuurd uit Australië;
- een verzilverd bekertje 'eerste prijs pupillen toernooi '77 Unitas';
- een zilveren bord Finland-Nederland van 31-5-'89;
- trofee Europees voetballer van het jaar 1989 France Football;
- trofee World Player 1988 (IFFHS/Adidas);
- trofee World Player 1989 (IFFHS/Adidas);
- trofee Golden Ball winner FIFA/Adidas *ESM* 1992;
- een Italiaans stripverhaal (in boekvorm) van Marco's leven;
- een badlaken met 'Marco Kampioen 1985';
- een poppetje (Man of the match Ajax-FC Den Bosch 1986);
- enkele horloges;
- een fotoboek van het EK '88 van de Italiaanse fotograaf Natalino Ginelli (drie exemplaren);

- 6 albums met professionele actiefoto's;
- 14 dikke albums met publicaties over Van Basten (binnen- en buitenland);
- 1 album met publicaties uit de roddelbladen;
- 1 map met correspondentie KNVB (met onder meer uitnodigingen voor vertegenwoordigende elftallen);
- 49 videobanden met al Marco's interviews en wedstrijden.

Het is koud en schemerig in deze kamer. Maar het is er vooral onrustig en vol. En de shirts ruiken niet naar zweet. Het is geen jongenskamer, maar een toonzaal. Voetbaltrofeeën zijn meestal afstotelijk, ze zijn te groot, ze glimmen vals, ze verbeelden zelden waarvoor ze staan. Als je bijvoorbeeld die prijs van *France Football* uit 1989 ziet staan, waar Van Basten zo trots op is, dan zie je geen elegantie, geen artistiekeit, geen schoonheid, geen psychologische oorlogvoering, geen opwinding, geen arrogantie, geen gesar na een doelpunt, geen blijdschap, geen macht, geen kracht, geen winnaar, geen pijn, geen zweet; je ziet er in niets aan af dat Marco toen de beste speler van Europa was. Het is raar dat zo'n ding Marco's prestatie mag vertegenwoordigen. Alleen de zilveren Europa Cup I met de grote oren staat voor de magie van de Europa Cup I – en daar won Marco er twee van – maar die staat er natuurlijk niet, zelfs geen replica. En de wereldbeker voor landenteams is ook mooi, maar die won Marco niet, omdat Michels Crujff in 1990 niet aanstelde als bondscoach.

Alleen het frame van zijn bed, door Van Basten getimmerd omdat Marco te lang was, is nog over. Het staat rechtop en doet dienst als prijzenkast. Ik zie geen boekenkast, dus ook geen boeken. Wat las hij vroeger? Had hij *Jip en Janneke* staan, *Het Beest met de Achternaam*, *Oorlogswinter*, *Kruistocht in Spijkerbroek* of de avonturen van Pietje Bell en Dik Trom, of Kuifjes en Suske & Wiske? Las zijn moeder of vader hem voor?

Van Basten, die ineens heel erg op Jacky Charlton lijkt, lacht, want Marco hield niet van lezen. 'Hij ging met een bal naar bed. Die leuke voetbal, dat was zijn knuffel. Zijn leven was een voetbal. 's Avonds ging hij niet maffen voordat ik even met hem over voetbal had gepraat. Ik las hem niet voor. We spraken altijd over voetbal, dan zat ik aan de rand van zijn bed, en dan vroeg hij maar. Toen hij een jaar of acht was, haalde ik het schoolbord erbij, tekende met een krijtje wedstrijdssituaties, hoe hij een gat moest trekken voor een opkomende middenvelder, ik zei wat hij fout deed in het veld, hoe hij moest voetballen zonder bal, want met een bal kon hij toch al alles. Toen ie zes was, zei ik al tegen een kennis dat hij international zou worden.'

Ik hoopte op de echo van de baltrappende Marco, op tijd die stil was blijven staan, op plaatjes van filmsterren aan de muur van het Achterhuis, die evenveel vertellen over de geschiedenis van Anne Frank als een willekeurige bladzijde uit haar dagboek, ik hoopte op een jongenskamer, niet op een *campy* museum. Van Basten heeft het door Marco bekladde oefenmuurtje, waar hij tegenaan schoot tot zijn huisgenoten er dol van werden, godbetert neergehaald met verf en kwast. Onder die nieuwe laag moet volgens de overlevering te lezen staan wat Marco vond, wie hij goed vond en wie niet. We zullen het nooit weten en dat is jammer. Getuige die ene regel die met zwarte, dunne viltstift op het

vloeiblad op zijn bureau is geschreven en die ik net ontdekte (toen ik een stapeltje interviews die nog door Van Basten moeten worden ingeplakt, opzijschoof), kon er wel eens heel wat vernietigd zijn: *Ik ben de beste op mij na.**

Een koe van een waarheid.

Mijn ziekelijke hang naar de meest kleffe nostalgie wordt toch een beetje beloond: daar staan zijn voetbalschoenen. Echte verweerde kiksen die hunkeren naar een lik vet, maar meer nog naar de soepel scharnierende enkels van Marco. De schroefdraad van de pinnen steekt door de zolen. Er zit opgedroogde modder aan, en grassprietten.

‘Daar kan geen Gouden Schoen tegenop,’ zeg ik tegen Van Basten, maar die hoort me niet, is in gedachten verzonken.

‘Ik ben niet altijd even gemakkelijk geweest voor Marco,’ zegt hij.

Van Basten denkt aan 1979 als Marco, inmiddels jeugdinternational, na maanden van ondraaglijke pijn aan zijn liezen in het ziekenhuis te horen krijgt dat hij invalide zal worden als hij doorgaat met voetballen. Op zijn twintigste zal hij in een rolstoel terechtkomen. Een profcarrière is uitgesloten. In de auto zwijgen ze eerst een paar minuten.

Dan zegt Marco: ‘En nu?’

‘En nu en nu? Jij gaat gewoon zo door, ventje.’

Van Basten zegt dat omdat ook hij vervuld is van de droom dat Marco profvoetballer zal worden, en international. Dat Van Basten na een paar jaar gelijk krijgt, dat Marco helemaal niet in een rolstoel terechtkomt, dat het alleen komt door groeistuipen, dat het juist een goede beslissing is om de heren medici te negeren, neemt niet weg dat het risico dat hij op dat moment neemt eigenlijk onverantwoord is. Later, als het wél heel slecht zou zijn afgelopen, had Marco hem dit besluit ook kunnen verwijten, denkt Van Basten nu wel eens.

In een hoek van het gekantelde bed liggen, verscholen onder wat bladen, drie multomapjes. Ik wil vragen of die van Marco zijn geweest, maar Van Basten heeft op zijn horloge gekeken en zegt dat we nu naar boven moeten voor een laatste kop koffie, want om half een moet hij weg, dan is hij om een uur bij zijn vrouw, blijft daar tot kwart voor drie, gaat weer naar huis, gaat om kwart over vijf weer op weg naar zijn vrouw, haalt onderweg eten dat hij om zes uur bij haar opeet, kijkend naar de televisie, blijft tot kwart voor tien, gaat dan naar huis. Morgen gaat hij weer. En overmorgen. Als hij vandaag niet zou gaan en hij zou morgen tegen haar zeggen dat het gisteren zo gezellig was, zou ze dat bevestigen. Maar hij gaat. Omdat hij vroeger ook bijna nooit bij haar was; overdag werken, 's avonds en in de weekenden trainer, voetverzorger, masseur en natuurlijk vader van Marco. En omdat hij altijd tegen haar heeft gezegd dat hij haar tot de dood toe zal verzorgen.

En omdat ze, zegt hij verontwaardigd, geen vuilniszak is die je buiten de deur zet. En omdat zij zich altijd heeft opgeofferd voor hem en de kinderen.

In de huiskamer, weer aan tafel, ontgaat hem dat het water waarnaar hij staart een andere kleur krijgt door het plotseling veranderende licht. ‘Marco slokte alle aandacht op,’ zegt Van Basten. ‘Vader was nooit thuis en als we eens gezamenlijk aan tafel zaten, of op de bank, ging het over voetbal en over Marco. Mijn andere zoon voetbalde ook. Stanley kwam met het verwijt dat ik nooit naar hem kwam kijken. Hij liep niet over van talent en ik ging naar de beste kijken. Het voetbal kwam de andere twee de strot uit. Als die eens moeilijkheden hadden, op school of zo, had ik geen tijd. Topsport gaat ten koste van gezelligheid. Topsport gaat ten koste van een normaal gezinsleven. Ons hele gezin leed eronder. Mijn gezin is erdoor ontwricht geraakt. En op 16 oktober 1985, tijdens België-Nederland, mijn vrouw voelde zich de hele dag al niet goed, is ze definitief ingestort. In de weken daarna heeft ze een herseninfarct gekregen waardoor ze haar korte geheugen is kwijtgeraakt. Ik denk dat ik een heel dure prijs heb moeten betalen.’

Nu die twee zondagen in de maand ook definitief zijn weggevallen, lijken alle dagen nog meer op elkaar. En toch is er niets zieligs of tragisch aan Van Basten, integendeel. Het is een fiere, sterke man. De zwaarte van die paar zinnen die zojuist als een baksteen op tafel vielen, duidt in niets op een permanent verdriet of doffe berusting. Hij is opgewekt dat het weer begint op te klaren, zodat de kans groot is dat hij straks een half uur met haar kan wandelen.

Er blijkt toch een heuse schat in de vergane jongenskamer te liggen: de multomapjes. Ze liggen opengeslagen voor ons op tafel:

- een antracietgrijze multoband met drie stickers bevat Marco’s aantekeningen over het voetbalseizoen ’80/’81 (het jaar dat Marco bij Elinkwijk in de interregionale jeugd speelde), het seizoen ’81/’82 (zijn eerste seizoen bij Ajax) en het seizoen ’82/’83 (slechts enkele pagina’s);
- een blauwe multoband met een sticker ‘team Suzuki’ bevat Marco’s aantekeningen over het seizoen ’83/’84;
- een lichtgrijze multoband met daarop ‘Biologie’ (aan de binnenkant een verwijzing naar Marco’s schooltijd c.q. eerste vriendinnetje: ‘Anne is toch wel lief! – Als ze slaapt’) bevat Marco’s aantekeningen over het seizoen ’84/’85.

‘Er moeten nog schriftjes zijn,’ zegt Van Basten. ‘Ook van zijn tijd als junior bij uvv heeft hij alles bijgehouden. Maar ik zou niet weten waar die zijn gebleven.’

Marco heeft van alle wedstrijden die hij speelde voor Elinkwijk A1 bijgehouden of hij speelde (of geblesseerd was) en of hij scoorde. Van week tot week staat er een bijgewerkte stand in, waarbij zelfs gewonnen of verloren wedstrijden, gelijke spelen, doelsaldo en totaal aantal doelpunten voor of tegen van alle clubs zijn uitgerekend. Opvallend: aan het eind van het seizoen, als Elinkwijk is uitgeschakeld voor het kampioenschap, als Marco heeft besloten om volgend seizoen naar Ajax over te stappen, volstaat hij alleen nog met de uitslagen van zijn elftal en de doelpunten die hij maakt.

Texas 1-Ajax 2: 3-7.

Dit moet zijn eerste wedstrijd in het shirt van Ajax zijn geweest. Het is zondag 2

augustus en Marco, die samenspeelt met onder anderen Sjaak Storm, Winnie en Jerry Haatrecht en Dennis van Wijk, debuteert met een doelpunt.

Al bladerend kom je veel vergeten talenten tegen. Marco heeft van alle wedstrijden die hij voor Ajax of een vertegenwoordigend elftal speelde, genoteerd wat de datum is, de uitslag, wie er met hem speelden en hoeveel doelpunten hij maakte. Aan het eind van zijn eerste seizoen bij Ajax blijkt dat Marco in 44 wedstrijden in de A1, het tweede en in het eerste 68 keer heeft gescoord. Hij tekent de bladzijden vaak af met een handtekening die lang kinderlijk blijft, soms experimenteel is en later definitief vorm krijgt. Het zullen ongetwijfeld vingeroefeningen zijn voor straks, als hij bekend is.

Marco is in zijn aantekeningen summier en sober. Hij negeert vreugde of verdriet, lijkt alleen geïnteresseerd in feiten. Slechts af en toe licht hij wat toe. Zoals:

- *Zondag 8 november 1981 KBV A1-Ajax A10-3 Goals: 2 (juwelen);*
- *Zaterdag 13 februari 1982 Ajax 2-Heerenveen 27-0 Gescoord: 4. Ik wisselde mezelf na 80 min (kramp), maar speelde weergaloos;*
- *31-1-'82 Toernooi Hannover. Ik heb 5 minuten gespeeld dit toernooi en hierdoor gun ik de hele zoi een hartgezwel!*
- *Woensdag 7 september 1983. Nederland-IJsland 3-0. Debuut in 't Ned. Elftal! In Groningen, goed gespeeld, niet gescoord;*

Het is opwindend de blaadjes met de *Gazzetta dello Sport* te teint voorzichtig om te slaan en het handschrift te lezen van een voetballer die op dat moment al international is, om aan de hand van zijn aantekeningen bijzondere wedstrijden in je herinnering op te roepen. Zoals de beruchte Ajax-Feyenoord van zondag 18 september 1983. Het werd 8-2 en Marco schrijft, afgezien van het pijltje dat duidt op de positiewisselingen tussen hem en Jesper Olsen, alleen:

gescoord: 3x.

Misschien wel uit piëteit voor zijn idool Johan Cruyff, die als Feyenoorder vernederd wordt in het Olympisch Stadion, onthoudt Marco zich van commentaar. Gek genoeg beschrijft hij ook de stiftbal niet waarmee hij Joop Hiele verschalkt.

De mooiste bladzijde is die waarop geschreven staat:

woensdag 12 oktober 1983

Ierland-Nederland 2-3.

1e helft: 4-4-2 – 2-0!

2e helft: 4-3-3 – 2-3!

Onder de opstelling, met onder anderen doelman Schrijvers, libero Gullit, debutant Silooy en middenvelder Ronald Koeman, heeft hij alleen maar genoteerd dat hij één keer heeft gescoord. Nog zie ik hem op zijn handen staan na de winnende treffer. Niet alleen de tactiek zegevierde die avond. Het was de geboorte van het Nederlands elftal dat vijf jaar later Europees kampioen werd.

Op 13 mei 1984 wint Ajax met 7-2 van DS'79. Marco schrijft:

gescoord 5x. TOPSCORER v.d. EREDIVISIE met 28.

Johan Cruijff stopt z'n carrière bij Feyenoord vandaag.

Een van de laatste bladzijden van de lichtgrijze multomap, een van de laatste aantekeningen die hij maakt:

Dinsdag 23 april 1985

FC Utrecht-Ajax 0-1

Ik reserve!! 'De Mos is nog nooit in vorm geweest.'

Zondag 5 mei 1985

Haarlem-Ajax 1-0

Ik reserve!

Daaronder heeft Marco geschreven:

De Mos is op 6 mei als trainer van Ajax op non-actief gesteld!

Van Basten vertelt dat Marco laatst zijn jongenskamertje binnenging, voor het eerst sinds jaren, dat hij er nooit zo om gegeven heeft, maar nu plotseling zei: 'Mooi hè, dat ik dat allemaal gewonnen heb.' Het klonk alsof Marco voor zichzelf had uitgemaakt dat zijn loopbaan was beëindigd.

'God, wat hoop ik dat hij de rest van zijn leven goed kan lopen. Hij is pas dertig. Marco heeft nog een heel leven voor de boeg,' zegt Van Basten ernstig.

Het is tien voor half een. Of het bezoek afscheid wil nemen. Juist dan ontdek ik in het mapje aan de binnenkant van de antracietgrijze multoband een blaadje waarop in kapitaal geschreven: SCHIJNBEWEGINGEN. Hij heeft ze genummerd van één tot en met veertien.

Van Basten werpt er een snelle blik op, vage herkenning. 'Hij moet toen 14, 15 jaar zijn geweest. Ik heb toch gezegd: die jongen was bezeten. Een fanaat. Je mag de mappen zolang wel in bruikleen hebben.'

Marco's repertoire bestaat dan uit veertien schijn- en passeerbewegingen, van Didier Six, Johan Cruijff en Ruud Krol tot en met uvv'ers als Haub Mess, Marcel le Duc en ene Pieter. Sommige zijn begrijpelijk, andere zijn cryptisch omschreven. Hij is er ver mee gekomen. Zelfs met die ijzeren constructie om zijn rechter onderbeen, zelfs met pinnen in zijn botten, met gruis in het gewricht – met of zonder kraakbeen – beheerst hij alle veertien schijnbewegingen. Wat op dit blaadje met kinderlijk handschrift is gekalkt, ligt voor eeuwig in hem verankerd.

'Als het weer zo blijft, zit er straks een wandeling in,' constateert Van Basten tevreden terwijl hij me uitlaat.

* Even ontmythologiseren. Later werd mij duidelijk dat Marco in het schrift schreef: 'Ik ben de beste' en Marco's vriendinnetje: 'op mij na'.

Van Basten woont dertien jaar later nog altijd aan het Amsterdam-Rijnkanaal. Zijn zoon is bondscoach en moest bij AFC 3 opnieuw stoppen met voetballen vanwege een pijnlijke enkel.

Oom Ger

September 1995

Om de zoveel jaar keert hij eventjes terug, als eindeloze herhaling na een doelpunt. Ton van Duinhoven alias Crooswijk, suppoost van Feyenoord. Ik denk dan altijd aan mijn oom Ger met zijn rode, dikke neus, die in de hoogtijdagen van Feyenoord suppoost was. Zijn pet met nummer 205 had status bij ons in de familie. Ger van der Berg was ook op zijn plaats in de Kuip, want hij was niet alleen een rasechte Feyenoorder, maar kon ook goed voetballen. Volgens mijn vader was oom Ger een keiharde maar faire back die betaald voetbal had moeten spelen. Ergens in de familie bestaat een foto waarop hij naast international Jan van Roessel staat, de midvoor van Willem II. De foto werd gemaakt voor een wedstrijd van het militaire elftal waarin zij samenspeelden.

Oom Gers zoon Eddy was een verdienstelijke amateurvoetballer die tegenwoordig hoofd bewaking is bij Feyenoord. Eddy draagt niet zo'n pet als zijn vader maar een walkie-talkie en ik kan niet zeggen dat hij dezelfde status heeft als zijn vader vroeger. Waarschijnlijk heeft dat laatste te maken met het feit dat Feyenoord niet meer de rijkste club van Europa is, en ook niet de beste. Als ik Eddy tegenkom, praten we altijd eventjes over Eddy's zoon Peter, de 24-jarige profvoetballer.

Vorig seizoen, een paar zondagen nadat Feyenoord Bernard Schuiteman voor 1,7 miljoen gulden had gekocht, kwam ik Eddy tegen. Zwaar teleurgesteld. Niet omdat Eddy Peters vader is, maar is Peter nou echt slechter dan die Schuiteman? Moet het per se van ver komen? En voor dat geld? Eerlijk gezegd was ik het met Eddy eens. Bovendien is zijn zoon Peter veel goedkoper. Deze zomer verkocht Excelsior Peter van der Berg voor zes ton. Jammer dat oom Ger dood is, want hij had vast en zeker een borreltje gedronken op de transfer van zijn kleinzoon; ook al is het voor hem én Eddy én Peter zelf geen Feyenoord geworden maar Cambuur.

Na Cambuur kwam mijn neef Peter via een omweg (AZ en RKC) alsnog in de Kuip terecht. Voor Feyenoord speelde hij 25 wedstrijden, waarin hij 1 keer scoorde.

Pingelen

Maart 1996

Thuis citeerde zijn vader – die een manufacturenwinkeltje dreef – Nietzsche, Kierkegaard en Schopenhauer aan de lopende band. Maar Hans van Heelsbergen, die later profvoetballer wilde worden, dweept met Servaas Wilkes en Rinus Terlouw, namen die zijn vader weer niets zeiden. Hans wilde ook niets te maken hebben met dat bedompte winkeltje vol steunbeha's, onderbroeken en theedoeken, net zo min als met zijn belezen vader die hij om de oren had kunnen slaan met een van diens favoriete citaten. 'En alleen is leven leven als het tot de dood ontroert.' Inderdaad, Boutens. Hans vond dat je vooral moest uitkijken dat je niet oud werd achter een houten toonbank.

Daarom ging hij profvoetballer worden. Bij de junioren van het clubje waar hij speelde, openbaarde zich op de linkervleugel een talentvol solist. Hans van Heelsbergen speelde de bal zelden af. Misschien dat hij Wilkes te zeer wilde nadoen. Pingelen was ook zijn handelsmerk. Pingelen was het enige dat hij kon.

Twee keer kreeg hij zijn vader zo gek om mee te gaan naar een voetbalwedstrijd van Sparta. De eerste keer regende het zo hard dat zijn vader hem probeerde om te kopen met een briefje van tien, veel geld in de jaren vijftig. Maar Hans liet zich niet paaien met geld. De andere keer kwam zijn vader naast een man te zitten die alles afwist van textiel. Hans begreep niet hoe je daar tijdens een voetbalwedstrijd begeistert over kon praten, maar een jaar of acht later, hij moet een jaar of 22 zijn geweest, moest hij noodgedwongen (zijn vader was ziek) de winkel draaiende houden.

Dat ene manufacturenwinkeltje is dank zij Hans van Heelsbergen uitgegroeid tot een keten van honderd textielsupermarkten met meer dan zeshonderd werknemers. De verwachte omzet van Hans Textiel in 1996: een slordige 120 miljoen gulden!

Zijn vader hing tot aan zijn dood in 1995 aan wijsbegeerte, religie en filosofie, was zowaar ook van voetbal gaan houden en sloeg op het laatst geen wedstrijd op televisie over. Hans beweert dat hijzelf geen spat is veranderd. Hoewel hij geen profvoetballer is geworden, komt het in Azië – waar zijn kleding wordt geproduceerd – voornamelijk aan op pingelen, pingelen en nog eens pingelen.

Najaar 2004 kocht Van Heelsbergen het Kasteel, het oudste deel van het stadion van Sparta, de club die hij met enkele andere vermogende ondernemers en het gemeentebestuur van Rotterdam van een faillissement redde.

Bal

April 1996

Overal om me heen worden meisjes geboren. Vooral voetballers verwekken meisjes: Bergkamp, Ronald en Frank de Boer, Kerklaan, Van Basten, Richard Witschge, Van Gobbel, Verheul, Taument... Het schijnt dat fitte, sportieve mannen meer kans hebben op een dochter dan mannen met een buikje die eens per kwartaal tennissen.

Misschien dat ik daarom wel een zoon heb. Later wordt hij betaald voetballer. Charlie, want zo heet hij, is pappies pensioenvoorziening. Ik heb het hem op de man af gevraagd, maar hij wil geen Sigi Lens, Rob Jansen, Peter Gerards of Ton van Dalen. Hij wil zijn vader als zaakwaarnemer, alsmede een topadvocaat voor de kleine lettertjes. Dat zou elke profvoetballer moeten doen.

Vandaag wordt Charlie één. Het eerste woord dat hij kan zeggen is niet papa, mama, koe, boe of waxinelichtje maar bal.

Bal!

Bemoedigend.

Er is weliswaar fantasie voor nodig om hem bal te horen zeggen – de b komt er een beetje stuntelig uit – maar omdat hij ook naar de bal wijst, twijfel ik niet langer meer. Hij lonkt naar de bal, hij houdt nu al van voetbal.

Ik ga hem drillen, net als Van Basten senior met Marco deed. Een bal in de wieg in plaats van een knuffel sorteert effect. Zo wordt hij sneller een met het speeltuig. Elke dag spelen we twee keer drie kwartier met de bal. In de rust drinkt hij een isotone dorstlesser uit zijn beker. We maken vorderingen, al ben ik bang dat hij keeper wordt, want hij maakt verdacht vaak hands.

Geen Dik Trom en geen Annie M.G. Schmidt voor Charlie, ik lees hem voor uit *De AFC-ers* van J.B. Schuil. Geen Disney-films, maar de hoogtepunten van het voetbalseizoen '94/'95 of de videofilm van het wereldkampioenschap voetbal van 1970.

Je kunt het ziekelijk vinden dat ik mijn onvervulde dromen projecteer op mijn zoon, maar ik heb alle aanleiding om aan te nemen dat hij een grote voetballer wordt. Charlie is namelijk bijna onmiddellijk verwekt, nadat zijn vader de voorste kruisbanden van zijn rechterknie had gescheurd. Cees de Boer, een talentvolle prof bij Alkmaar '54, verwekte een paar uur nadat hij zijn enkel zó ernstig blesseerde dat hij nooit meer kon voetballen,

een tweeling. Negen maanden later noemde hij ze Frank en Ronald. Ik heb een missie te vervullen. Charlie wordt geen advocaat, notaris, journalist of fietsenmaker maar profvoetballer bij AC Milan, al is AS Monaco ook in orde. En als Charlie binnen is, koopt hij net als Dennis Bergkamp een huis voor zijn vader en moeder.

Charlie (12) houdt van tekenen, weet veel van vliegtuigen en de sterren, kijkt trouw naar National Geographic en bezoekt vaak de thuiswedstrijden van Sparta.

De mooiste plek op aarde

Maart 1998

Alsof de tijd is stilgezet, denk ik op schietafstand van de doelman. Van Beveren, die breed lachend op de drempel staat, draagt een rode, strakke coltrui. Vroeger droegen keepers coltruien.

Onzeker, als een spits die weet dat hij meestal mist, loop ik op de doelman van Sparta af. Zijn lichaam vult de deuropening. Als ik bijna bij hem ben, doet hij een stap voorwaarts.

Een lang en recht en symmetrisch lijf met daarop een sympathiek hoofd waarvan het jongensachtige nu wel is verdreven. De uitgestoken hand is niet zo groot en machtig als ik dacht. (Lange slanke vingers, de rug van zijn hand gebronsd.) *Welcome*, zegt hij, half Amerikaans, half Nederlands. ‘Zeg maar gewoon Jan hoor.’

In gedachten zie ik hem aan de kant van het Kasteel met twee handen secondenlang aan de houten lat hangen. Niet om langer te worden, zoals de jeugdige Peter Shilton deed, gewoon zomaar. Nog mooier dan zijn zweefduiken vind ik dat hangen. Ik kan nog niet bij de dwarslat. Zeven ben ik, mijn vader eenenveertig. Van Beveren eenentwintig. Elke twee weken gaan we naar Sparta.

‘Kijk dan papa, kijk,’ zeg ik.

Mijn vader knikt en glimlacht even. ‘Sparta heeft altijd heel goeie keepers gehad,’ zegt hij. ‘Wim Landman, Andries van Dijk, Tonny van Leeuwen, Pim Doesburg.’

Jans ouders, allebei in de tachtig, leven nog. Ze bewonen dit poppenhuisje in Emmen dat vroeger veel groter leek – beweert Jan, die hier met nog twee broers opgroeide. ‘Met m’n broer Wil sliep ik op één kamer. Hoe in godsnaam hebben we dat gedaan? Met zijn vijven in dit huisje, hè Proem,’ zegt Jan tot zijn vader Wil. ‘We wonen hier nu veertig jaar,’ zegt de oude, vitale man, ‘maar we zijn en blijven Amsterdammers hoor.’

Jezus ja, denk ik, Jan is een geboren Amsterdammer. Wat een ironie als je bedenkt dat Van Beveren tijdens zijn veel te korte interlandloopbaan door Cor Coster, Johan Crujff en de media tot de ‘zuiderlingen’ werd gerekend.

Jan noemt zijn vader afwisselend pa en Proem. Proem is Drents voor pruim. Omdat ie vroeger zo moeilijk poepte, verduidelijkt Van Beveren. Tegen zijn hardhorende moeder, die vroeger als Jan op tv kwam boven ging zitten breien om het noodlot te bezweren, zegt

hij Geertje. Hij streelt de grijze krullen op haar grote, ronde hoofd.

Geertje zit rustig in haar stoel. De levendige Proem rookt een pijp en mengt zich voortdurend in het gesprek. Nu vertelt hij over de Olympische Spelen van 1936. Want voordat Proem sportjournalist werd bij *Sport en Sportwereld* en de *Emmer Courant*, was hij atleet. Op de 100 meter sprint werd hij in de halve finale uitgeschakeld. Proem haalde de 200 meter-finale wel. Net als Osendarp, die later hartstikke fout bleek. Jan is Osendarp nog tegengekomen als suppoost bij Roda JC, vertelt Proem. Iedereen rekende op Wil van Beveren in de finale, maar hij kon de accu niet meer opladen. Owens won.

Later hebben ze hem vaak gevraagd waarom hij in Berlijn heeft gelopen. Maar iedereen was er toch? De Engelsen, de Amerikanen, noem maar op. Pas achteraf is gebleken hoe Hitler de Spelen heeft misbruikt. Als ze dat hadden geweten, was er niemand gegaan. Maar één Nederlandse sporter is toen principieel weggebleven, zegt Proem – en voor die man, de bokser Bennie Bril, heeft hij veel respect. Bril wist toen al hoe de Duitsers de joden bejegenden.

Proem zag Göring en Hitler van dichtbij. ‘Als zij of andere hoge pieten passeerden, moest je stilstaan,’ zegt hij. ‘Duitse atleten brachten de Hitlergroet.’

‘Owens liep dan gewoon wel door hè, pa?’ zegt Jan. ‘Logisch, want als Owens won, liep Hitler ook het stadion uit. Godverdomme, had Hitler doodgeschoten, pa. Was je wereldberoemd geweest.’

Er wordt gelachen. Tabaksresten op Proems gebit.

‘Zal ik de kachel aandoen?’ vraagt Geertje. ‘Het is hier koud.’

‘Doe maar Geertje,’ zegt Jan zacht.

Proem stopt zijn pijp. Jan staart voor zich uit, zegt dan: ‘Hoe verder je van je laatste wedstrijd komt, hoe positiever je over het verleden gaat denken. Ik heb 21 jaar gespeeld. Voor mij een fantastische tijd. Je begint de slechtere dingen te vergeten, je herinnert je alleen de goede momenten nog.’

Sparta. Traag zegt hij de namen. Hansie Bentzon, Charley Bosveld, Ole Madsen, Hansie Eijkenbroek, Nol Heijerman, Theo van Toledo. Bij elke naam een weemoedige glimlach.

Jan frunnikt een Camel zonder filter uit zijn pakje, tikt er een paar keer mee op de tafel en steekt de sigaret met een wegwerpaansteker aan. Hij vertelt hoe hij in 1965 met geluk bij Sparta terecht kwam. Eerst zouden zijn broer Wil en hij van de amateurclub Emmen naar Go Ahead gaan. Maar het geld was niks. Toen werden ze uitgenodigd bij Sparta. Ze namen de broers mee naar de Euromast. Jan waarschuwde Wil. ‘Met die Euromast willen ze ons imponeren, Wil, kijk uit.’ Sparta bood uiteindelijk vijf mille handgeld en vijf mille contract. Jan wilde 25.000 gulden. Dat was Sparta te gortig. Nou, dan niet. Wil tekende wel. Na een half jaar had Jan spijt. Op zijn Solex is hij van Emmen naar Rotterdam gereden. Voor zestig gulden in de week mocht hij zich als amateur bewijzen. Bij Sparta hadden ze het natuurlijk snel gezien en gaven ze alsnog wat Jan wilde.

‘Potverdorie,’ zegt Proem. ‘Jan deed hbs. Dat was mijn bezwaar hè. Ik zei altijd: als je

een rotschop krijgt, is het afgelopen. Dat hele voetballen.’ ‘Ik ben gestopt op de hbs vier maanden voor mijn eindexamen,’ zegt Jan. ‘Ik gunde mezelf twee jaar. Ik dacht: ik kan altijd terug. Nou, het is heel vlug gegaan!’

Hij debuteerde op 18 december 1966 bij Sparta, elf maanden later stond hij in het Nederlands elftal, 19 jaar oud. De Ajacieden deden niet mee, omdat ze de straf die de KNVB Piet Keizer had opgelegd te hoog vonden. Nederland won met 3-1 van Europees kampioen Sovjet-Unie.

Jan heeft het programmaboekje van die eerste interland bewaard. Veel meer tastbaars uit zijn voetbalcarrière heeft hij niet overgehouden. De laatste paar jaren merkt hij steeds vaker dat hij dat jammer vindt. Handschoenen, truien en broekjes gaf hij altijd weg. In Urmond woont een man die nog van alles van hem heeft. Jan had die trouwe fan laatst nog aan de telefoon, maar de man, die op zijn garagedeur ooit een zweefduikende Van Beveren liet schilderen, zei tegen Jan dat hij zelf ook heel erg aan die spullen gehecht is. Toen heeft Jan het maar zo gelaten.

Grinnikend vertelt Jan over een goede vriend, een antiekhandelaar, die hij honderden Esso-munten heeft geschonken met daarop de afbeelding van alle Nederlandse voetbalsterren van het begin van de jaren zeventig. Onder alle wiebelende meubelen lagen die Esso-munten met daarop de hoofden van Van Hanegem, Crujff, Krol, Suurbier en Van Beveren zelf.

‘Thuis heb ik een paar dingetjes,’ zegt Jan. ‘Weet je waar ik aan gehecht ben? Een gek plastic poppetje met mijn hoofd. Als je bij de Esso ging tanken kreeg je die zogenaamde Kopstukken van Oranje. Waarde nul komma nul. Maar het brengt herinneringen terug.’

In de stilte die valt hoor ik speeksel in Proems pijp borrelen. Hij grijpt naar zijn tabak.

Ik vraag of Jan de Tonny van Leeuwen-trofee nog heeft?

Hij knikt.

‘Van Leeuwen is jong verongelukt hè,’ zegt Proem. ‘Ik heb er nog een stukje over moeten schrijven.’

‘Pa is altijd met zijn werk getrouwd geweest,’ zegt Jan. ‘Altijd journalist gebleven. Altijd primeurs. En hij kon meer hoor. Hè Proem?’

‘Mijn grootste primeur,’ zegt Proem, ‘was Faas Wilkes naar Milaan. Weet je hoe ik dat wist? Ik was tolk.’

Proem schatert. ‘Ik was medewerker van de *Gazzetta dello Sport*. Omdat ik goed Italiaans sprak, vroegen ze mij Abe en Faas te benaderen. Abe wilde niet. Faas wel. Ik heb die gesprekken allemaal bijgewoond. Als beloning mocht ik een week met Inter in een hotel verblijven.’

Jan: ‘In deze tijd had je een miljoen aan zo’n transfer kunnen verdienen, pa, weet je dat.’

Nog maar een Camel zonder filter. Jan vertelt dat er buiten Proem en Geertje niets is dat hem aan Nederland bindt. Hij heeft hier geen vrienden. ‘Ook geen vijanden hoor. Maar

alles verwatert, verwatert.’

Het zonlicht valt onverwacht het huisje binnen. Het is hier warm.

‘Hoe verder je van je laatste wedstrijd vandaan komt,’ zegt Jan nog eens, ‘hoe meer je waardeert wat een fantastisch leven je gehad hebt. Ondanks die paar problemen heb ik een mooie loopbaan gehad. Dan kan je zeggen: het had niet zo moeten lopen, maar ja, zo is het nou eenmaal gelopen. Ik heb het ook niet zo gewild.’

‘Wie wil er koffie?’ Geertje trotseert de stilte.

‘Ahh, lekker, koffie,’ zegt Jan uitgelaten. ‘Lekker kopje koffie. Maar laat mij het doen.’

‘Nee, nee,’ sribbelt Geertje tegen.

‘Ik wil dat je je niet te druk maakt, Geert. Ik wil niet dat jullie het te druk hebben.’ Hij pakt haar hoofd beet met twee handen. Net alsof hij een vijfje vastklemt. Dan kust hij haar boven op het hoofd. Haar gehoorapparaat begint eventjes te fluiten. Pas als Jan haar loslaat, houdt het rondzingen op.

Als Geertje naar de keuken schuifelt, begint Jan een verhaal over Koos Postema te vertellen. Die was een paar jaar terug naar Dallas gekomen om in Amerika wonende Nederlanders te portretteren. ‘Toen we elkaar troffen in een Mexicaans restaurant,’ zegt Jan, ‘waren Postema’s eerste woorden: “Ha, de lijnkeeper Jan van Beveren.”’

Proem schatert.

‘Jij lacht nou pa, maar ik dacht: godverdomme, fijne binnenkomer Koos. De lijnkeeper Van Beveren. Daar gaan we weer. Het klopt ook niet, verdomme.’

Bij *Studio Sport* hebben ze Van Beveren niet kunnen helpen toen hij om een videoband met beelden van zichzelf vroeg. Een archief is als een geheugen: selectief, onvolledig. Wat is er bewaard gebleven? Doelpunten. Nauwelijks reddingen. En in de ballen die hij doorliet, is hij niet bovenmatig geïnteresseerd, zegt hij.

Er bestaat een film van Jan van Beveren. *De Laatste Man* is in 1970 gemaakt door Jan Schaper, Robert Collette en Joop Niezen. De twee keer uitgezonden documentaire van 45 minuten is echter onvindbaar. Jarenlang heeft *De Laatste Man* in blikken liggen rotten in een vochtige, verlaten boerderij in Schoonhoven, en nu blijken zelfs die blikken zoek. Bij het archief van de NCRV en het Historisch Archief ook geen spoor van *De Laatste Man* en zelfs de makers hebben de film niet meer.

De enige kopie blijkt uitgerekend bij Jan van Beveren thuis te liggen. Een kopie van het origineel, Duits nagesynchroniseerd, die Jan zelf niet kan afspelen. Als de film is omgezet op een videocassette, herken ik de doelman van mijn jeugd tijdens Ajax-Sparta in het Olympisch Stadion, Sparta-ADO op het Kasteel, Feyenoord-Sparta in de Kuip en Engeland-Nederland op Wembley.

De film van mijn geheugen blijkt niet helemaal gewist. De wedstrijd tegen ADO heb ik met mijn vader gezien, ik weet het bijna zeker. Aan de lat hangt Jan jammer genoeg niet in de film. Ik zie wel een atletische doelman met een zeldzaam mooie stijl, die katachtige reddingen verricht. Een doelman die niet onfeilbaar is, maar tot mijn grote verrassing

constateer ik ook dat Van Beveren inderdaad helemaal niet gehecht is aan de lijn. Hij verlaat zijn doel en pakt of stompt tien, twaalf, veertien meter vanaf zijn doellijn ballen. Hij wringt zich bij een corner tussen Israel en Laseroms.

Hij is veel méér dan een lijnkeeper. De vertraagde zwart-witbeelden bewijzen dat. Ook Edwin van der Sar, voor het programma *Voetballen doe je zo* geconfronteerd met de opnamen van Van Beveren, prijst hem niet alleen om zijn superieure stijl maar stelt ook vast dat de doelman van toen goed op zijn voorvoeten staat, snel het spel hervat en meespeelt voor zijn doel.

Hans van Breukelen had me al eens eerder verteld dat het een onbegrijpelijk misverstand is om Van Beveren te rangschikken in de categorie lijnkeeper. ‘In deze tijd zou hij goed hebben kunnen meevoetballen,’ aldus Van Breukelen. ‘Het is een schande dat hij geen recordinternational is geworden.’

‘Aardig dat ze dat allemaal over me zeggen,’ zegt Jan. ‘In elk artikel ben ik een lijnkeeper genoemd. Komt omdat mensen zich alleen mijn reflexen op de lijn herinneren. Ik kon de onmogelijke bal stoppen, hè? Ik kon uit stand naar de bovenhoek komen. Maar ik kwam ook graag uit mijn doel hoor, speelde graag mee, ik plukte ballen uit de lucht op de rand van het strafschopgebied. Maar mijn grote specialiteit lag op de lijn en daarom noemen de mensen me nog steeds een lijnkeeper. Maar de beelden van die film liegen gelukkig niet hè?’

‘Je koffie wordt koud, Jan,’ zegt Geertje.

‘Is al op. Doe mij nog een kopje, Geertje. Lekker.’

‘Het is jammer,’ zegt Proem, ‘dat Jan geblesseerd was in 1974.’

‘Ach pa,’ reageert Jan plots als door een adder gebeten, ‘het was een opzetje. Michels’ schuld. Als Michels had gewild, had ik het WK gespeeld. Michels wist dat ik tijd nodig had om 100 procent fit te worden. In de voorbereiding was ik geblesseerd. Ik had twee weken nodig. Maar hij stond erop dat ik een of ander vriendschappelijk potje zou spelen die avond. Ik zei Michels dat ik amper uit mijn bed kon komen. Maar hij eiste dat ik speelde, terwijl hij wist dat dat op dat moment niet kon. Ik weigerde. Dat betekende het einde. Het opvallendst is natuurlijk dat het plotseling Jongbloed werd en niet Treytel of Schrijvers. Zij gingen op de bank en de tribune zitten, pakten het geld. Dat was mijn eer te na geweest.’

Fragment uit *De Laatste Man*. Van Beveren heeft de bal gevangen. Crujff gaat voor de doelman staan en hindert hem bij het uitgooien. Het gebeurt in de film drie keer. Hoewel de beelden dateren uit 1969 en 1970 – Crujff en Van Beveren waren nog niet gebrouilleerd – dringt de symboliek zich op. De beste voetballer van Nederland zal de beste doelman van Nederland nog lang dwarsbomen.

Johan Crujff is het intellect dat bij Barcelona een verdediger een keepershirt wilde laten aantrekken. Zijn assistenten Rexach en Bruins Slot praatten het de extremist uit zijn hoofd. Achteraf denk ik dat het voor Jan van Beveren jammer is dat het niet zo ver is gekomen, hoewel zijn eindeloze vertrouwen in Busquets natuurlijk ook heeft bewezen dat de

schrandere Cruijff over alles (skeelers, golf, cryptogrammen, aandelen, knieoperaties) mag meepraten, behalve dan over hoe je een doel verdedigt.

Op trainingen bij Ajax en Barcelona heb ik vaak gezien hoe Cruijff in de goal stond. Hij deed dat laconiek, achteloos. Alsof hij wilde zeggen: keepen kan iedereen. Demonstratief stond hij ver voor zijn doel en gebruikte zijn handen zo min mogelijk. De keeper staat bij hem het laagste in de rangorde. Maar hoezeer het voetbalspel is geëvolueerd en nog evolueert, het is ondenkbaar dat een keeper ooit de elfde veldspeler wordt.

‘Het is de mooiste plek op aarde,’ zegt Jan. ‘Spelers hebben geen besef wat het is. Keepen is een individuele sport. Weet je, een middelmatig elftal met een goeie keeper heeft een kans om kampioen te worden, maar een goed elftal met een slechte keeper wordt nooit kampioen. Dat gaat bijna altijd op.’

Meteen denk ik aan de twee verloren WK-finales. Stel nou, dat Jan van Beveren er had gestaan, desnoods alleen maar op de lijn. Die bal van Gerd Müller had ie zeker gehad.

Waar ging het nou mis tussen Cruijff en Van Beveren? Ver voor het WK van 1974 was Jan bij het Nederlands elftal al eens gebotst met de Cor Coster-clan. Het ging uiteraard over geld. Bij besprekingen trok Van Beveren, inmiddels psv’er, rustig zijn kop open. Misschien, denkt Van Beveren nu, had hij dat beter niet kunnen doen.

‘Ik kan mijn gedrag van toen wel verklaren. Ik was niet achterlijk, de wereld lag aan mijn voeten. Op je negentiende keeper van het Nederlands elftal. Op die leeftijd kijk je anders tegen het leven aan. Je denkt dat je alles weet. Je weigert je aan te passen. Maar hoe weinig je dan weet, weet je nu pas. Ik had slimmer moeten wezen. Aan de andere kant, ik heb nooit van onrechtvaardigheid gehouden. Ik ben altijd voor mijn eigen belangen opgekomen.’

De grote botsing vindt in het najaar van 1975 plaats. Het Nederlands elftal speelt twee cruciale kwalificatiewedstrijden tegen Polen. Bij de uitwedstrijd komen Cruijff en Neeskens pas een dag voor het duel in Katowice aan. Bondscoach George Knobel legt tot ergernis van de internationals van psv de training stil om de beide Johans hartelijk te verwelkomen. De sfeer is voor de wedstrijd tegen Polen om te snijden. Nederland verliest met 4-1 en Johan Cruijff rekt dat vooral Van Beveren aan, die bij twee doelpunten inderdaad niet vrijuit gaat. Maar ook Cruijff faalt in Katowice, net als de routiniers Krol, Neeskens en Van Hanegem. Dat zegt Van Beveren ook hardop; *en passant* voert hij ook de belachelijke voorbereiding als oorzaak voor de nederlaag aan.

‘Van der Kuijlen,’ zegt Jan, ‘had in Polen cynisch tegen een journalist gezegd dat de Koningen van Spanje te laat waren. Daar was Cruijff boos over. Hij verweet dat mij. Ik zeg: “Er staat toch Van der Kuijlen. Je kan toch lezen.” “Het komt van jou,” zei Cruijff. Daar begon het mee. Dat was het begin van “hij eruit of ik eruit”.’

Jan van Beveren en Willy van der Kuijlen willen bedanken voor de uitnodiging voor de return in Amsterdam. Pas als uit overleg tussen psv-manager Ben van Gelder en Cor Coster blijkt dat Cruijff er geen problemen mee heeft om met beide spelers in één elftal te spelen, zijn ze bereid om te komen. Dan blijkt dat Cruijff eist dat het conflict bij zijn aankomst in Nederland wordt uitgesproken.

In een analyse in *Vrij Nederland* openbaren Barend & Van Dorp wat er twee dagen voor Nederland-Polen, op maandag 13 oktober, allemaal gebeurt. Enkele uren voor het verzameltijdstip melden Suurbier, Krol, Neeskens en Crujff zich in hotel Oud London in Zeist. Ze spreken af dat de twee PSV-spelers geen excuses hoeven aan te bieden, maar dat ze zich in het vervolg van openlijke kritiek dienen te onthouden. Als Van Beveren en Van der Kuijlen dat niet beloven, zullen Crujff, Neeskens, Suurbier en Krol opstappen.

Het gesprek, waarbij zes spelers van PSV, twee Ajacieden (Suurbier en Krol) en twee spelers van Barcelona (Johan 1 en 2) en bondscoach Knobel aanwezig zijn, loopt volledig uit de hand. Oud zeer komt boven, de stellingen verharderen. Crujff verwijt Van Beveren zelfs dat hij zich voor het WK in West-Duitsland karakterloos heeft opgesteld. Van der Kuijlen begrijpt niet waarom zes spelers van PSV hun oren steeds moeten laten hangen naar twee spelers van Ajax en twee van Barcelona. Suurbier noemt Van der Kuijlen gefrustreerd. Knobel kan escalatie niet voorkomen.

‘Als ik die dag niet was opgestapt met Van der Kuijlen,’ zegt Jan, ‘dan waren de anderen opgestapt. Dat is waarom het zo is gegaan. Dan had ik het nog erger op mijn dak gekregen. Dan had Nederland B zich moeten kwalificeren voor het EK. Ik heb na dat gesprek even nagedacht en heb toen tegen secretaris-penningmeester Burgwal gezegd: “Waarom heeft u, waarom heeft de KNVB niks gedaan? Waarom moet dit escaleren? Nu is het te laat.” Burgwal reageerde niet. “Ik zal het Nederlands elftal redden,” zei ik. “Ik zal met Willy opstappen.” Aan zijn zwijgen kon ik zien dat dat voor de KNVB een opluchting was. Maar ik heb het nooit gewild. Het was wij of zij.’

In commentaren wordt Van Beveren van hoogverraad beschuldigd. In stadions wordt hij uitgescholden voor landverrader. De beledigingen zullen lang aanhouden. Pas negen maanden later, nadat het Nederlands elftal is afgegaan tijdens het Europees kampioenschap in Joegoslavië, wordt er weer om Jan van Beveren geroepen. Van Beveren peinst niet over een rentree. Knobels opvolger Zwartkruis zeurt de vastbesloten Van Beveren echter het hoofd gek. Van Beveren eist voordat hij zich beschikbaar stelt eerst alle premies die hij heeft misgelopen. De KNVB is bereid te betalen en Jan van Beveren, die uit het lobbycircuit heeft vernomen dat Johan Crujff ook genegen is de strijdbijl te begraven, wordt weer keeper van het Nederlands elftal.

Jan zucht. ‘Vervolgens zat ik drie keer op de bank. Achter drie verschillende keepers. Ruiten, Treutel en Schrijvers. Er is een spel gespeeld. Da’s duidelijk. Ik bedoel: je haalt een keeper niet voor veel geld terug om hem op de bank te laten zitten. Tegen België zou ik dan eindelijk spelen, maar op de dag van de wedstrijd kwam Jan Zwartkruis ’s morgens op mijn kamer. “Jan, je speelt niet.” Ik heb hem gevraagd waarom hij me dan in vredesnaam terug had gehaald. “Jan,” zei hij, “ik word ook gemanipuleerd.” Toen wist ik genoeg. Een paar maanden later, tegen IJsland in Nijmegen, mocht ik nog een keertje keepen. Ik heb toen weer met Zwartkruis gesproken, maar die draaide zo dat ik er gewoon geen zin meer in had. Toen ik wegreed uit Nijmegen wist ik dat ik nooit meer zou spelen voor het Nederlands elftal.’

Niet alleen Jan Zwartkruis bevestigde Jan van Beveren dat hij als bondscoach niet onafhankelijk was. Ook George Knobel heeft hem later gezegd dat hij vond dat Van

Beveren gelijk had in het conflict voor Nederland-Polen in 1975, maar dat hij onpartijdig moest blijven.

Ik zeg dat het me opvalt dat Van Beveren meer dan twintig jaar later de naam van Johan Crujff niet in de mond neemt.

‘Ik wil niet dat ze me een zeikerd noemen,’ zegt Jan. ‘Het is al weer zo lang geleden. Ik heb geen zin het verleden weer helemaal op te rakelen. Ik heb geen enkel probleem meer met Crujff. Ik zou graag een borreltje met hem drinken.’

Het deed mij deugd Crujff-watcher Frits Barend te horen zeggen dat Crujff ten opzichte van Van Beveren geen enkele rancune meer heeft. Het zou mooi zijn als de godfather van het Nederlands voetbal zou opbiechten dat hij het wat Van Beveren betreft verkeerd heeft gezien, dat die andere Jan op het WK van 1974 natuurlijk had moeten keepen. Op je sterfbed heb je natuurlijk wel iets anders aan je hoofd, maar ook ver voor Crujffs dood zou een kort statement in *Voetbal International* of op tv voor een Champions-Leaguewedstrijd een mooie rehabilitatie zijn.

Waarom blijft een man die, voordat Edwin van der Sar zijn opwachting maakte, werd beschouwd als de beste keeper van Nederland, wonen in Amerika, een land waar sport weliswaar bij uitstek met de handen wordt bedreven, maar dat ook een sportcultuur heeft waar soccer wordt gezien als iets voor meisjes, homo's en hispanics? In Amerika herinnert niemand zich Van Beveren.

‘Maar in Nederland ook niet,’ zegt Jan schouderophalend. ‘Als je aan Kluivert vraagt wie Van Beveren is, zegt hem dat toch niks meer. Zal wel goed geweest zijn, denkt zo'n jongen hooguit. Ik weet hoe Nederlanders over het verleden denken. Hier in Amerika worden sporthelden geëerd. Als Mohammed Ali ergens komt, godverdomme, stadion op z'n kop. Nou, een paar jaar geleden speelden we een zaalvoetbaltoernooitje in Ahoy', waarbij alle Europese sterren uit de jaren zeventig aanwezig waren. Wat denk je? Een paar honderd man publiek. In Amerika ben ik inderdaad nog onbekender. Maar ik heb voor die anonimiteit gekozen. Ach, ik vind het niet zo erg hoor. Mijn ego is niet meer zo groot.’

Hij trekt aan een volgende sigaret. ‘Weet je wát mijn grootste teleurstelling is? Mijn verkeerde imago. Dat zit me het meest dwars, vroeger al. De mensen kennen me niet. Als ze me een tijdje meemaken zeggen ze – en dat was vroeger al zo: Hé, eigenlijk ben jij een heel aardige kerel.’

Hij kan zich de dag nog heugen dat hij besloot om Nederland de rug toe te keren. ‘7 juni 1978,’ zegt Jan. ‘De redactie van *Studio Sport* had me die avond uitgenodigd als studiogast voor Nederland-Peru. Ik twijfelde, maar besloot het uiteindelijk toch te doen. Een paar minuten nadat op tv bekend was gemaakt dat ik die avond te gast was, kwamen de eerste dreigtelefontjes. Ze zouden mijn huis in brand steken als Van Beveren wat zou gaan zeggen over het Nederlands elftal. Mijn kinderen zouden gekidnapt worden. Oorlog op groot formaat. Bij *Studio Sport* waren ze in verlegenheid gebracht. Die durfden het risico niet te nemen. Ik wilde wel. Ze besloten het toch niet te doen. Ik kreeg mijn onkostenvergoeding in een kamertje uitbetaald en ben naar huis gereden. Tussen Hilversum en Eindhoven heb ik toen de beslissing genomen dat ik voorgoed weg zou gaan

uit Nederland. Als ik werkelijk een huichelaar, een landverrader was, dan hoorde ik hier niet thuis. Die blinde haat deed de deur dicht voor mij. Hier wilde ik niet meer wonen.'

Geertje zit te knikkebollen in haar stoel. Af en toe valt ze eventjes in slaap. Hoe vaak denkt Jan terug aan de mooiste plek op aarde? 'Op de momenten dat ik in Nederland kom,' zegt Jan, 'of als er Nederlanders bij mij thuis zitten en we kijken naar Nederland-Brazilië en we filosoferen over vroeger, of wanneer ik naar de dokter ga en ik moet wachten in de wachtkamer in plaats van door de achterdeur binnen te komen. Dan denk je eraan terug.'

Het staat op een ochtend in 1970 in de krant: Jan van Beveren vertrekt voor een miljoen gulden naar PSV. Sparta krijgt Pim Doesburg toe.

'Doesburg is ook een hele goeie hoor,' troost mijn vader.

Maar hangt hij net zoals Van Beveren aan de lat, vraag ik me af?

Even was Jan van Beveren in Nederland de duurste speler aller tijden. 'Weet je dat ik in 1970 bijna bij Feyenoord had gezeten,' zegt hij.

'Ik heb met Brox en Kerkum onderhandeld. Maar we kwamen er niet uit. Te weinig handgeld, te weinig salaris, ik geloof dat ze me 40.000 boden. Ze zeiden erbij dat het een eer moest zijn om voor Feyenoord te spelen.'

In die verhalen is hij nooit getrapt.

'Weet je dat Ajax mij tot twee keer toe had willen kopen? Voordat ik naar Sparta ging, kon ik komen als amateur. Ik kon gigantische premies verdienen. Maar niemand gaf me de garantie dat ik in de basis kwam. Ik zei nee. In 1966 heeft Wiel Coerver, toen trainer bij Sparta, die transfer nóg een keer geblokkeerd, daar kwam ik later achter.'

Stel je voor dat Van Beveren zijn loopbaan bij Feyenoord of Ajax had gespeeld, dan was zijn interlandcarrière helemaal anders gelopen.

'Misschien had ik gewoon Cor Coster als manager moeten nemen,' zegt Jan. 'Maar da's allemaal achteraf.'

Hij zegt: 'Keepen is niet alleen een roeping hoor. Het is ook ijdelheid. Het is aantrekkelijk om de grote held te kunnen zijn.'

Regelmatig heeft hij hoofdpijn. Net alsof zijn wervels uit het lood zijn geslagen, net alsof hij scheef in elkaar zit. Zere spieren en gewrichten. De plekken waar je geraakt bent, die voel je, zegt hij. Vandaag heeft hij pijn in zijn knie. Over tien jaar zal het nog erger zijn, maar het is het waard geweest.

'Ik zou nog wel één keer willen,' zegt Jan. 'Vaak denk ik: vanaf morgen ga ik drie keer per dag trainen. Maar direct realiseer je je: je bent 50, man, het is voorbij. Je komt de bovenhoek niet meer in, je breekt als je neerkomt. Het harde van het leven is dat je leeftijd tegen je begint te spreken. Er is geen weg terug meer. Maar ik zou zo graag nog één keer voor 100.000 man spelen hè. Wow. Ik zou nog één keer iets willen bereiken. Manager of zo. Of keeperstrainer van Barcelona voor 1,2 miljoen. Geef mij zo'n baan als Frans Hoek. Jezus. Maar ik kom er niet tussen. Niet in Amerika, niet in Nederland. Vooral de laatste

jaren kriebelt het. Ik weet niet waarom.'

'Zeg Wil,' hoor ik Geertje zeggen, 'zullen we vanmiddag even gaan rusten?'

Hoe ondraaglijk is een onvoltooid verleden? Is het erger dan twee Nico Jansens die op je doorlopen?

Zucht. 'Ik weet *deep down* dat het niet zo had mogen lopen. Twee wereldkampioenschappen missen. Ik had het graag anders gewild. Misschien dat Van Breukelen me begrijpt. Die heeft een tijdje hetzelfde meegemaakt als ik tijdens zijn interlandcarrière. Een WK-finale, dat is waarvoor je traint en leeft. Maar het mocht niet zo zijn. Twee WK-finales, ik gun het Jongbloed, maar in feite is het natuurlijk ongelofelijk. Ja, natuurlijk vond ik mezelf de beste.'

Na een stilte. 'Maar hé, één ding: ik ben niet verbitterd hoor. Voor de rest kan ik goed met het verleden leven.'

Hij had alles, alles, denk ik. De complete keeper. Op zijn negentiende in het Nederlands elftal en slechts 32 interlands achter zijn naam. Hoe ondraaglijk is het dat je de geschiedenis niet kunt herschrijven?

En nu? Onlangs vijftig geworden. Geen keeper meer. Geen Nederlander meer. Geen Amerikaan. De kinderen losgelaten. Ouders in de tachtig. Oké, een vrouw in Dallas. En een handeltje in postzegels. Keeperstraining geven, al is het dan aan talentloze jongens. Zelf nooit meer naar de verre hoek. Slechts kunnen grijpen naar een Camel zonder filter.

In de spiegel kijken. Denken: je wordt oud. Zeker weten: je mooiste jaren liggen achter je. Een blik werpen op de Tonny van Leeuwen-trofee. Tegen jezelf zeggen: je hebt een mooie carrière gehad.

Denken aan Nederland. *De Telegraaf* kopen. Bellen met Proem en Geertje. Hij heeft het goed daar. De zon schijnt vaak in Dallas en je betaalt in Amerika niet zoveel *tax*.

Voordat ik afscheid neem, haal ik uit mijn binnenzak een foto van Jan van Beveren, die ik onlangs op de rommelmarkt heb gekocht. Van een handtekening is het vroeger nooit gekomen.

'Moet je kijken, Geert,' zegt Jan. Proem en Geertje kijken en lachen om de jonge Jan in een Adidas-trainingspak.

'Wat was ik jong,' zegt Jan theatraal, 'wat heb ik godverdomme een ouwe kop gekregen.'

Met balpen zet hij zijn handtekening.

Ik berg de foto op en zal hem, bijna dertig jaar later dan ik van plan was, even geestdriftig aan mijn vader laten zien.

Proem zwaait.

Jan van Beveren loopt mee naar mijn auto. Toen hij op zijn veertiende in het eerste van Emmen debuteerde, droeg hij gewone handschoenen van zijn vader, vertelt hij. Hij zegt dat jonge jongens keepen moeten leren zonder handschoenen. Jan beschrijft een

schitterend ritueel, dat vast niet meer bestaat. ‘Handen natmaken. Dan suiker d’r op. Wrijven. Worden ze plakkerig van. Deed ik voor en tijdens de wedstrijd ook. Suiker en dan steeds spugen in je handen. Op het laatst had ik dan een hele droge mond. Die besuikerde handen maakte ik steeds weer nat met de spons die ik in de goal had gelegd. Zo bleven mijn handen stroef en stroperig en ging het vangen me gemakkelijker af. Tegenwoordig zie ik soms keepers die de *basics* missen.’

Ik draai het raampje van mijn auto open. Hij wijst naar een boom, vijf meter verder. ‘Op deze strook gras, tussen die boom – die nu veel dikker is – en een denkbeeldige jas is het begonnen. Daar stond ik – en mijn broer Wil maar knallen. Vanaf dat ik kon lopen tot mijn zeventiende. Ballen vangen. *Do it. Over and over and over.* Niks anders. Miljoenen ballen. En alles met blote handen hè.’

Wil van Beveren overleed in 2003. Jan woont en werkt nog altijd in de Verenigde Staten.

Aanstootgevend

Februari 1999

Is je gehandicapte zoon in een vorig leven een dief, een verkrachter of een moordenaar geweest? Glenn Hoddle weet precies waarom.

‘Jij en ik hebben twee handen, twee benen en een redelijk functionerend brein. Sommige mensen zijn niet zo geboren en daar is een reden voor. Het is hun lot, omdat ze in een vorig leven hebben gezondigd. Wat je zaait, zul je oogsten.’

In gedachten zie ik de voetballer Glenn Hoddle een pass over zestig meter geven. Een wonder, zei de een. Hoddle is God, zei de ander. Vakwerk was het, niets meer dan dat.

Je hoort sportmensen wel meer rare dingen beweren. Ik kan niet ontkennen dat ik hun gezwets vaak met een zekere opluchting opteken, want kleurloosheid is namelijk nog aanstootgevender dan lariekoek.

In *NRC Handelsblad* schreef Harry van Wijnen: ‘De uitspraken die de trainer van het Engelse elftal de kop hebben gekost zijn bizar en stom en het is begrijpelijk dat velen zich daaraan gestoten hebben. Zulke vertogen van een voetbaltrainer zijn volkomen overbodig. Voetbaltrainers zijn geen filosofen of zielzorgers en ze worden niet betaald om in hun vrije tijd “de mens achter de voetballer” te begeleiden. Wie geïnteresseerd is in de leer van de wedergeboorte moet bij een theoloog zijn, niet bij een trainer.’

Nadat Tony Blair zich ermee bemoeide werd de bondscoach ontslagen. Foei hoorde ik Monic Slingerland (*Trouw*) roepen op Radio 1. Zij meent dat de vrijheid van religie en meningsuiting in het gedrang zijn gekomen met het ontslag. Ik vraag me echter af of je niet beter één idioot het zwijgen kunt opleggen dan miljoenen mensen te laten kwetsen.

Naar mijn mening heeft Hoddle nog geluk gehad. De man heeft tijdens het wereldkampioenschap voetbal in Frankrijk en alle kwalificatiewedstrijden erna hopeloos gefaald. Met Hoddle is nu gewoon afgerekend omdat hij als publiek figuur heeft onderschat hoe groot zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid is. In alle commotie is de Engelse voetbalbond vergeten om in zijn ontslagbrief te vermelden dat zijn gebreken als coach zo groot zijn dat hij het verdient om nooit meer een elftal te coachen, zelfs niet met vijf gebedsgenezers aan zijn zijde.

Van Wijnen vindt dat trainers veel meer aandacht krijgen dan ze waard zijn en dat sommige ook veel meer praten dan ze wijs zijn. ‘Ze doen er nog beter aan camera’s geheel te mijden en het spreken aan de aanvoerder van hun team over te laten.’

Dat betwijfel ik. Je krijgt dan uitspraken als deze. Voetballer Fuat Usta: ‘Toen ik geblesseerd was, zei mijn vader: “Als je vijf keer per dag had gebeden dan was dat allemaal niet gebeurd.” Achteraf denk ik dat hij gelijk heeft gehad.’

Veel voetballers zijn onzeker. Zonder zich werkelijk te verdiepen klampen ze zich vast aan schertsfiguren en religies. Ze menen dat de wereld en de gang der dingen religieus of metafysisch verklaard kunnen worden.

Als je één ding in het leven beter kunt nalaten dan is het op zoek gaan naar het licht & de waarheid. Maar de stakkers van voetballers zoeken, ze zoeken in dikke boeken, van die van Wayne Dyer tot en met de bijbel. Als in interviews met voetballers of trainers God of het geloof om de hoek komt kijken dan wordt het meestal onbegrijpelijk, of zoals bij Glenn Hoddle aanstootgevend. Soms echter is het resultaat aandoenlijk. Zo beweerde Ulrich van Gobbel in *Sportweek* dat ‘deze wereld zal vergaan. En ik denk dat het niet ver meer weg is.’

Harry van Wijnen meent dat het het beste is om nooit meer persconferenties te geven, zodat journalisten op hun eigen oordeel zijn aangewezen. Te vrezen valt echter dat het mediacircus op volle toeren blijft draaien en dat wij gedwongen zijn trainers en voetballers eeuwig naar hun mening, principes en levensovertuiging te vragen.

Van Gobbels onmetelijke wijsheid ten spijt, de wereld is bij het ter perse gaan van dit boek niet vergaan. Glenn Hoddle jammer genoeg ook niet.

Ebi wil naar huis

April 1999

Abe heeft er duidelijk zin in. Hij rukt op met de bal aan de voet. Het lichaam helt voorover, één arm in voorwaartse en één in achterwaartse richting. Vanonder zijn kuif kijkt hij zelfbewust het veld in. Als tegenstander zie je het meteen: die raakt de macht over de bal niet meer kwijt. (Om moedeloos van te worden.) Abe schiet alleen niet erg op, maar dat kun je hem, bevroren in tijd en ruimte, niet kwalijk nemen. Kunstenaar Frans Ram uit Hogebeintum heeft zijn best gedaan. Het is een mooi standbeeld geworden – sprekend Abe.

Emmanuel Ebiede, bij Heerenveen noemen ze hem Ebi, slaat geen acht op Abe. Niet sloom maar zeker ook niet snel loopt hij naar zijn Mazda 626. Zodra hij zit, zet hij de muziek hard aan. Zo geeft hij mij het sein dat hij niet wil praten.

De transparante muur tussen ons bestaat uit luide muziek, teringmuziek wat mij betreft, hedendaagse rotzooi. Toch begint hij te praten. Ebi doet echter geen moeite om zijn stem te verheffen. Hoe ik me ook inspan en concentreer, de teringmuziek is machtiger dan zijn stem. Ebi maakt geen aanstalten om het volumeknopje te bedienen. En ik durf er, te gast in zijn Mazda 626, niet aan te komen.

‘I feel really really bad, you know.’

Dat meen ik te hebben gehoord. Meer versta ik niet. Ebi praat onafgebroken voor zich uit. Zijn lippen bewegen en ik versta er helemaal niks van. Hij kijkt niet opzij. Het is alsof hij in zichzelf praat. Misschien is dat ook wel zo. Mensen die alleen wonen praten wel vaker tegen zichzelf.

Ebi rijdt goed, daar niet van. Dat komt goed uit want de muziek begint op mijn zenuwen te werken. Kalm stuurt hij op huis aan. Soms stopt hij even met praten. En echt niet één keer kijkt hij opzij.

Er is geen mens in Heerenveen die de verkeersborden zo goed kent als Ebi, op Foppe na dan.

Daaraan kleeft een verhaaltje.

Ebi vond het onbegrijpelijk dat het rijbewijs dat hij in Nigeria op de hoek van de straat had gekocht, hier niet geldig was. Je hebt toch je Batavus, Ebi, zei trainer Foppe de Haan, maar Ebi moest en zou een auto hebben. Foppe begreep dat wel, een Batavus is niet goed

voor je status als je profvoetballer bent.

De rijsschoolhouder zag meteen dat hij kon rijden, dus mocht Ebi op voor zijn theorie. Hij had tien van de vijftig antwoorden goed, of zoiets. Wat bleek: Ebi had gewoon gegokt.

De volgende keer had hij maar dertig goede antwoorden. Verslagen arriveerde hij bij de club. Toen heeft Foppe zich over hem ontfermd. Die ontdekte dat Ebi amper kon lezen en schrijven.

De voetbaltrainer doorzag dat Ebi te trots was om dat te bekennen. Je moet leren lezen en schrijven, Ebi, zei Foppe. Je weet anders niet waar je je handtekening onder zet. Mensen zullen je besodemieteren, waarschijnlijk hebben ze dat in België al gedaan. Je kunt wel de grote jongen uithangen, maar je valt overal door de mand. Geloof me jongen, je moet leren lezen en schrijven.

Elke ochtend voor de training, van half negen tot half tien, zes weken lang, hebben Foppe en Ebi geoefend. Tot ze de verkeersborden en verkeerssituaties konden dromen. Foppe mocht mee naar het theorie-examen. Hij zat met zijn rug naar Ebi toe en las de vragen in het Engels voor. Ebi deed het fenomenaal: 48 goed. Bij Heerenveen werd hij door zijn medespelers op applaus onthaald.

De verkeerslessen werden taallessen. Foppe kocht wat Engelse kinderboeken en dwong hem verhaaltjes te schrijven en voor te lezen. Ebi vond het best. Eindelijk had hij een auto, waarmee hij boodschappen kon doen.

Als Ebi de deur van zijn huis opent, springt er een zwart beest tegen zijn benen. Een rottweiler, geen pup meer, maar gelukkig nog niet volgroeid.

‘Come in,’ zegt Ebi tegen me. ‘No wait.’

In het gangetje ligt een hondendrol. Er komt damp vanaf. Ik ben verlegen met de situatie. Ebi ook.

Gigi wil met Ebi spelen. Slechte timing. Ebi duwt Gigi weg, onderwijl ‘no, no!’ zeggend.

Ebi is boos op Gigi, maar het beestje kent geen schaamte of schuldbesef zoals wij. Ze wil spelen.

‘Ga maar naar binnen,’ zegt Ebi tegen me, terwijl hij wcpapier pakt om het vloerkleed te reinigen. Behoedzaam stap ik over de hondendrol.

In de huiskamer springt de hond tegen me op. Ze is een aanhoudster. Ik laat me overhalen om met haar te spelen. Dan pakt Gigi de telefoonrekening van tafel en schudt haar bek met daarin het groene papiertje triomfantelijk heen en weer.

‘Kom hier,’ snauwt Ebi.

Gigi gehoorzaamt niet.

Domme hond, kijk nou uit. Baasje is heel boos. Daar zal je ’t hebben. Ebi komt Gigi halen en dirigeert het beestje met een voet de gang in.

‘Stay.’ Dan sluit hij de deur.

Ebi zit in zijn blauwe periode, dat moge duidelijk zijn. Blauwe tuinbroek, blauwe trui, blauwe gordijnen, blauw tapijt. In de hoogpolige zee drijft een witte, lederen bank. Daarop heeft Ebi zich geworpen.

Hij kijkt mij niet aan. Hij pakt een van de vier afstandsbedieningen die op tafel liggen en richt op het televisietoestel. Het is zaterdagmorgen kwart voor twaalf. Hij kijkt naar RTL5.

‘It must stop,’ zegt Ebi. ‘Ik voetbal altijd met pijn. Vorig seizoen heb ik nog twee interlands met Nigeria gespeeld. Als ik niet geblesseerd was geraakt, had ik misschien het WK gehaald. Altijd die pijn, you know. Het moet ophouden. It must stop.’

In januari is Ebiede geopereerd aan zijn lies. De dokters hebben hem volledig genezen verklaard, maar Ebi klaagt nog vaak. Volgens Foppe de Haan is Ebi zo’n voetballer die gewoon slecht tegen pijn kan. Zo’n kwetsuur moet ogenblikkelijk verdwijnen, anders zoekt Ebi zijn heil bij anderen dan de fysiotherapeuten van Heerenveen en dat wekt weer irritatie. Hij houdt zich ook niet aan de trainingsschema’s. In het krachthonk treffen Ebi’s collega’s hem wel eens slapend op het toestel aan.

Foppe de Haan is door verscheidene mensen gewaarschuwd toen hij Emmanuel Ebiede in de zomer van 1997 uit België wilde halen. Niet aan beginnen. Ze zeiden dat het een fantastische voetballer is, maar dat hij ’m niet moest nemen, omdat de Nigeriaan een *troublemaker* was gebleken bij Eendracht Aalst. Wist Foppe dat Ebiede een maand in de gevangenis had gezeten? Dat er een rechtszaak tegen hem liep wegens aanranding van een minderjarig meisje?

Foppe komt niet uit een ei. Natuurlijk was hij op de hoogte. Maar bij Heerenveen zijn ze niet zo benauwd. Daar denken ze dat ze aardig overweg kunnen met moeilijke mensen. En eerst moest maar eens blijken of Ebi inderdaad niet deugde. Vier ton voor zo’n prachtige, jonge voetballer is een koopje, vond Foppe. Heerenveen kocht de Nigeriaan en liet Ebi een woning betrekken in een straat waar nog meer voetballers van Heerenveen wonen. Een kleine gemeenschap betekent sociale controle, zo redeneerde Foppe.

Ebi speelde vorig seizoen 21 wedstrijden en blonk uit tegen Ajax en Feyenoord. Iedereen stond op de banken voor Ebi. Foppe heeft wel gemerkt dat Ebi daar slecht mee om kan gaan. Hij heeft heel snel het gevoel dat ie Onze Lieve Heer is, aldus Foppe, maar we werken eraan. Ebi kost veel tijd en energie, maar hij is het waard.

Ebi’s ogen zijn permanent gericht op het scherm van de breedbeeldtelevisie. Hij praat, monotoon.

‘Ik wilde als kind al naar Europa. Op tv zag ik Barcelona en Ajax voetballen. Ik was vroeg van school. Iedereen zei ook over me: deze jongen gaat het maken. In ’95 speelde ik in het jeugdelftal van Nigeria. Ik was topscorer. Een scout zag me. Die heeft me naar België meegenomen. Zeventien was ik. Hij bracht me onder bij Eendracht Aalst. Zonder contract het eerste jaar.’

Op de eettafel staat het restant van een Chinese maaltijd. Bij studenten en vrijgezellen tref

je 's ochtends dit soort stillezens aan, van plastic bakjes met rijst of babi pangang, wit pakpapier, een grote pot sambal, aangekoekte vorken en lepels – niet bij voetballers.

‘Ik heb zusters, you know. Ik zou wraak nemen op degene die mijn zuster verkracht. Zoiets doe je niet. I'm not a mad man. Ik mag praten met een meisje. Als ik een meisje leuk vind dan spreek ik haar aan en als ze niks van me moet hebben dan ben ik weg. Maar ze vond me leuk.

In België is het niet eerlijk gegaan. Die rechtszaak werd een gevecht tussen advocaten, rechters en magistraten en ik zat er tussenin. Het ergste is dat ze je opsluiten voordat je schuldig bent bevonden. Zonder enig bewijs. Ze zagen mij niet staan. Alsof ik niet bestond. Een maand in de gevangenis. Dat was erg.

Ik ben vrijgesproken, ook in hoger beroep. Het is niet fair gegaan daar. Ze hebben mijn reputatie beschadigd. Ik wil er niet over praten, als ik erover begin word ik zo boos.

Wil je koffie?’

Ebi, permanent onderuitgezakt op de bank, heeft even zijn stem verheven. Om zijn hals schittert een gouden ketting met een kruis.

‘Ik ben nu drie jaar in Europa. It's like fighting a war, you know. Anderhalf jaar geleden heb ik mijn vader verloren. Dan al die blessures. Ik word heel zwaar op de proef gesteld. Ik moet dit kennelijk doormaken. Maar dit moet op een dag ophouden. Het is moeilijk, het is echt heel moeilijk, maar ik moet erdoorheen. Vannacht heb ik niet geslapen. Ik dacht aan thuis, aan mijn vrouw en kind, aan mijn moeder. Niet slapen is slecht. Voor mij, voor de club.

Ik zit hier alleen. Boring, you know, living alone like this. Ik zou me meer op mijn werk moeten concentreren. Maar het is zo moeilijk zonder vrouw en baby hier. Dat was mijn plan, dat ze mij zouden volgen en dan hier ons leven opbouwen.

Maar niet alleen. So difficult for me.

Ik ben verantwoordelijk voor mijn familie. Dat moet ik. Als je die kans hebt moet je je familie helpen. Niet sinds mijn vader is overleden, daarvoor steunde ik ze al. Ik heb vier broers en drie zussen. Ik laat een huis bouwen, maar het is nog steeds niet af. Bijna al mijn geld gaat naar Nigeria. Ik spaar niks.

Ik was niet daar toen mijn vader begraven werd. Ik zat net bij Heerenveen. Er niet zijn als je vader begraven wordt, dat voelt really really bad.

Ik denk dat mijn vader in Nederland niet was doodgegaan. Hier hadden ze de juiste medicijnen gevonden. Uiteindelijk gaf hij het op. Het doet geen pijn meer. Zijn dood heb ik verwerkt. Wat me verdriet doet, is dat hij me nu niet kan zien voetballen.

Ik hoop dat mijn kleine broertje hier kan komen. Hij is zestien. Een heel goede voetballer. Maar dan zal ik eerst zelf meer aan de weg moeten timmeren. Ik moet eerst mijn eigen carrière veilig stellen.

Als ik naar het stadion ga en ik zie mijn elftal spelen en ik ben er niet bij dan... I cry every day. Waarom ben ik hier? Om te voetballen. En dat komt er weinig van. Dat voelt

niet goed.

Nee, huilen helpt niks. Het verandert niks. Soms voel ik me even goed en dan denk ik: hopen dat dat gevoel lang duurt, maar then the sadness is coming again.

Het gaat nu beter, maar ik speel altijd met pijn. Ik word doodmoe van op de bank of op de tribune zitten. De mensen verwachten wat van me hier, maar ze zien niks. Dat is niet goed. Ik ben verplicht ze wat te geven.

Mijn vrouw en kind zouden hier moeten zijn, you know. Ik snap er niks van dat ze hier nog niet zijn. Ik heb alles geprobeerd, maar de Nederlandse ambassade in Nigeria werkt niet mee. Mijn documenten kloppen niet zeggen ze. Ze kunnen ze niet vinden. Is not good.

Ik ben getrouwd, ik heb hier een huis, een baan, ik kan mijn rekeningen betalen. Waarom kan ik dan niet voor mijn familie zorgen?

Er zijn mensen die mijn leven gemakkelijker zouden kunnen maken, maar ze maken het moeilijker voor me. Ze hebben de macht om me te helpen, maar het gebeurt niet.

Lisa is drie jaar nu. Ik heb haar drie maanden geleden voor het laatst gezien.

Ik wil maar één ding: een familie opbouwen. Niet dit. Zij apart en ik apart. Is ook niet goed voor my little girl. Ik wil dat ze haar opvoeding hier krijgt, en hier onderwijs geniet. Hier, in Europa.

Ik ben verantwoordelijk voor my little girl. Ik wil mijn kind ook niet laten doormaken wat ik heb meegemaakt. Ze moet later kunnen studeren.

Iedereen krijgt kansen in zijn leven om te groeien. Waarom zit het mij zo tegen? Ik moet vechten voor een beetje succes. Dat kost me steeds meer moeite.

De mensen zijn hartelijk hier. Ze kijken niet naar je huidskleur. Daarom blijf ik ook. Het bestaan hier is geen probleem. Het weer? Het weer is mijn probleem niet. Niemand kan wat aan het weer doen.

Ik kan het niet maken om ongelukkig te zijn. Het publiek wil mij zien lachen, daar hebben ze ook recht op. In de schaduwkant van mijn leven zijn ze niet geïnteresseerd, daarom doe ik net alsof ik gelukkig ben. Ik laat een lachend gezicht zien, maar als je het verdriet niet overwonnen hebt, valt dat niet mee. Ze moesten eens weten hoe ik me van binnen voel.

Niet kunnen slapen is slecht. Met de baan die ik heb moet ik uitgerust zijn, me kunnen concentreren. Zo niet, dan wordt het moeilijk om fit te zijn en te presteren. Dat beïnvloedt mijn spel en mijn blessure. Ik moet denken over hoe ik ga spelen, maar ik denk aan thuis, aan hoe ik de problemen moet oplossen thuis. Ik ben de regie over mijn leven kwijt.

Ik wil naar huis.'

'Muziek. That's keeping me going. Slow jams. Reggae. Dat troost me. Dat voelt goed. Dat houdt me even op de been. Ik voel me dan een beetje beter. Ik moet er doorheen, hoe lang het ook nog duurt.

Nee, over hoe ik me echt voel, praat ik met niemand.

Ik zou er zo graag twee, drie weken tussenuit gaan. Maar ja, het is je baan. Ik ben soms zo bored. Die twee jaar in België. Zo'n verdrietige tijd. Ik weet wat het is om eenzaam te zijn en verdrietig, de pijn die maar duurt. Daarom: mijn familie moet komen. Dat moet!'

Waarom reizen mensen? Waarom zwerven ze de wereld over?

Neem captain James Cook. De ontdekkingsreiziger werd in 1779 in Hawaï door inboorlingen vermoord en, als ik mij niet vergis, opgegeten. Dat overkomt je thuis niet. Reizen moesten ze verbieden. Alleen medewerkers van Artsen zonder Grenzen zouden mogen reizen.

'Ik wil thuiskomen. In dit huis kom ik nooit thuis. In Nigeria heb je altijd visite. Mensen nodigen zichzelf uit. Daar verlang je wel eens naar privacy, hier verlang je naar mensen. Als ik hier de deur opendoe, weet ik dat ik niemand aantref. I wanna see my little girl. Hier moet ze naar school gaan. Ik wil thuiskomen en zien hoe ze vooruitgaat.

Ik was er niet toen ze werd geboren. Daar voel ik me schuldig over.

Ze kunnen de documenten van mijn vrouw niet vinden. Weten ze dan niet hoe het in Nigeria werkt? Ze zeggen dat in het geboorteregister geen papieren van haar te vinden zijn. Van mij ook niet. I do not exist. Ik ben niet geboren. En mijn vrouw ook niet.

De illegale weg, nee. Is niet goed, is mijn ervaring.

Ik heb een baan hier, ik betaal belasting. Wat willen ze nog meer?

Eind vorig jaar dacht ik dat het voor elkaar was. Ik had documenten, maar op de Nederlandse ambassade zeiden ze dat ze mijn vrouw geen visum konden geven. I was shocked. Als mensen hier in Nederland als politiek vluchteling komen, betaalt de regering alles voor ze. Dat wil ik niet. Ik kan zelf voor mijn familie zorgen. Maar geef me dan de kans mij met mijn familie te herenigen.

Ik ben het zat. Het heeft allemaal geen zin. Ik moet verder met mijn leven. Wat ik heb doorgemaakt sinds ik mijn carrière ben begonnen!

Ik voel me gevangen. Ik weet niet meer wat ik moet. Soms wil ik van het ene op het andere moment naar huis. Ik was bijna weg geweest. Ik had al een ticket gekocht. Ik stond op Schiphol, maar ik miste mijn vlucht. Wachtend op de volgende vlucht dacht ik: wat doe ik nou? Moet ik voor mijn vrouw of mijn werk kiezen, you know. Toen heb ik besloten om te blijven. Ik heb de trainer gebeld. Sorry dat ik wilde weggaan. Vergeef me. Maar van binnen, you know. I don't feel good. Welke beslissing ik ook neem, het is nooit de goede.

Een paar maanden geleden zouden we eindelijk met zijn drietjes naar Nederland reizen. Toen bleek in Lagos dat er geen visum voor mijn dochtertje was. We stonden al op het vliegveld. Moesten we Lisa laten ophalen door iemand die haar naar oma bracht. Toen bleek het visum van mijn vrouw ook niet in orde. Maar ik moest weg. Mijn vrouw zou een dag later volgen, via Parijs. De volgende dag kreeg ik een telefoontje dat ze in Parijs was gestrand. Gearresteerd, omdat ze over de verkeerde papieren beschikte. Mijn manager en ik hebben alles geprobeerd om haar vrij te krijgen, maar ze werd teruggestuurd naar Nigeria. Daar beschouwen ze je dan meteen als een politiek vluchteling en dus ga je de gevangenis in. Dat is ook gebeurd, althans bijna. Uiteindelijk herkende iemand haar als de

vrouw van Ebiede. Waar twee interlands al niet goed voor zijn. Iemand heeft haar borg betaald. Een paar duizend gulden. Pas toen was ze vrij. Ik moet die man nog terugbetalen. Zo verlies ik steeds meer geld.

De club wilde niet dat ik terugging. Ik snap dat niet. Als je vrouw de gevangenis in dreigt te gaan, is dat nogal een inbreuk op je leven.

Met de kerst vertelde ik de trainer dat ik naar huis wilde. Alle buitenlanders van de club zaten in hun vaderland en ik zat hier. Wat doe ik hier, zei ik tegen mezelf. Ik hoor in Nigeria te zijn. My little girl wil me zien, mijn vrouw, mijn moeder, mijn broers en zussen. Omdat ik net terug was geweest, mocht ik niet. Anders zouden ze mijn loon inhouden. Oké, zei ik, als jullie dat nodig vinden, dan moet dat maar. So I left. Ik heb een maand geen salaris gehad. Dat komt hard aan. Ik heb geld van de club moeten lenen.

Ik weet niet waar ik sta. Ik weet niet waar ik aan toe ben. Zonder hen. We hebben elkaar nu twee maanden niet gezien. Ze is boos. We hebben grote problemen. I might lose her. Dat weet ik bijna zeker. Dus zal ik mijn kind niet meer zien. Ik hoop dat het seizoen snel voorbij is. En dan naar huis. De dingen regelen daar. Als dat al lukt in vier weken.

Ik ben ook boos op haar. Ik denk dat het het beste is om onze relatie te beëindigen. Hoe moeilijk dat ook is. Ik geloof dat ik dat moet doen. Een streep eronder. Om mijn eigen leven weer op te pakken. Het is nu of nooit. Straks ben ik te oud om geld te verdienen. Er zijn een heleboel mensen die op me rekenen – and I can't let them down.

Soms denk ik: ik stop ermee.

Er komt altijd weer een kracht in mij boven. Niet stoppen, Manuel. Doorgaan. Als ik stop, verlies ik. En mijn familie ook.

Het is zo moeilijk. Ik weet niet wat ik moet doen, maar kom, ik laat je het huis zien.'

Hij loopt naar de eettafel met de restanten van de Chinees van gisteren. Op het aanrecht van de open keuken staat zo veel vaat dat ik hoop dat ze Ebi een vaatwasmachine hebben gegeven. Op de grond staat een geopende volle grijze vuilniszak.

Als hij de deur naar het halletje opent, zie ik Gigi kwispelen. Ebi slaat geen acht op zijn pleegkind. Zwijgend klimmen we naar de eerste verdieping.

Hij laat me de badkamer zien. Over de badkamer valt te melden dat hij er gewoon en schoon uitziet. Hij opent de deur naar zijn slaapkamer. Een bed waarin geslapen is – en weinig sfeer. De logeerkamer. Onbeslapen bedden – geen sfeer.

Dan opent hij de laatste kamer.

'Dit is de kamer voor my little girl.'

Een onbeslapen bed, te groot om voor een kinderbed door te gaan, staat in een vrijwel lege kamer met kale muren.

'It's not supposed to be this way,' zegt Ebi en sluit dan zachtjes de deur.

Wat Abe Lenstra van Cruijff en Wilkes onderscheidde, was dat de Fries weigerde om zijn geboortegrond de rug toe te keren. Abe verhuisde één keer in zijn leven. Dat was naar

Enschede. Dat hij ervoor koos om Nederland – Friesland – trouw te blijven, daarvoor betaalde hij een hoge prijs, beweren de mensen die hem hebben zien voetballen, want geen hond in het buitenland heeft hem op waarde kunnen schatten.

So what.

Abe Lenstra heeft tenminste nooit last gehad van maagen darmstoornissen, slapeloosheid, lusteloosheid, eet- en concentratiestoornissen, plotselinge huilbuien, apathie, depressies en meer van die narigheid.

Tegen heimwee bestaat geen pilletje.

Heimwee is smachten naar vrouw en kinderen, vader en moeder, maar het verlangen naar de vertrouwde caissière van Albert Heijn is net zo groot.

Het ergste is dat in het buitenland alle regelmaat verdwenen is. Juist de onbereikbare alledaagse dingen brengen je op de rand van wanhoop.

Heimwee is een gevulde koek van de banketbakker. Ver weg van Nederland fantaseer je over de knapperige randjes. Je kan in den vreemde zó desperaat zijn dat je tijdens het masturberen aan het fantaseren slaat over je eigen vrouw.

Heimwee is het verlangen naar de verschrikkelijkste bewoner uit je straat. Jezus, wat zou je met die man graag een praatje willen maken.

Laat ik er als heimweespecialist eens een metafoor op loslaten. Het is vrijdagmiddag na vijf en je zit vast in de lift van een groot kantoorgebouw. Het alarm werkt niet. Niemand hoort je. Je kunt er niet uit. Maandagmorgen zullen ze je vinden. Waarschijnlijk leef je nog. In paniek raken is zinloos. Huilen zou kinderachtig zijn.

Volwassen mensen horen geen heimwee te hebben. Je moet je groot houden.

Heimwee is de zekerheid dat je op de verkeerde plaats bent terechtgekomen. Ontsnappen is niet aan de orde. Werk, verplichtingen. Een ticket omboeken is duur en de consequenties zijn ook te groot. Je telt op je hotelkamer de weken, de dagen, de nachten, de uren. 's Nachts word je om het uur wakker. Je denkt aan de geur van je kussen thuis. Je ziet CNN en hoopt op een flardje Holland. Zelfs een beeld van Amsterdam zou al ontroeren. Elke dag reken je wel dertig keer uit hoe lang nog. Je kijkt naar de televisie, maar de beelden dringen nauwelijks tot je door. Je leest een boek, maar het lukt niet. Je laat je eten staan. De melk smaakt hier anders. Het brood is hier niet bruin.

Homesick zeggen de Engelsen, een woord dat de lading beter dekt dan heimwee. Er is maar één remedie: naar huis. Vaak betekent dat wachten, aftellen. Nooit ben je zo bewust geweest van de factor tijd. Vorige zomer ben ik de dag voor Nederland-Brazilië van Zuid-Frankrijk naar huis gereden. Onbeschrijflijk veel trek in een gevulde koek. Ik wilde de halve finale van het WK zien natuurlijk, maar dan wel omringd door naasten en vrienden en burens en dus niet in Marseille. Thuisgekomen verklaarde iedereen me voor gek. Enkele naasten, vrienden en burens bleken in Marseille te zitten. Ze betaalden meer dan duizend gulden voor een toegangskaartje.

Vier jaar eerder op het WK van 1994 stonden Nederland en Brazilië in Dallas in de

kwartfinale tegenover elkaar. Ik was waarschijnlijk de enige Nederlander die (innerlijk) juichte bij de winnende treffer van Branco. Niet naar Los Angeles, nee, eindelijk naar huis. Na het laatste fluitsignaal voelde ik mijn ogen branden.

Ebi heeft zijn strategische positie voor de breedbeeldtelevisie weer ingenomen.

‘We kenden elkaar zeven jaar. Vanaf dat ik dertien was. We leefden samen, groeiden samen op. Shocking dat het op deze manier kapot moet gaan.

Ze was mijn eerste grote liefde. Ik hoopte dat het mijn grote liefde zou blijven. Dat we samen een familie zouden opbouwen. De situatie nu is niet goed. Hier komen we niet meer overheen. Dat voel ik zo. Als zij hier vanaf het begin was geweest, dan was alles perfect geweest, maar er is nu te veel gebeurd.

I really really love that girl. Iedereen weet dat. Ik weet ook dat ze van mij houdt, maar het komt nooit meer goed. Really really bad. Zij denkt dat het mijn schuld is dat ze hier niet is. Ze denkt dat ik andere meisjes heb, you know. Zo leef ik niet. I can’t be messing around with other women.

Ik kan niet wachten om terug te gaan. Natuurlijk ga ik praten. Maar of het zin heeft, betwifel ik.

My little girl. I miss her so. Ik voel me zo rot dat ik haar zo in de steek laat. Dit wil ik niet. Ik bedoel, mijn ouders waren niet altijd samen. Ze hadden problemen. Kleine kinderen vinden dat erg. Spanningen tussen ouders, dat is niet goed voor kinderen. Dat voelen ze. Wat ik wilde was een relatie die groeit en groeit... Een eigen familie opbouwen in perfecte harmonie. Ik wil dat mijn kind hier is, een vader en een moeder heeft, dat ze leert lezen en schrijven en mix up with good people.

My little girl voelt wat er aan de hand is. Normaal gesproken als ik belde, zei ze altijd enthousiast ‘daddy, daddy’. Maar nu niet meer. Als ik ‘hallo Lisa’ zeg, luistert ze, maar ze zegt niks. Dat vreet aan me.

Het komt omdat ze mijn vrouw altijd ziet huilen als ik opbel. Ze voelt aan wat er aan de hand is; dat haar mama ongelukkig is als papa belt. De belevingswereld van kleine kinderen moet je niet onderschatten.’

Ik denk aan Robert ten Brink met wie ik op Veronica nog weleens een sportquizje heb gedaan. Als iemand deze relatie kan redden is hij het – en denk nou niet dat dit spot is. Zou Ten Brink erin slagen Ebi’s vrouw (...ik realiseer me nu dat Ebi niet één keer haar naam heeft laten vallen...) en zijn dochter hier te krijgen? Zou Ten Brink slagen waar Ebi steeds heeft gefaald?

‘It’s not okay, you know. Ik weet niet meer wat ik van het leven moet denken.

Ik denk dat ik op zoek moet naar een nieuwe relatie. Ik zou alleen niet weten welke vrouwen ik kan vertrouwen. Een nieuwe relatie opbouwen, dat duurt jaren. Daar zie ik tegenop. Wie kan ik vertrouwen? Ik heb veel van een vrouw gehouden en dan wordt het moeilijk om, met wat ik nu meemaak, van een andere vrouw te houden.

Ik wil gewoon naar huis, maar als ik dat doe word ik ontslagen door Heerenveen. Daar

heb ik een verklaring voor moeten ondertekenen. Daar ben ik boos over, ja. Maar ik ga er niet meer over in discussie, ik maak er geen ruzie over. Ik heb alles gedaan wat in mijn mogelijkheden ligt.'

Nog tien weken, zeg ik, ook niet wetend wat ik anders moet zeggen tegen iemand die naar huis verlangt.

'Dat probeer ik mezelf ook in te prenten, maar als je de dagen aftelt duurt het des te langer.'

Wat maakt je aan het lachen?

'Mister Bean.'

Zie of spreek je andere Nigeriaanse voetballers?

'Ja, ik spreek ze wel eens maar niet vaak. Babangida, Oliseh en nog een paar. We just call, say hi. Finidi also.'

En helpt dat?

'Ze praten op me in en zeggen dat ik door moet gaan. Vergeet de ellende. Maar het verandert niet, het gevoel gaat niet weg. Ik wou dat ik één seizoen weg kon om al mijn problemen op te lossen en dan terugkomen. Voor altijd.'

Op de training zet hij in een *split second* medespelers vrij. Met links en rechts schiet hij er ballen in. Hij bezit de creativiteit die de anderen missen. Bij Heerenveen hebben ze ambivalente gevoelens. Zijn gebrek aan kracht en discipline – te laat komen of op de verkeerde tijd – gaat trainers, fysiotherapeuten en ook medespelers tegenstaan, aan de andere kant hebben ze ook wel met Ebi te doen. Alleen een straf regime, waarbij al zijn verplichtingen en afspraken zwart op wit staan, kan hem redden, meent Foppe. Hij, de onverbetterlijke optimist, denkt dat ze Ebi weer aan de praat krijgen. Ebi is dicht bij ontslag geweest, dat dat alsnog gebeurt, sluit hij ook niet uit. Maar hij is een gummibal, zegt Foppe, tot nu toe komt Ebi altijd weer terug.

Op de gang hoor ik hondengejank.

'Ik geef me over aan de omstandigheden. Er is niets dat ik kan doen. Ik heb alles geprobeerd. Ik heb vissen gekocht, you know, so I can sit down and look at the fishes and feel good – but it's not working. Ik heb een hondje gekocht – werkt ook niet. Ik wil dingen doen die me happy maken, you know, maar het gaat niet goed. Er is maar één ding dat me blij zou maken, en dat is naar huis gaan. Nu. My woman and my little girl.'

Hij zwijgt.

'Ik heb niks meer te zeggen.'

Als we een minuut hebben gezweven, zet Ebi het geluid van de televisie aan.

De deurbel.

Het is Romano Denneboom, zijn jonge, talentvolle collega. Hij rijdt straks mee naar het stadion. Vanavond wacht de uitwedstrijd tegen NAC.

Gigi is naar binnen geslopen. Hij heeft de telefoonrekening weer in zijn bek. Baasje ziet het hopelijk niet.

‘Ik hoop dat ik vanavond inval,’ zegt Ebi als hij mij naar de deur begeleidt. ‘I’m tired of sitting my ass down.’

Als de deur achter me in het slot valt, realiseer ik me dat ik één vraag vergeten ben te stellen.

Ebi, do you know who Abe was?

Een halfjaar later werd Ebiede ontslagen door Heerenveen, omdat hij niet was komen opdagen na een interland in Nigeria. Vijf jaar na zijn ontslag werd Foppe de Haan op een zondagavond gebeld door Emmanuel. Hij wilde graag herenigd worden met mister Foppe. Daar is het niet meer van gekomen. De Nederlandse voetbaltrainer Lex Schoenmaker zag de dribbelaar vier jaar geleden schitteren tijdens een voetbalwedstrijd ergens in het Midden-Oosten.

Het offer

September 2001

‘Wat is er na de dood? Wat denk jij nou?’

Coen Moulijn, zijn vrouw Adrie en de teckel Pollo kijken me verwachtingsvol aan.

‘Na de dood, Coen? Ik denk niks.’

‘Kom ik Toon Hermans niet tegen, denk je?’

Ik schud mijn hoofd maar verzeker hem dat hij niet teleurgesteld moet zijn met dit antwoord, want dat ik een ongelovige ben.

Zou wel mooi zijn, hij en Toon in de hemel. Artiesten onder elkaar, want Coen ontsteeg de status van voetballer. Toon had een zwak voor Coen en omgekeerd.

‘Als ik het heelal zie,’ mijmert Moulijn, ‘en de grootte ervan, zo onmetelijk groot, en hoeveel sterren er zijn, dan heb ik mijn bedenkingen en twijfels.’

Ik begrijp hem niet maar zwijg.

‘Daar kijk ik graag naar,’ zegt Coen, ‘heelalfilms en natuurfilms, maar vooral heelalfilms. Wat ken er nog meer zijn, hè?’

Pollo, onwetend van abstracte begrippen als tijd en ruimte, krijgt een stuk van mijn toastje.

‘Denk je dan veel aan de dood, Coen?’

‘Joh schei uit, welnee, me moeder leef nog... Denken aan de dood, denken aan de dood... Dat niet, nou ja, ik ben bang om dood te gaan, ja, echt, ik vind dat helemaal niks, doodgaan.’

Adrie loopt naar de keuken om nog een glas cola voor me te halen. Het is tegen tien ’s avonds en de tropische warmte wil maar niet verdwijnen, want er is geen wind, zelfs hier niet aan de oever van de rivier die de stad in tweeën splijt. Op Coens gezicht staan zweetdruppeltjes.

‘Wat me bezighoudt,’ zegt Coen, ‘is natuurlijk mijn zoon. Er staat ons de komende tijd wel een aantal dingen te wachten. Dat zijn geen kleinigheden natuurlijk.’

Ik knik en tuur vanaf de achtste verdieping over de Maasboulevard, de rivier en de andere oever – een melkwegstelseltje op zich, dat zich panoramisch voor ons uitstrekt, met

bruggen als sterren die ik een voor een benoem.

De Hef.

Erasmusbrug.

Willemsbrug.

Brienoordbrug.

‘De komende maanden zijn heel spannend,’ zegt Coen, ‘héél spannend.’

Zijn moeder leeft nog. Ze is een echte Everse, een Rotterdamse heipalenfamilie uit de negentiende en twintigste eeuw én een beroemd voetbalgeslacht. Haar broer Jan en diens zoon Jan junior haalden zelfs het Nederlands elftal.

Coens moeder is honderd. Eind vorig seizoen nam hij haar mee naar de Kuip, een bijzondere gebeurtenis, aangezien ze nog nooit in het stadion was geweest. In businessunit 't Ouwe Noorden, waar ze voor het raam zat, sprak ik haar aan. Waarom was ze toch nooit eerder geweest? Coen had er maar liefst zestien seizoenen gevoetbald.

Ze verstond me kennelijk niet, want ze begon een verhaal te vertellen over de driejarige Coen. Een hese stem met nauwelijks volume. ‘Hij was zo’n lief ventje. Ahhh. En dan keek ie naar buiten, zag alle kinderen buiten spelen en dan zee-ie: ‘Buiten pelen, mama, buiten pelen?’ Maar hij was nog zo klein. Ik durfde hem niet te laten gaan. Maar dan zee ie weer: ‘Buiten pelen? Buiten pelen?’ Op een dag liet ik hem gaan, want je moet je kinderen een keer loslaten, hè. Maar ja, eng hoor. “Niet de straat uit hoor,” zee ik.’

‘Ze is doof,’ zei Coen, ‘je mot harder praten hoor.’

‘Jij speelt niet mee,’ zei ze tegen Coen en pakte zijn hand vast. ‘Dat vind ik erg.’

‘Dat kan toch niet moeder. Ik ben 64.’

Ze liet zijn hand niet meer los.

‘Kijk moeder, daar loopt Henk Bijl.’

Ze knikte, maar Coen vroeg zich af of ze de oud-doelman wel herkende.

‘Er zijn veel bekenden, moeder.’

‘Oh wat een hoop mensen,’ zei ze, met de verwonderde blik van iemand die uit een tijdsmachine is gestapt.

‘Waarom bent u toch nooit gaan kijken toen Coen in de Kuip speelde?’ schreeuwde ik.

‘Ik mocht niet komen.’

‘Schei uit moeder, je was bang.’

‘Ja, ik dorst ook niet.’

Moeder Moulijn begon zachtjes te huilen. ‘Ga je nou huilen, moeder? Doe niet zo gek,’ zei Coen opgelaten. Met haar zakdoek die ze permanent in haar hand geklemd hield, depte ze haar ogen en veegde een druppel aan de punt van haar neus weg.

‘Azzie zou vallen, hè. Goh. Ik kon nooit slapen. Wachtte tottjie thuiskwam. Hattie buiten de stad gevoetbald, hè. In de Bloklandstraat hadden we zo’n nauw trappie en dan ging de deur open ’s nachts en dan hoorde ik meteen of ie geblesseerd was of niet. Ik was altijd bang dat ’m wat overkwam. Daarom ben ik nooit gaan kijken. Ik was bang dat hij een schop kreeg. Daarom heb ik Coen nooit zien spelen.’

Ik keek naar Coen die naast zijn vriend Piet Steenbergen plaatsnam om de wedstrijd, die op het punt van beginnen stond, te volgen. In zijn hand een glas witte wijn met een ijsblokje. Die angst voor alles heeft hij niet van een vreemde, dacht ik.

Op 6 februari 1963 speelde Feijenoord, de y in de naam bestond nog niet, in Parijs tegen Stade de Reims. Tweeduizend Rotterdammers waren hun club per trein en auto nagereisd. Parijs was niet ver, maar Coen was voor de reis knap zenuwachtig, dat was hij trouwens altijd. Maar nu was die angst gerechtvaardigd. Om te beginnen verwachtte zijn echtgenote Leny een dezer dagen hun eerste kind, maar bovendien had de clubleiding besloten om per vliegmachine te reizen, en sinds een noodlanding in 1958, op een luchthaven zonder verlichting in Denemarken, was Coen huiverig voor die dingen.

Bij de club hadden ze begrip voor zijn angst. Twee jaar eerder mochten hij en Bouwmeester zelfs met de boot naar Engeland, waar een Europacupwedstrijd tegen Tottenham Hotspur wachtte. Maar dat alternatief was ook geen succes geweest. Het stormde die dag. Golven zo hoog als flats, tenminste in de herinnering van Coen, beukten tegen de boot. ‘Als je door de Waterweg heen bent,’ had de kapitein op de brug beloofd, ‘dan is het voorbij.’ Nou, het werd alleen maar erger. De reis duurde geen acht maar vijftien uur, terwijl hun ploeggenoten binnen het uur in Londen waren. Onderwijl vroeg Coen zich steeds af wat nou erger was, verzuipen of neerstorten – hij wist het niet. Toen de twee zenuwlijders veilig waren aangekomen in het hotel, hadden Henk Schouten en de rest zich rot gelachen om het noodlot dat de bange Bouwmeester en Moulijn had getroffen.

Enfin, Coen hield dus niet van vliegen, maar hij vermande zich die vijfde februari 1963. Gezeten tussen Henk Schouten en Cor van der Gijp, donderstenen, restte hem weinig anders. Voor hen zat trainer Fuchs, die sinds de noodlanding, vijf jaar eerder, had gezworen nooit meer met een vliegtuig te reizen. Hij had zijn eed gebroken. Bij het opstijgen stak Schouten een krant in de brand, om het papier vervolgens weer te doven. Een penetrante lucht vulde het vliegtuig. ‘Ruik jij wat, Cor?’ zei Schouten tegen Van der Gijp. Die zei dat hij een brandlucht rook, waarop trainer Fuchs als een bezetene was gaan drinken en anderhalf uur later beschonken het vliegtuig verliet. Coen vertelt de anekdote nog vaak.

Dankzij een doelpunt van Beertje Kreijermaat won Feijenoord de uitwedstrijd, maar de beste man van het veld was Coen Moulijn. Hij was niet te stoppen geweest. Na afloop liep hij af op Raymond Kopa, van wie hij idolaat was, en gaf hem een hand. Coens bewondering ging zo ver dat hij zijn kind dat spoedig geboren ging worden, Raymond zou noemen, tenminste als het een jongetje werd natuurlijk.

In de kleedkamer werd Coen overladen met complimenten. Toen de feestvreugde was geluwd, kwam de dokter op hem af. Hij zag het meteen. De dokter keek ernstig.

‘Coen, luister eens. Je moet direct na afloop naar huis. Je vrouw is bevallen van een zoon, maar er is iets niet goed gegaan. We hebben een coupé in de supporterstrein voor je gereserveerd. Over een uur vertrekt-ie. Opschieten.’

Zijn vader speelde alleen voor DVK, De Vliegende Keilaars, een familie-elftal. Hij was langzaam, maar heel technisch, vertelt Coen.

‘Vader was blikslager,’ zegt hij. ‘Weet je wat dat is? Vast niet. Soldeerder. Hij werkte bij de Vereenigde Blikfabrieken aan de Rotte. In die fabriek is tegenwoordig Kitsch & Kunst gevestigd. Elke dag om tien voor zeven rende hij het huis uit. De brug over naar Hillegersberg. Om zeven uur moest ie “prikken”. Om vijf uur mocht hij er pas weer uit. Mijn vriendjes en ik wachtten vader op, want tijdens schafttijd had hij van papier een bal gemaakt voor ons. We waren straatarm, zie je. Ik geloof dat vader veertig gulden per week verdiende. Afijn, zodoende konden we het tennisballetje even opzij leggen en met die papieren bal spelen. Putten als doeltje. In het begin was dat ding heerlijk om mee te voetballen, joh. Na een half uur kon je die bal weggooien en gingen we weer verder met dat tennisballetje. Maar moet je je voorstellen. Blikslager, je hele leven lang. Altijd maar die prikklok. Dat heeft die man 48 jaar gedaan!’

Adrie onderbreekt hem. ‘Nou Coen, jij werkt anders ook al 38 jaar in de winkel. En je gaat nog even door.’

‘Ja, omdat jij dat wil! Doe je mond eens open, vrouw.’

‘We hebben niemand voor de zaak. Klaar. Verkopen is geen optie.’

‘Dat is zo,’ zegt Coen. ‘Maar jij wilt toch ook door.’

‘Zeker. We hebben het over leegverkopen gehad, hè Coen.’

‘Jawel. Maar we gaan voorlopig nog een jaar of vier door. Het contact met de klanten is hartstikke leuk. Dankzij Ton, die sinds twee jaar bij ons werkt, verjongt ons publiek. Ik houd van werken en ik heb gelukkig aardig wat vrije tijd. Maar een Champions League-reisje met Feyenoord, drie dagen weg, zit er voor mij niet in. Dat vind ik wel eens jammer. Ik zou wat meer vakantie willen. Ik heb drie jaar geen vakantie gehad. Ik ben 64. Daar heb je natuurlijk niet bijna veertig jaar een zaak voor. Dan heb je iets niet goed gedaan.’

Ze zwijgen. Buiten scheurt een auto over de Maasboulevard.

In 1963 tekende Coen een contract dat hem voor acht jaar aan Feijenoord verbond. Van het tekengeld, 100.000 gulden, kocht hij een pand aan de Langenhorst, op Zuid.

‘Ik had nog drie, vier winkels moeten hebben buiten die ene zaak,’ zegt Coen. ‘Dan ga je pas echt verdienen. In dat opzicht heb ik misgekleund. Aan de andere kant: Henk Bijl breidde wel uit, maar redde het niet. Een modezaak is toch heel persoonsgebonden. Als ik er niet meer sta, haken klanten af. Die willen alleen door mij geholpen worden.’

‘Heb je spijt?’ zeg ik.

‘Zinloze vraag,’ zegt Coen. ‘De pest is: je wordt maar één keer vijftig, maar één keer zestig. Je mooie jaren gaan voorbij. Ik klaag niet hoor. Ik heb geen gemakkelijk leven gehad maar ik heb er het beste van gemaakt. Ik zou alleen iets meer vrijheid willen. Meer

eruit. En Adrie zou graag 's winters naar Spanje willen.'

'Dat zou jij niet kunnen, Coen. Eén week uit Rotterdam en de heimwee slaat toe.'

'Luister nou, ik ga ook niet bij die ouwe taarten in Benidorm zitten. Daar ken ik niet tegen. En mijn uitje op woensdagmiddag, kaarten met mijn vrienden, daar hecht ik veel waarde aan. Dat is heerlijk, dat wil ik voor geen goud missen. En trouwens, ik zie het aan andere vrienden en kennissen. Die zijn gestopt met werken en die worden dan door hun vrouw weggestuurd om een onsje ham te halen. Daar moet ik niet aan denken. Mijn benen omhoog omdat er gestofzuigd moet worden. Schei uit.'

De woorden van de dokter galmden na in zijn hoofd. 'Je vrouw is bevallen van een zoon, maar er is iets niet goed gegaan.' Meer informatie had Coen niet gekregen. Hij had er ook niet om gevraagd. Over een uur of vijf zou hij pas weten wat er precies aan de hand was. Het was een ondraaglijke gedachte.

Dat hun held met de supporters meereisde, ging als een lopend vuurtje door de trein. Om de haverklap verschenen er opgewonden gezichten voor de deur van zijn coupé. Sommigen keken alleen, anderen openden de deur even om hem de hand te schudden. Coen liet niets van zijn ongerustheid merken.

Hij was nu vader, bedacht hij, maar dat bericht vervulde hem niet met blijdschap. Coen had nooit gedacht dat hij zijn vaderschap in alle eenzaamheid in een treincoupé zou vieren. Nou ja, vieren, viel er wel wat te vieren? Wat was er niet goed gegaan? Was er wat mis met zijn kind of met zijn vrouw? En was het ernstig of viel het allemaal wel mee?

Steeds ging die deur open en riepen supporters hard 'Coentje'. Als hij ergens een pesthikel aan had, was als ze hem Coentje noemden. Maar hij liet zijn ongenoegen niet merken. Beleefd maar afstandelijk reageerde hij op de vrolijke Rotterdammers die het lef hadden om hem te storen.

Coen keek naar buiten en zag sterren aan een donkere hemel. Hij bad dat het allemaal goed zou komen. Hij wou dat hij in het vliegtuig zat. Dat ging sneller. Coen Moulijn, linksbuiten van Feyenoord, voelde zich klein en nietig en machteloos, een gevangene van tijd en ruimte. De deur van de coupé ging weer open. Coen hield zich slapende.

Laatst, na Feyenoord-Sparta, kom ik Coen tegen. Hij heeft gedronken, ik zie het aan zijn ogen en hoor het aan zijn manier van praten. Hij zegt dat ie van me houdt – ik ook van jou Coen, zeg ik – en dat hij het klasse vindt wat ik laatst op De Parade heb gedaan.

Dat lucht me op.

Even uitleggen.

Coen doelt op een gastoptreden samen met Wilfried de Jong op De Grote Sportshow tijdens De Parade in Rotterdam. Daarbij mochten wij, de technische en medische staf van een denkbeeldige voetbalclub, het publiek, dat zogenaamd een elftal was dat in de rust werd toegesproken, schofferen.

We hadden al twaalf voorstellingen gespeeld. Dit zou de laatste worden. Coen en Adrie Moulijn zaten eerste rij. Ze hadden al veel gelachen die avond. Coen was bij de show van

Loes Luca gevraagd om op te treden als dokter Spock uit Startrek. Naar verluidt had hij zijn rol, met oortjes inclusief, fantastisch vertolkt.

Nu zat hij hier en wij hadden afgesproken dat we Coen eens even te grazen zouden nemen. De trainer, een lid van het gezelschap De Steile Wand, de masseur, Wilfried de Jong, en ik, thee-inschenker, begonnen Mister Feyenoord verschrikkelijk af te zeiken.

Wie was hij dan wel?

Hij had godverdomme nog helemaal niks laten zien deze wedstrijd.

En sinds wanneer verdedigde Coen niet mee?

Voelde hij zich daar te goed voor of zo?

Hij had de eerste helft geen fatsoenlijke pass gegeven en moest goed uitkijken want anders zou hij worden gewisseld.

We schreeuwden en werden zelfs handtastelijk.

Coen kon de beledigingen goed hebben. Wat heet: hij hinnikte van de lach.

Toen riep de trainer of Coen zich niet alle Jezus schaamde voor zijn kinderen om zo waardeloos te voetballen vanavond.

Ik dacht aan Coens zoon en schrok.

Maar Coen lachte gewoon door.

Op Rotterdam C.S. aangekomen spoedde Coen zich naar het Dijkzigt. Nog voor de kranten waren bezorgd met een ouderwets wedstrijdverslag van Stade de Reims-Feyenoord, hoorde hij dat zijn zoon was geboren met een open ruggetje.

Even later zag hij het kereltje liggen. Hij besloot hem Raymond te noemen, naar Raymond Kopa, hoewel hij wist dat uit dit hoopje mens onmogelijk een voetballer kon groeien. Van zijn navel tot en met zijn tenen was het jongetje verlamd. De rest van zijn leven zou hij in een rolstoel moeten slijten. De doktoren vertelden Coen dat zijn zoon niet in levensgevaar verkeerde, maar dat een operatie onvermijdelijk was.

Coen loopt steeds naar de keuken om zijn glas bij te vullen. Zijn loopje is niet veranderd. Het heeft ongewild iets komisch. Ik moet soms denken aan Charlie Chaplin.

‘Ik had ook nooit linksbuiten moeten gaan spelen,’ zegt hij even plotseling als ongevraagd. ‘Nooit van mijn leven. Het is de slechtste zet die ik van mijn leven heb gedaan. Ik was een geboren linksbinnen. Van de week dacht ik er nog aan in de auto. RFC B1-Xerxes B1. Ik was veertien jaar en er stonden zesduizend mensen te kijken. Naar een juniorenwedstrijd. Zo goed als toen heb ik later als linksbuiten niet gespeeld. Ik had me nooit linksbuiten moeten laten zetten. Nooit. Nooit. Nooit!’

Hij klinkt voor het eerst een beetje verbitterd.

‘In het door Johan Crujff samengestelde Elftal van de (twintigste) Eeuw staat Piet Keizer linksbuiten, niet jij. Heb je die brief van Crujff nog, waarin hij uitlegt waarom hij niet jou heeft gekozen?’

‘Wat,’ zegt Coen, ‘welke brief? Ik heb niks gekregen van Cruijff. Dat heeft ie wel gezegd, maar ik heb niks. Hij zei ook dat hij gebeld heeft. Is ook niet zo. Maar ik vind het helemaal niet erg. Misschien heb ik de volgende eeuw meer succes.’

Een lachje.

‘Ik begrijp het wel,’ zegt-ie. ‘Die band met Keizer is zo intiem. Dat ligt gevoelig. Ik zit er niet mee. Piet Keizer was trouwens een geweldige voetballer.’

‘Was hij beter?’ vraag ik.

‘Een hele goeie. Ik was spectaculairder. Piet had iets houterigs hè, maar hij had wel iets geniaals.’

Na een stilte: ‘Ze hadden een hekel aan mij in Amsterdam. Tijdens de warming-up floten ze mij uit, andere Feyenoorders niet. Rivaliteit. Beetje kinnesinne. Is jiddisch, hè.’

Zegt dan: ‘Ajax, mooi voetbal, heel goeie club. Alleen, ze voelen zich snel verheven boven Feyenoord en Rotterdam. Dat vind ik een nadeel van Amsterdam en Amsterdammers. Ze komen met de broek vol naar Rotterdam, maar dat nooit toegeven, hè. Zo’n arrogantie. Als ik inkopen doe in het confectiecentrum in Amsterdam en Feyenoord heeft een dag eerder gewonnen, ah man, dat kunnen ze slecht hebben. Het zijn slechte verliezers.’

Vorige week is Adrie door de politie aangehouden en bekeurd omdat ze geen autogordel droeg. De agent was onvermurwbaar, ook toen zij vertelde dat haar man het leven dankt aan het feit dat hij op een mistige avond zijn riem niet om had.

‘Wat heb je nou gedaan,’ briest Coen. ‘Dat heb je toch niet echt gezegd?’

‘Waarom niet?’ zegt Adrie.

‘Het is een wonder dat ik hier nog zit. Dat mag je niet vertellen. Daar houd ik niet van. Dat is een verhaal van niks, Adrie. Dat ik het kan navertellen is een wonder. En dan ga jij dat vertellen aan een agent. Dat moet je nooit meer doen.’

Coen is nogal bijgelovig.

‘Ik was denk ik 34, een half jaar voordat ik stopte, toen ik onder een transporttrein terechtkwam. Het mistte die avond erg. Ik kwam van een vriend vandaan. Een overgang zonder slagboom, maar met lichten. Normaal deden die lichten het altijd, nu niet.’

‘Ik ben uit de wagen geslingerd. Ik weet nog dat ik in een sloot terechtkwam. Ik schijn nog naast mijn wagen te hebben gestaan, maar weet daar niets meer van. In het ziekenhuis werd ik wakker.’

‘Het gerucht ging dat het een zelfmoordpoging was,’ zeg ik.

‘Ik heb dat ook wel gehoord. Waar halen ze het vandaan? Misschien omdat ik toen privé-problemen had. Maar het is onzin.’

Zijn hemd kleeft aan zijn lichaam. Coen wist het zweet van zijn hoofd. Hij begint te vertellen over zijn hart dat tweeënhalft jaar geleden raar begon te doen. ’s Nachts had hij

last van zijn arm. De volgende morgen, onderweg naar Gorinchem, werd die pijn steeds erger. Het zweet brak hem uit. Hij stopte langs de kant van de weg. Krampen. Pijn. Na een minuut of tien ging het wat beter en hij besloot door te rijden naar de plaats van bestemming. Daar aangekomen merkte iemand op dat hij er beroerd uitzag.

‘Dus ik zeg: joh, ik voel me helemaal niet lekker. Ik liep naar het toilet en opeens streek ik het vaantje. Bam. Ik weet er niks meer van, maar ik ben tegen de grond gegaan. Maar dan. Of het zo moet wezen. Er was een dokter in de zaal. En aan de overkant was een ziekenhuis. En bij de balie daar staat een cardioloog. Een engeltje? Ik heb er een dag of vier gelegen. Daarna nog een dag of tien in het Dijkzigt. De medicijnen sloegen aan. De rest van mijn leven moet ik die blijven slikken. Bloedverdunners en spul tegen hartritmestoornissen.’

Pollo komt weer bedelen. Ik aai hem.

‘Dan denk je: twintig jaar intensief aan sport gedaan. Dat zegt dus niks. Ik denk toch dat het met spanning te maken heeft gehad. Druk werk, stress, zorgen...’

‘Het gaat nu goed,’ zegt hij en klopt het ongeluk af op de rand van de tafel. ‘Maar ik ben wel banger geworden dan een paar jaar geleden. Met alles. Vliegen. En in de lift. In deze flat hebben we een heel oude lift. Ik hou d’r niet van.’

‘Als je toen niet was doorgereden...’ zegt Adrie.

‘Joh, schei uit, schei uit. O. Ik moet er niet aan denken. Dat is een van de beste beslissingen in mijn leven geweest.’

‘Mijn andere kind is dood geboren,’ vertelt Coen. ‘Het was ook een jongetje. Dat was vier jaar na de geboorte van Raymond. Ja.

Ja.

Ja.

Da’s ’t leven, hè.’

Haaks op de angst die in zijn leven een belangrijke rol speelt, staan een paar bijzondere, optimistische eigenschappen. Om te beginnen weet Coen te genieten. Hij houdt van gezelligheid, zijn borreltje, zijn vrienden, zijn naasten. Hij is gul en joviaal.

Coen houdt er verder een uitgesproken mening op na. We hebben het over Feyenoord en mister Feyenoord begint over Jorien van den Herik.

‘Wie geeft Van den Herik nou tegengas? Ik ben het met de structuur van de club niet helemaal eens. Van den Herik maakt de dienst uit. Simpel. Ik ben de eerste om toe te geven dat hij Feyenoord geweldig heeft geholpen, maar soms zie ik hem doorslaan. Ik begrijp dat hij tot 2008 aan wil blijven. Ja, denk ik dan: ben je soms een soort Berlusconi van Nederland dan? Met alle respect, maar hij duldt wel erg weinig tegenspraak. Misschien schiet hem dit in het verkeerde keelgat, maar dat mag toch gezegd worden?’

‘Ik heb een paar flinke draaien om mijn oren gehad. Is niet erg. Het leert je goed te relativeren. Maar alles komt altijd tegelijk. Ik had privé-problemen. Zakelijk ging het me

ook niet voor de wind. Ja, bijna failliet geweest en zo. Van die dingen. Soms denk ik wel eens: Coen, je hebt het niet slecht gedaan in je leven. Ik heb moeten vechten en ik heb me staande gehouden.’

‘Wat is je grootste gevecht geweest?’

‘Mijn zoon en mijn eerste huwelijk, dat eind jaren zeventig uiteindelijk uitdraaide op een echtscheiding.

Raymond ging naar een speciale school in Delft. Halen en brengen. Heb ik nooit een grote opgave gevonden. De club trainde toen nog geen twee keer op een dag.

Nu vraag ik me af: een zaak opbouwen, als voetballer presteren, spanningen thuis, een gehandicapt kind. Het zijn dingen waarmee je misschien leert leven, maar mijn geest was er vaak niet bij.

Ik heb wedstrijden gespeeld dat ik in bed dacht: Moulijn, je was helemaal niet zo goed. Je kon nog twee keer beter.

Ik heb goed gepresteerd maar ik ben ervan overtuigd dat ik nog niet de helft heb laten zien van wat ik werkelijk in me had. De echte Coen Moulijn heeft niemand ooit gezien. Ja, misschien bij de junioren van Xerxes.

Ik ga niet naschoppen, want aan het mislukken van mijn eerste huwelijk heb ik misschien net zo veel schuld. Maar iemand met wie je moeilijk communiceert... Het klikte niet. Nogmaals, dat is geen verwijt, maar het werkte psychisch door. Je bent een halve artiest en artiesten zijn gevoelsmensen. Of je nou schilder bent of voetballer, artistieke begaafdheid kan niet zonder gevoel. Ik trok me te veel aan. Ik heb een aantal vormcrises gekend en ik weet wel waaraan dat lag. Gewoon problemen. Maar ik liep er niet mee te koop. Zinloos. Niemand kan je helpen. Je moet het zelf doen. Nou ja, Feyenoord had het anders moeten doen met mij...’

‘Wat bedoel je?’

‘Feyenoord heeft het niet goed gedaan. Ze hadden me financieel onafhankelijk moeten maken. Ze waren rijk genoeg.’

‘Wat denk je dat Coen in die zestien jaar aan extra mensen heeft binnengehaald,’ zegt Adrie.

Coen: ‘Ik had geen harde zaakwaarnemer. Nooit gehad, een zaakwaarnemer. Dat was net voor mijn tijd. Maar bij Feyenoord hadden ze gewoon moeten weten dat mijn omstandigheden psychisch doorwerkten. Die hadden hun weerslag op het veld. Een voetballer moet helemaal ontspannen zijn. Ik heb altijd druk gevoeld. Altijd. Er kwamen mensen voor mij. Die wilden wat zien. Ga er maar aan staan. Soms kon ik die druk gewoon niet aan. Het hoofd van een voetballer, onderschat het niet. Mijn leraar zei vroeger: Wie zijn geest bedwingt, is sterker dan die een stad inneemt.’

Na een zucht: ‘Ik blijf erbij: ik ben nooit de voetballer geworden die ik had moeten zijn.’

‘Heb je heimwee naar het veld?’ vraag ik bijna dertig jaar nadat hij stopte met

voetballen.

‘Ik zal je eerlijk zeggen: nooit. Ik was opgelucht toen ik stopte. Ik realiseerde me plotseling: je hoeft niet meer te presteren, Coen. Nooit meer die druk, dat was een enorme opluchting. Alleen, ik was niet financieel onafhankelijk. In die tijd was er geen spelersfonds waaraan je verplicht geld moest afdragen voor na je loopbaan. Dus was ik aangewezen op mijn modezaak.’

‘Is dat bitter, als je weet wat voetballers nu verdienen?’

‘Je denkt eraan. Ik zou nu twee, drie miljoen hebben verdiend. Financiële onafhankelijkheid geeft rust en ontspanning. Wat ik zeg: je komt tot grotere prestaties. Maar wat heeft het voor zin daar nu over te klagen? Als, als, als. Je moet het leven aanvaarden zoals het is. Ik ben daar heel bedreven in geworden in de loop der jaren.’

Voor Feyenoord-Ajax, 26 augustus jl., is Coen niet te vinden in businessunit 't Ouwe Noorden maar een verdieping hoger, in een andere unit, die van Bremamax Beheer & Beleggingen BV. Eigenaar Cock Bronsgeest wil zijn vandaag te openen ruimte – al is ruimte een nogal ironische benaming voor zo weinig ruimte – graag naar Coen Moulijn vernoemen, nou, en Coen vindt het goed.

Tonny Eijck is aanwezig, aangetrouwde familie van Coen. Hij haalt met hem herinneringen op. Eijck vertelt dat hij jarenlang de Kuip gratis binnenkwam dankzij een ingenieuze truc; fraude waaraan Coen Moulijn zonder gewetensnood meewerkte.

‘Klopt,’ zegt Coen volmondig.

Ook André van Duin, Ron Brandsteder en Reinout Oerlemans zijn binnen. Coen vindt het allemaal best. Als er maar iemand naast hem staat. Hij haat het om alleen gelaten te worden, vertelt hij.

‘Erg hè. Ik voel me soms zo zielig als ik ergens binnenkom waar ik niemand ken. De mensen herkennen mij namelijk vaak wel. En dan staan ze je aan te staren. Ik weet me dan geen houding te geven. Daarom ga ik vrijwel nooit ergens alleen heen. Meestal is Adrie bij me of neem ik Piet Steenbergen mee. Ik weet ook niet hoe dat komt. Onzekerheid. Verlegenheid. Ik ben een twijfelaar hoor. Ik voel me soms zo eenzaam en hulpeloos. Ik denk dat mensen met een bepaalde kwaliteit de eenzaamste mensen ter wereld zijn. Misschien voelt André van Duin het ook wel zo. Zou me niet verbazen.’

Aan zijn baar zal het ooit waanzinnig druk zijn, denk ik.

Coen neemt een slokje van zijn champagne en maakt een praatje met binnenhuisarchitect Jan des Bouvrie die deze bezemkast, zoals Youp van 't Hek dit soort ruimtes steevast noemt, heeft ingericht.

Er wordt champagne gedronken en gespeecht. Coen, die me heeft gezegd dat hij een beetje bang is dat er een ‘klotefoto’ hangt, gaat op een verhoging staan en bedankt Cock Bronsgeest en Jan des Bouvrie voor zo veel vriendelijkheid. Hij zweet weer een beetje.

Dan mag hij het zwarte doek van de manshoge foto aan de muur trekken. Het is bepaald geen klotefoto moet Coen toegeven. Het is een waar eerbetoon.

Als de plichtplegingen erop zitten, maakt Coen chic de pleiterik. Een half uur voor de wedstrijd zit hij samen met Piet Steenbergen aan het raam van 't Ouve Noorden. Ze zien Ajax die middag verdiend winnen.

‘De scheiding duurde drieënhalft jaar,’ zegt Coen. ‘Alle luxe achter me gelaten, mijn biezen gepakt. Ik heb twee jaar bij Jan, Piet en Klaas gewoond. Kwam ik uit een mooi huis en moest mijn schoenen ineens onder andermans tafel zetten. Dat viel niet mee. Ik sliep bij een vriend in de huiskamer, een cardioloog.’

‘Nee, een gynaecoloog,’ verbetert Adrie.

Coen: ‘Een gynaecoloog, ook goed. Maakte ik elke avond als de tv uitging de bank op als bed. Maar ja, soms had hij visite. Mocht ik niet eerder thuiskomen dan twaalf uur. Dat deed ik keurig, maar om half twee zat de visite er nog. Daar zit je niet op te wachten natuurlijk. Een heel eenzame periode. Ik verwijt mijn ex niks hoor, maar als je bedenkt dat je tegenwoordig in één dag kan scheiden.’

Hij en Adrie zijn in 1987, toen Coen vijftig werd, getrouwd. Ze wonen samen, werken samen en trekken er samen veel op uit.

Als Adrie Pollo aan het uitlaten is, vraag ik of hij met haar gelukkig is.

‘Absoluut. Dit is een heel gelukkige periode in mijn leven. Al blijf ik altijd mijn onzekerheden houden. Maar niet wat betreft Adrie, hoor.’

Raymond Moulijn kwam een tijd uit voor Arrows, een Rotterdamse rolstoelbasketbalclub. Coen ging wel eens kijken.

‘Er is weinig of geen belangstelling voor,’ zegt Coen. ‘Aardig om te zien, maar waarschijnlijk leuker om zelf te doen. Als je één wedstrijd hebt bezocht, heb je het wel gezien. Ik vind het rot om te zeggen, maar rolstoelbasketbal animeert niet. Ik ging wel eens, maar niet vaak.’

‘Raymond begreep dat wel. Hij is heel realistisch. Als ik hem zo zag, dacht ik wel altijd: wat een mentaliteit heeft die jongen.’

‘Hij kan ook goed zwemmen,’ zegt Adrie.

‘Heel goed zelfs. En skiën. Hij is waanzinnig sportief. Ik vraag me wel eens af hoe goed Raymond was geweest als hij gevoel in zijn benen had gehad, of ie in mijn voetsporen was getreden bedoel ik...’

Coen haalt zijn schouders op. Heeft ie gehoord ja, dat er een plan is om van de Bloklandstraat waar hij opgroeide, een zijtak van de Rotte te maken om op die manier de wijk het Oude Noorden wat groener en leefbaarder te maken.

Hij zou het jammer vinden, maar zo gaan die dingen nou eenmaal.

Het Moulijn-muurtje, een monument dat op de plaats staat waar Coen vroeger voetbalde, zal worden herplaatst in de wijk.

‘Ja, het zal wel,’ zegt Coen.

Een zoon tegen de sterfelijkheid.

Jaja.

Misschien gaat dat op voor Johan Cruijff, Jan Mulder, Theo Pahlplatz of Joop van Basten, maar Coen zal er anders over denken.

‘Ik moest het van mijn benen hebben en Raymond kan met zijn benen geen kant op.’

‘Hoe wreed is dat?’ zeg ik.

‘Tuurlijk stond ik er bij stil toen Jordi doorbrak en Youri Mulder, dat raakt een gevoelige snaar. Maar je lost er niks mee op. Je verandert er de situatie niet mee. ’s Nachts huilen heeft geen zin, want het is zo weer dag. Ook nooit gedaan. Ik heb getobd en een hele tijd slecht gevoetbald, dat wel, maar je moet verder.

Raymond heeft zich er knap doorheen geslagen. Mijn zoon is ook bepaald geen type om medelijden mee te hebben. Een fijne knul, al zegt iedere ouder dat natuurlijk van zijn kind. Hij woont zelfstandig, kan goed met zijn handicap omgaan, heeft een baan, een auto en vrienden.’

Adrie: ‘Het is een goeie jongen. Op een keer zei hij dat hij het zo erg vond dat een jongen op zijn 26ste verlamd was geraakt. Dat heb jij je hele leven al, zeg ik. Hij weer: “Daarom juist. Ik ben het gewend, tante Adrie. Ik weet niet beter.” Zo’n opmerking typeert hem.’

‘De laatste tijd is hij veel ziek,’ zegt Coen. Zijn lichaam gaat achteruit... Heb jij kinderen?’

‘Eentje,’ zeg ik. ‘Een zoon van zes.’ Ik aarzel even. ‘Hij heeft ook een handicap,’ zeg ik.

‘Wat dan?’

‘Een vorm van autisme.’

‘En ben je nog bij je vrouw?’

‘Ja hoor.’

‘Mooi zo.’

Na een stilte begint Coen te vertellen dat hij een autistisch meisje kent, een dochter van een kennis. Ze is nu dertien jaar. Een schat van een meid. Ze komt al jaren in de zaak en de laatste paar jaar heeft ze zich geweldig ontwikkeld. Van een onrustig, wild, moeilijk communicerend meisje is ze veranderd in een lief, praatgraag en sociaal kind. Coen pakt haar altijd even beet als ze in de modezaak komt en knuffelt haar.

‘Knappe meid geworden, hoor. Het kan heus aardig herstellen hoor, geloof me nou.’

Het zijn de troostrijkste woorden die ik de laatste jaren heb gehoord.

Het is alsof er een natte deken over ons heen ligt. Het moet de heetste dag van het jaar zijn.

‘Hebbie ’t zo warm, jongen?’ zegt Coen.

Ik blaas en zucht.

‘Nog een cola? Moet je iets sterkers? Jij krijgt straks van mij een mooi flessie mee naar huis. Champagne. Hou je daarvan?’

Er scheurt een Mercedes over de Maasboulevard.

‘Raymond heeft een Volvo,’ zegt Coen. ‘Die gaat ook hard joh.’

Hij lacht.

‘Het leven is krankzinnig,’ zegt Coen. ‘Je ziet zoveel gekke mensen om je heen, mensen die zich gek hebben laten maken, bedoel ik. Ik ben bewonderd door mensen omdat ik toevallig een talent had. Maar ik wist wel beter. Door mijn omstandigheden ben ik nooit naast mijn schoenen gaan lopen. Ik heb mezelf nooit zo’n knapperik gevonden.’

Ik ontmoet veel mensen. Er zijn zoveel mensen met geld. Van sommige mensen uit die kringen denk ik wel eens dat de hoeveelheid geld hun geluk bepaalt. Ben je dan gelukkig? Wat is het leven dan?’

‘Ben je eigenlijk gelovig?’ vraag ik.

‘Ik bid op mijn manier. Dat is iets van lafheid en aan de andere kant hoop. Ik leef niet naar de kerk. Ik probeer wel goed te zijn voor mensen.’

Waar ik eindeloze bewondering voor heb, zijn mensen die hun leven opofferen voor anderen. Of dat nou uit religieuze motieven gebeurt of anderszins, of ze nou door God gezonden zijn of ideële motieven hebben, ik vind dat stuk voor stuk heerlijke mensen. Die zich helemaal instellen op de mensheid. Die mensen gelukkig maken met hun bijstand. Of dat nou om geestelijke of fysieke hulp gaat, maakt me niet uit. Daar heb ik diepe bewondering voor.’

‘Jij hebt mensen toch ook gelukkig gemaakt,’ zeg ik.

‘Dat wil ik niet zeggen. Ja, een middagje. Dat was niet zo moeilijk. Hoewel... Ik zou het nooit willen overdoen.’

‘Je voetballoopbaan niet?’

‘En mijn leven niet.’

‘Echt niet, Coen?’ zegt Adrie verbaasd.

‘Ik meen het. Weer al die angst. Nee. In het veld helemaal. Ik was bang, onzeker. Niet voor een schop, die zag ik al van verre aankomen. Maar om het waar te maken. Die druk. Nee, nooit meer. Nooit meer. Het voetballen was een obsessie.’

Raymond woont aan de Spoorringel, vertelt Coen. Maar het is een zootje daar. Hij is blij dat Theo, Raymonds beste vriend, een huis voor hem heeft gekocht, vlak bij het huis van Coen trouwens. Theo laat het ook nog inrichten en Raymond mag het huren voor een christelijk bedrag.

‘Over goedheid gesproken,’ zegt Adrie. ‘Want Raymond werkt ook bij Theo. Als je weet dat Raymond onlangs vier, vijf maanden in het ziekenhuis heeft gelegen dan begrijp

je dat Theo een fantastische werkgever is.'

'De laatste jaren gaat het niet goed met Raymonds gezondheid,' zegt Coen. 'Het punt is: als hij wat heeft, is hij altijd te laat. Omdat hij niks voelt. Hij zit flink in de lappenmand. Zijn nieren werken niet goed meer. Vandaar dus dat ik een nier zal afstaan over drie, vier maanden.'

De woorden dringen pas laat tot me door.

'Jezus Coen, fantastisch,' hoor ik mezelf zeggen. 'Wat knap.'

'Wat nou knap? Ik heb dezelfde bloedgroep, mijn nieren zijn helemaal gezond. Ik ben al helemaal door de molen gegaan. Het is je bloedeigen kind. Wat wil je nou?'

'Ik heb tegen Raymond gezegd,' aldus Adrie, 'dat ik bloednerveus ben dat Coen een nier afstaat. Straks blijft Coen erin. 'Tante Adrie, maak je daar niet druk om. Een gaatje en die nier is er zo uit. Je hoeft niet bang te zijn.'''

'Het is geen garantie dat het lukt,' zegt Coen. 'Ik kan altijd op één nier verder, maar slaat die bij Raymond aan? Het is een zware operatie. Die van mij duurt zes uur, die van Raymond 12 uur. Hij wordt meteen bij hem ingeplant. Raymond moet geen ontstekingen hebben, koortsvrij zijn. Mentaal maak ik me geen zorgen. Die jongen is geestelijk drie keer zo sterk als ik. Als hij die wilskracht niet had gehad was hij al dood geweest. Hij heeft zo'n hoge pijngrens. Het is zo'n vechter.'

In zijn stem klinkt bewondering door, maar ook onzekerheid.

Tien minuten later staan we in de lift. Pollo moet weer uit.

'Ben je nou bang dat dat ding stopt,' zeg ik als we traag naar beneden gaan?

'Altijd. Vliegtuigen en liften, dat heb je niet in de hand. En jij? Ben jij bang?'

'Nou, een beetje,' zeg ik.

'Waar ben jij nou het bangst voor?' vraagt Coen.

'Mijn kind alleen te moeten achterlaten op de wereld. En jij? Wat is nou je allergrootste angst?'

'Ik ben bang, nou ja... Dat kan ik beter niet zeggen.'

Adrie had het me bij het weggaan al gezegd. 'Coen is bang dat hij Raymond overleeft.'

Ik herhaal wat zijn vrouw heeft gezegd. 'Is dat zo?'

Hij knikt en duwt de liftdeur open.

De nier die Coen zou afstaan bleek uiteindelijk niet aan te slaan in het lichaam van zijn zoon. Raymond kreeg in het najaar 2004 een nier van een goede vriendin. Die transplantatie had wel succes! Raymond voelt zich volgens Coen uitstekend. Er is ook slecht nieuws. Kerst 2004 hebben Coen en Adrie Pollo moeten laten inslapen.

Devin

November 2001

Op tv zag ik Lazio Roma-PSV, onderwijl las ik de krant. Een berichtje op pagina 2 van *Het Parool*:

Jongetje door busje overreden

(Van een verslaggever)

AMSTELVEEN – Een vijfjarig jongetje is gistermiddag in Amstelveen om het leven gekomen nadat hij onder een taxibusje terecht was gekomen. Het kind, een zoon van de AZ-voetballer en oud-Ajaciëd Johnny Bosman, fietste samen met zijn moeder over het fietspad langs de Noorddammerweg. Bij het oversteken van de kruising met de Asserring stopte de chauffeur van het taxibusje om de fietsers voor te laten. De moeder, die voor het jongetje fietste, stak haar arm omhoog, waaruit de chauffeur concludeerde dat hij werd bedankt. Het jongetje is vermoedelijk uit het zicht van de chauffeur gevallen, die vervolgens over hem heen reed. De jongen overleed in het ziekenhuis.

Sinds 11 september jl. is ons leven veranderd. We stappen niet in vliegtuigen, mijden tunnels en zien met lede ogen aan hoe onze aandelen kelderen. Die baardaap heeft ons in zijn macht. Ongetwijfeld heeft John Bosman ook gesprekken gevoerd in de trant van: hoe ziet mijn toekomst eruit, en die van mijn kinderen? Aan tafel, met vrienden, of bij AZ, met collega's, steeds maar die stellige overtuiging dat we worden bedreigd door oorlog en terreur.

John weet na afgelopen maandag wel beter. Ons leven loopt geen gevaar door een aanval met gifgas of een brief met een miltvuurbacterie in poedervorm. We hebben dat onszelf wijsgemaakt. Het is veel minder extreem, het is veel erger. Een jongetje valt van zijn fiets, de chauffeur van een taxibusje ziet het niet en er gebeurt een ongeluk. Het jongetje heette Devin Bosman en zijn vader is profvoetballer en daarom staat het in de krant. We menen te begrijpen wat John en zijn vrouw nu doormaken, maar het is veel erger dan wij denken. We rouwen met John mee, want hij is een wereldgozer, en vooral, we hebben het op onszelf geprojecteerd en we weten: het kan ons allemaal overkomen.

Wat is wanhoop? Wanhoop is onmacht.

Waarom?

Hoe kon het nou gebeuren?

In het hoofd van John en zijn vrouw is het filmpje honderden keren afgespeeld. De wreedheid zit 'm in de schijnbaar onbeduidende samenloop van omstandigheden die zulke ingrijpende gevolgen heeft. Elke reconstructie maakt nog wanhopiger. Want: steeds dezelfde afloop. Het was onnodig maar het gebeurde tóch. Bestond de tijdmachine van professor Barabas uit Suske & Wiske maar. Als. Als. Als. Onmacht. Wanhoop.

Toen trainer Henk van Stee deze week in de kleedkamer aan de spelers moest vertellen wat er met de zoon van hun collega was gebeurd, barstten volwassen mannen in huilen uit. Je eigen kinderen overleven, het is onze grootste angst. Het is John overkomen. Ik sprak er laatst uitgebreid met Coen Moulijn over. Hij staat over een paar maanden een nier af om het leven van zijn zoon Raymond te verlengen. Die kans heeft John niet meer.

Het is Johns wens dat de wedstrijd AZ-Feyenoord doorgaat. Hij zegt vereerd te zijn dat er een minuut stilte wordt gehouden ter nagedachtenis aan Devin, die maandag wordt begraven. Ik vraag me af wat de trainer van AZ tijdens de bespreking in vredesnaam moet zeggen tegen zijn spelers? Refereert hij aan het gebrek aan vorm en de crisissituatie bij Feyenoord en hamert hij op de zwakke punten van de Rotterdammers die zich woensdag tegen Sparta Praag openbaarden? Zeggen dat het leven verder gaat, kan Van Stee niet. Daarvoor is het nog te vroeg. In gedachten zijn de voetballers van AZ bij hun collega die thuis waakt bij zijn opgebaarde zoon. Wat John voelt wanneer hij naar het witte porseleinen gezichtje kijkt, we weten het niet. Wat we tegen John moeten zeggen ook niet.

Wat leert ons de dood van Devin? Dat je geluk, zoals in de voetballerij vaak wordt beweerd, niet kunt afdwingen. Dat we moeten leven met de dag, zonder bang te zijn, want we hebben het toch niet in de hand. En laten we ons helemaal niet gek laten maken door die ellendige baardaap in zijn grot en al die godsdienstwaanzinnigen. En verder weet ik het ook niet meer.

John Bosman is jeugdtrainer bij AZ.

De zonen van Faas

December 2002

Dit is het dramatische verhaal van twee broers, Faas en Michael Wilkes. Het valt me zwaar om het te schrijven. Dat komt omdat mijn zoontje niet zo'n broer heeft als Michael. Hij heeft helemaal geen broer en ook geen zus.

U zult het eerder een ontroerend dan een dramatisch verhaal vinden, waarschijnlijk omdat u in de gelukkige omstandigheid verkeert dat uw zoontje wél zo'n broodnodige broer heeft of omdat uw zoontje geen defect heeft en dus later, na uw dood, helemaal geen broer nodig heeft om te kunnen overleven. Misschien heeft u wel geen zoontje, of misschien heeft u geen enkel benul dat elk kind met een defect een broer als Michael nodig heeft. In dat geval: lees toch gewoon door, want er staan enkele vermakelijke anekdotes in dit verhaal. Er mag gelachen worden, want het leven is één groot feest, tenminste als je tot de familie Wilkes behoort.

Laat me om te beginnen vertellen dat Faas en Michael Wilkes maar liefst zeventien jaar schelen. Faas werd in 1950 in Amsterdam geboren en is voor Feyenoord, Michael is in 1967 in Rotterdam geboren en is voor Ajax. Zijn vader noemt Michael een nakomertje, zijn moeder vindt hem een presentje. Zijn broer Faas noemen ze een fijne jongen.

Laatst bel ik op. Twee keer gaat de telefoon over.

‘Met Wilkes.’

Heb altijd even moeite welke Wilkes ik nou aan de lijn heb: Ouwe Faas of Jonge Faas?

Dan, een seconde later, een vrouwenstem: ‘Leg maar neer Faasje, ik heb de telefoon al. Met mevrouw Wilkes. Met wie spreek ik?’

Faasje, zegt mevrouw Wilkes!

Faasje hoopte vast dat ik Marianne was, met wie hij later wil trouwen. Faas was aanvankelijk twintig jaar verliefd op Mieke Telkamp, maar de laatste tien jaar is hij op Marianne, een vrouw uit de buurt. Marianne heeft Faas wel eens een kaart gestuurd. Annie Schilder van BZN is ook best mooi, maar Marianne is nog mooier, vindt Faas.

Voor zijn moeder is Faasje altijd Faasje gebleven, ook al is hij nu 52. Hij woont thuis. In de buurt kent iedereen Faas, de oudste zoon van de beroemde Faas Wilkes. Hij doet boodschappen op de Peppelweg. Onderweg hoopt hij een glimp op te vangen van Marianne. Laatst zag hij haar in een winkel staan. ‘Marianne is binnen,’ zei Faas

opgewonden tegen zijn broer, die naast hem liep. ‘Mooi, dan gaan we even naar haar toe,’ zei Michael. Maar Faas liep met een rood hoofd snel door. ‘Durf je niet? Zo versier je d’r nooit, Faas!’

Michael woont ook weer bij zijn ouders. Na jaren is de relatie met de moeder van zijn twee kinderen spaak gelopen. De Fazen, en Michaels moeder ook, vinden het fijn dat hij weer thuis is. Behalve als Ajax wint, want dan wordt Michael knap irritant.

De broers jennen elkaar al hun leven lang over hun favoriete club. Michael is daar veel beter in dan Faas. Dat is logisch, zou Cruijff meteen zeggen, want Michael overtreft zijn oudere broer in alles. (Behalve dan in kennis van Nederlandstalige muziek, en BZN in het bijzonder. Daar weet Faas weer alles van. Wat die weet aan namen en hits, dat is gewoon niet normaal, dat is écht niet normaal.)

In café Lebbink aan de Bergse Dorpsstraat is Ouwe Faas erwtensoep aan het eten. Hij zit stram van de artrose op een barkruk en neemt een hap van het roggetje met katenspek. Hillegersberg, de chique buurt waar Michael twee modewinkels drijft, wordt gegeseld door regen en wind. Senior wacht op Michael.

Gisteren heeft Ajax 1-1 gespeeld, uit tegen Valencia, de club waar Ouwe Faas ooit speelde. Zegt Ouwe Faas: ‘Astie straks binnenkomt, Michael, begint ie meteen over Ajax. Moet je opletten. Vuile Jan Lul, met z’n Ajax. Hahahahaha.’ Ouwe Faas schatert veel. Soms ook als het er helemaal niet toe doet.

Faasje.

Naar Italiaans en Spaans gebruik wordt er bij de familie Wilkes laat gegeten, zeker voor Nederlandse begrippen. Een uurtje of half negen aan tafel is geen uitzondering. Het is nooit zes uur. Soms is het half acht. Maar laatst gaan ze eten om vijf voor acht en Jonge Faas kijkt steeds op de klok. Hij schuift onrustig op zijn stoel heen en weer. Als het bijna acht uur is, zegt senior geprikkeld: ‘Ga maar naar boven Faas, want hier word ik gek van.’ En Jonge Faas sprint naar boven om naar *GTST* te kijken. Van die soap weet hij ook alles. Geen aflevering slaat hij over.

Laatst vraagt Michael aan Faas hem even te komen helpen met tillen. ‘Nu? Nee, want dan mis ik Goeie Tijden,’ zegt Faas bozig. ‘Loop niet zo te mokken, Faas. Je bent toch m’n broer, of niet?’ zegt Michael. Maar Faas wil niet. ‘Koop ik morgen een *Privé* voor je,’ zegt Michael. ‘En de *Story*,’ zegt Faas. ‘Oké, én de *Story*,’ zegt Michael.

Deal.

Faas’ kamer ligt bezaaid met exemplaren van *Story* en *Privé*. De bladen liggen opengeslagen op een door Faas gekozen bladzijde. Als Michael op Faas’ kamer komt en hij verschuift zo’n vodje of hij bladert er wat in, dan ziet Faas dat meteen. Faas opent de *Privé* weer op de bladzijde die hij heeft gekozen. Zo moeten ze liggen. Dan pas heeft hij weer gemoedsrust.

Jonge Faas hecht aan gewoontes en rituelen, hij is een man van de klok. ’s Ochtends, een paar minuten voor achten, stapt hij op zijn scooter. Hij is een voorzichtig mens. Voordat hij wegrijdt, kijkt hij wel drie keer naar links en drie keer naar rechts voordat hij zich in

het verkeer begeeft. Dan begint de lange tocht van Schiebroek naar het stadscentrum. Faas geeft iedereen die voorrang wil hebben voorrang en zal nooit door een rood stoplicht rijden. Hij heeft geleerd dat je zo de minste kans op een ongeluk hebt.

Ruim vóór half negen, als zijn werk begint, arriveert hij bij Multibedrijven, dat is gevestigd bij het blindengesticht, althans zo noemt Ouwe Faas het Rotterdamse Oogziekenhuis steevast. Jonge Faas zet daar onder begeleiding oude fietsen in elkaar en werkt tot klokslag half vijf. Eerst zat hij bij de plantsoendienst, maar toen Faas de kans kreeg om binnen te werken zei zijn vader: ‘Doen, Faas. Lekker warm. Het is ’s winters veel te koud voor grondwerk.’ En sindsdien zit Jonge Faas binnen fietsen in elkaar te schroeven. Om half vijf rijdt hij voorzichtig weer huiswaarts. Eenmaal thuis gaat hij naar zijn kamer en zet een cd of een plaat op, vaak van BZN. Faas heeft wel tweeduizend lp’s en honderden cd’s. Hij bladert in een *Privé of Story* tot hij een foto van Annie Schilder tegenkomt en leest dan langzaam het stukje dat erbij hoort.

‘Waar blijft Michael nou?’ zegt Ouwe Faas in café Lebbink. ‘Vuile rotaap. Hahahaha.’ Ouwe Faas noemt Michael vaak rotaap. Louter liefde klinkt erin door. In Rotterdam zeggen ze vaak het omgekeerde van wat ze bedoelen.

Toen Michael achttien was, moest hij een jaar naar Zwitserland van zijn vader en moeder om talen te leren. Hij kwam terecht bij een eerstedivisieclubje, Montreux Sports, en mocht niet veel later invallen in het eerste. Michael leek als voetballer enigszins op zijn vader. Een sierlijke pingelaar, maar lang niet zo goed. Verder dan wat invalbeurten in de Zwitserse Serie B is hij niet gekomen. Hij heeft met Xerxes in de hoofdklasse van de amateurs gespeeld. Hij speelde voor DHC en VOC en nu bouwt hij af bij Beek Vooruit uit Prinsenbeek, omdat zijn neven daar in het eerste spelen.

‘Jammer,’ constateert zijn vader. ‘Ik had het leuk gevonden als Michael ook prof was geworden. Maar ik ben nuchter. Het komt of het komt niet. Michael is een leuke voetballer, maar ja, leuke voetballers zijn er zoveel. Hij heeft een knap schot. Alleen praat hij te veel tegen scheidsrechters. Dat deed ik niet, nee. Nooit. Schei uit. En ik maakte ook geen slidings, zoals Michael doet. Ben me daar gek. Daar had ik mijn personeel voor. Slidings. Hahaha. O, daar istie hoor.’

Michael Wilkes verschijnt in de deuropening. ‘Hé, Michael,’ zegt Faas. ‘We hadden het net over je. Dat je wel eens een sliding maakt. Hahahaha.’

‘Dat moet van de trainer, pa.’

Een handdruk. ‘Als mijn vader nou net als Johan Crujff gewoon trainer was geworden van Ajax en Barcelona, dan had ik een loopbaan gehad als Jordi,’ zegt Michael als hij plaatsneemt op een barkruk. ‘Beter dan m’n vader kon ik niet worden, dat heb ik ook nooit erg gevonden, maar ik zou met een beetje opleiding best een topclub hebben gehaald. Maar ja, mijn vader is gestopt toen ik nog niet geboren was. En hij trainde na zijn loopbaan geen club, zoals Johan Crujff heeft gedaan.’

Qua karakter is hij trouwens ook anders, zegt Michael. ‘In het veld ben ik een vervelend ventje. Loop te zuigen. Ik ben altijd met de scheidsrechter bezig. ‘Hé scheids, treed eens op tegen die hersenloze. Hij probeert m’n benen te breken. Of mag dat? Da’s mooi. Dan

kan ik het gewoon terugdoen.’ Van die dingen. Ik scheld nooit, maar m’n mond houd ik ook nooit. Bij mijn nieuwe club heb ik tweehonderd euro vooruit betaald voor de gele kaarten die ik dit seizoen ga krijgen.’

Net als zijn vader vroeger kopt Michael de bal niet. Hij is daar heel principieel in. Nieuwe medespelers zeggen er wel eens wat van. Dan haalt Michael zijn schouders op of hij zegt dat hij vandaag geen shampoo bij zich heeft en dus onmogelijk kan koppen.

Hij is een aantrekkelijke man, die in de verte lijkt op zijn vader. Hij heeft gitzwart haar, een open gezicht met een lichtbruine huidskleur. Dat heeft ie van zijn moeder die Chinese wortels heeft. Donkerbruine ogen en stoppels geven hem een stoer uiterlijk.

In zijn stamkroeg bestelt hij een clubsandwich en een flesje lauwe Coca-Cola, zonder glas. ‘Kan jij Nino en Demi uit school halen, pa?’ Ouwe Faas knikt. Hij helpt zijn gescheiden zoon graag. Michaeltje kan niet overal tegelijk zijn en Faas heeft als 79-jarige zeeën van tijd. Hij leeft voor zijn kinderen en kleinkinderen, vertelde Faas me net.

‘Is het leven nog leuk, Faas?’ (hij staat erop dat ik hem met Faas aanspreek) vroeg ik ook nog schaamteloos. ‘Niet zo meer. Vergeleken bij vroeger dan. Je krijgt wel eens wat, hè, als je ouder bent. Pijntje hier, pijntje daar. Die artrose. Daar word ik chagrijnig van.’

Je hebt te veel gekapt en gedraaid, zeg ik. Hij schatert. Zegt: ‘Ik had het niet willen missen.’ Dan: ‘M’n armen doen pijn. Die knieën zijn zo stijf, al doen die geen pijn. Ik loop heel voorzichtig. Staan gaat niet meer op feessies. Dan heb ik ’t niet meer. Laatst, op dat feessie van Gerard Cox in Luxor: nergens een stoel of een kruk te zien. Dus ga ik op de rand van een bak zitten waar een grote palm in staat. Sodemieter ik zo om, met bak en palm en al. Hahahaha. Coen (Moulijn) moest me helpen. Ja. Hahahaha. Maar daarom heb ik besloten om me een beetje terug te trekken. Minder feessies.’

Op zaterdag kom ik Jonge Faas wel eens tegen bij de Albert Heijn, bij de groenteboer of ’s middags in de bioscoop. Hij is altijd alleen. Je ziet niet aan hem af dat hij al over de vijftig is. Hij draagt onopvallende kleren en beweegt zich anoniem over straat. Jonge Faas is een stille man, maar o wee, maak hem niet boos!

Op een zondagmorgen laat DHC 2 met een excellerende Michael Wilkes De Musschen 2 alle hoeken van het veld zien. Het staat 6-2 en Michael krijgt de bal aangespeeld. Hij voelt dat een krankzinnig geworden back uit is op zijn benen en springt zonder de bal te kaatsen omhoog. Maar nog weet de smeerlap hem te raken. Met een kreet vliegt Michael door de lucht. Voordat hij kan opstaan, is Jonge Faas het veld in gerend en begint hij de linksback te wurgen. Faas wou eerst niet loslaten, zo kwaad was hij, maar ten slotte wordt de schopper ontzet.

Michael: ‘M’n broer heeft zo vaak op het veld gestaan om mijn tegenstander een klets voor z’n kanis te geven. Het kan niet natuurlijk, maar ik vind het wel mooi. Die mentaliteit van: kom niet aan m’n broertje. Trouwens, als hij kwaad wordt, moet je echt een straatje om. Zo is hij voor m’n vader ook eens in de bres gesprongen. Die had op vakantie ruzie met iemand en die man wil gaan slaan. Komt Faas ertussen en zegt: ‘Als je mijn vader aanraakt, vermoord ik je.’ Zonder glimlach, zonder bluf, heel rustig. Die man was meteen vertrokken. Echt, m’n broer is beresterk. Ik merk dat als er in de winkel getild moet

worden.’

‘Faas kan niet voetballen,’ zegt zijn vader. ‘Hij kan er geen kloten van, om het maar op zijn Rotterdams te zeggen. Hahahaha.’

Michael knikt. ‘Nee, mijn broer kan er geen flikker van, maar Faas heeft wel een hard schot. Niet normaal.’

‘Ja, dat is zo,’ zegt Ouwe Faas. ‘Laatst heeft hij drie keer gescoord bij een voetbalwedstrijd van zijn werk. Een afstandschot en twee Jan Lullengoals. En dan loopt ie te juichen, joh. Prachtig. Hahahaha.’

‘Ik heb een keer op vakantie in Sardinië elke dag vijf tegen vijf gespeeld,’ vertelt Michael. ‘Eerst wilden ze alleen mij in hun partij. Ze hadden Faas zien voetballen. Maar ik zei: zonder m’n broer speel ik niet. Nou, oké dan. Dus ik zeg tegen Faas dat ie bij de keeper gaat staan en dat ik hem de bal geef zodat hij kan scoren. We wonnen álles. Okee, het was in het land der blinden, maar Faas scoorde er een paar en aan het eind van de week stond hij mooi op het podium – en iedereen klappen. He-le-maal gelukkig, Faas. Dat was heel mooi hoor. Hij kreeg een prijs. Die medaille heeft ie nog.’

Als Michael even is afgeleid, fluistert Ouwe Faas: ‘Michael is zo’n schat van een jongen. Fantastisch karakter.’

‘Faas weet alleen niet wat buitenspel is,’ zegt Michael. ‘Wil hij ook niet begrijpen. Dat was wel lastig, want hij heeft een tijdje met het bierelftal van Xerxes meegedaan. Hij heeft ooit één keer gescoord. Tegen Hermes dvs. Kwam hij helemaal lazarus thuis. Hij kwam eigenlijk altijd lazarus thuis van Xerxes. Blij lazarus – gewonnen –, verdrietig lazarus – verloren – of een gelijkspelletjelazarus.’

‘Ja, op een gegeven moment werd het te gortig,’ zegt Ouwe Faas.

Jonge Faas ontdekte hoe lekker bier smaakt toen Michael een jaar of veertien was. Michael weet het nog goed. Het was bij Xerxes. ‘M’n broer dronken, dat was voor mij feest. Want nu moest mijn vader Faas, die in die staat niet op de brommer kon, meenemen, terwijl ik zijn brommer naar huis moest brengen. Ik was nog geen zestien, dus ik vond het helemaal niet erg.’

Ouwe Faas vertelde daarstraks ook over die periode. ‘Faas heeft een periode gehad dat hij er een paar te veel dronk. Zat ie op de Peppelweg in een café. Daar hebben we toen een eind aan gemaakt. Ik dreigde gewoon met z’n brommer: je krijgt de brommer niet meer mee hoor, je gaat maar lopen naar je werk. Dat werkte. Faas mag nu elke dag één biertje.’

Michael vertelt over de periode dat zijn broer er meer dan eentje dronk. ‘Op een keer rijd ik over de Peppelweg en ik zie Faas met een flesje bier in zijn hand. Geen gezicht, m’n broer met een flesje bier in zijn hand.’ Lachend: ‘We hebben wel een familienaam hoog te houden. Dus ik stop en roep uit m’n raampje: “Hé Faas, alles goed?” Hij schrikt zich kapot en stopt in een reflex dat biertje in zijn zak. Alleen: ondersteboven. Dus hij vertelt nerveus dat hij aan het wandelen is en terwijl hij dat zegt, zie ik het bier zo uit zijn jaszak druipen. Maar ik doe net of niks doorheb. Toen ik doorreed, keek ik in mijn spiegel. Alles nat en zijn flesje bier was leeg. ’s Avonds zei ik tegen hem: “Niet meer drinken op

straat, hè Faas.” Doet hij dan ook niet meer. Hij is goudeerlijk. Liegen doet hij nooit, al gaat hij soms expres links als je rechts zegt, net een klein kind, maar dat doe ik ook.’

Ouwe Faas: ‘We doen veel voor Faas. Van de week zei hij: “Pappie, het bier is op.”“Nee hoor jongen, kijk maar in de gang, daar staat weer een doosje.” Vindt ie geweldig. Elke avond als ik m’n wijntje inschenk, staat hij al bij de koelkast. Da’s vaste prik.’

Moeizaam scharnierende en rammelende gewrichten brengen Faas naar de uitgang van café Lebbink. Eerst gaat hij naar de winkel in de stad en dan zal hij Nino en Demi ophalen van school. Ik blijf met Michael achter en herhaal het gesprekje dat ik met zijn vader had toen Michael er nog niet was.

Ik vroeg Ouwe Faas naar de jongensjaren van Jonge Faas en hij vertelde dat ze pas na twee, drie jaar doorhadden dat er iets mis was met hem. ‘Hij doet het niet,’ zei Faas me.

Hij doet het niet. Faasje doet het niet.

Ouwe Faas: ‘Na een paar jaar merk je: hij doet het niet. Erg hè.’

Even keek Ouwe Faas zwijgend voor zich uit. Zei toen: ‘Faas is 52 en Faas trouwt natuurlijk nooit, maar Faas, daar hebben wij veel plezier van. Het is een fijne jongen.’

Ik zei: ‘Je bent 79, je hebt niet het eeuwige leven. Is dat niet een gruwelijk idee, een kwetsbaar kind achter te moeten laten?’

‘Ja, daar denk je wel eens aan. Maar dat zijn toch enge dingen hè, om over na te denken.’

‘Zou Faas op zichzelf kunnen wonen?’ vraag ik.

‘Nee, dat zou bijna niet kunnen. Maar zo ver denken we nog niet. En mijn vrouw is acht jaar jonger, hè. En Michael gaat voor hem door het vuur. Gisteren is hij naar de bioscoop gegaan met Faas. Dat vindt Faas geweldig. Met zijn jonge broer naar de bioscoop. Michael is een schat van een knul. En ze pesten elkaar hè. Hahahaha.’

‘Wat heeft Faas nou precies?’ vraag ik.

Ouwe Faas, op een samenzweerderige toon: ‘Hij is intelligenter dan menig een van ons, weet je dat? Ongelofelijk wat Faas allemaal weet.’

‘Maar wat heeft hij? Is hij soms autistisch?’

Ouwe Faas: ‘Ik weet niet wat dat is, autistisch. Iets met zijn motoriek is niet goed, geloof ik. En z’n praten. Faas praat een beetje kinderachtig en over kinderachtige dingen. Dan zeg ik soms: “Sodemieter op, Faas.” Hahahaha. Ach, het is zo’n lieve jongen. Ik zeg je: je kan beter blijven leven met zo’n jongen als dat ie doodgaat. Als hij er niet meer zou zijn, zou dat verschrikkelijk zijn. Ik heb een vriend gehad, die verloor zijn zoon. Toen vertelde ik hem mijn geval. En toen zei die vriend: je kan beter jouw geval hebben dan mijn geval. Jouw Faas leeft tenminste nog.’

Als ik Michael vertel dat zijn vader eigenlijk maar moeizaam antwoord gaf op mijn vragen over Faas, knikt Michael. ‘Nou is het ook zo: wat m’n broer heeft, is niet te

benoemen. Mijn broer heeft een geestelijke achterstand. Wat autistische trekjes. Zit heel erg in zijn eigen wereldje. Maar hij is niet geestelijk gestoord, want hij weet dus wel dat hij anders is. Maar je ziet het niet aan hem, uiterlijk. Je zegt niet als je hem ziet: die is niet goed bij zijn plaat. Alleen als hij praat hoor je het meteen. Dan denk je dat ie te veel gezopen heeft.'

'Is Faas eenzaam?' vroeg ik Ouwe Faas.

'Eenzaam? Nee, Faas heeft een gelukkig leven. Ik maak heel veel geintjes met hem. Idiote geintjes. Dat vindt ie zo leuk. Nee, zelf maakt hij geen geintjes. Dat zit niet in hem. Maar het is een fijne jongen. Hij doet leuke dingen. Muziek luisteren, een *Privé*-boekje lezen, Baantjer kijken. Natuurfilms neemt hij op.'

'Is je broer eenzaam?' vraag ik Michael.

'Een vrouw en kinderen, dat mist hij wel. Voor mijn broer is het heel vervelend. Hij heeft zijn broer en zussen zien samenwonen, trouwen en kinderen krijgen. Hij denkt dat dat zo hoort. Daar is hij heel erg mee bezig. Een meisje vinden. En dat gaat niet natuurlijk. Dat mist hij. Ik vind dat heel vervelend. Ik neem 'm vaak op sleeptouw: kom Faas, we gaan naar de bioscoop. Of naar een feessie.'

'Begrijpt hij dat een relatie er niet inzit?'

Michael: 'Hij weet het wel, maar hij wil het niet weten. Ik ben er wel eens over begonnen, maar als het hem niet uitkomt, begint hij meteen over iets anders. Die discussie gaat hij niet aan. Ik denk dat het hem pijn doet, dat voel je, maar gezegd heeft hij dat nooit.'

Ouwe Faas zei: 'Faas praat er wel over. Hij laat blijken dat ie best een vrouw zou willen. Hij vindt Marianne leuk. Als we in Zwitserland zijn, stuurt hij haar een kaartje. Maar het bestaat niet. Een gezonde vrouw. Het kan natuurlijk niet. Omdat hij zo is, is het zo.'

Zijn ouders waren op vakantie in Zwitserland, Faas was thuis gebleven. Iemand die op de Peppelweg in een winkel staat, wist dat Faas alleen was. Hij wist ook dat Faas gek is op Marianne. Die man belt Faas 's avonds laat op en zegt dat Marianne haar been heeft gebroken na een valpartij met haar fiets en dat Faas snel moet komen helpen. Faas, de goede sul, schiet paniekerig in zijn kleren en gaat op zoek naar zijn geliefde. Hij raakt nog meer in paniek, want hij kan haar niet vinden.

De man heeft zijn misplaatste grap duur moeten bekopen. Een vriend van Michael, een blauwbloed die bij de mariniers zat, heeft de man in zijn winkel opgezocht. Hij verzocht eerst de klanten de zaak te verlaten. Toen zei hij dat de galbak op een stoel moest gaan zitten. Hij is voor hem gaan staan, zweeg even en is toen gaan schreeuwen. Dat is hem de eerstvolgende keer dat hij Faas nog eens in de maling neemt, aan zijn oor over de hele Peppelweg zou meeslepen.

Het is inmiddels acht jaar geleden, zegt Michael. 'Van mij had die bedreiging niet gehoeven, ik houd niet van geweld, ook niet van verbaal geweld, maar het was een misselijke streek natuurlijk. Faas is een goed ventje, staat altijd voor iemand klaar. En

goedgelovig. Daar mag je nooit misbruik van maken.’

Faas heeft wel eens een keertje een club bezocht – en dan bedoel ik geen voetbalclub. Hij werd prompt verliefd.

‘Ik heb gekke dingen met m’n broer meegemaakt. Hij heeft er ook zijn brommer van 1800 gulden voor negentig piek verkocht,’ vertelt Michael. ‘Drie maanden oud, die brommer. Een paar maanden later zag Faas zijn brommer op de kermis staan. Faas vertelde het ’s avonds aan tafel. “Waarom bel je me dan niet, Faas. Dan stop ik ’m in m’n achterbak.” “Ja, vergeten,” zei hij.’

Michael: ‘Laatst nam ik ’m mee naar het casino. Ik kom een vriend tegen en die vraagt aan Faas wat voor nummer hij moet spelen. “Zeventien,” zegt Faas. Wij dachten aan *Rainman* natuurlijk, we zeiden het ook nog tegen elkaar. Die vriend zet driehonderd gulden op zeventien – en bam, hij valt! We lachten ons rot. “En nu, Faas?” Maar Faas was geen Rainman. Geen nummer was meer goed. Faas wilde doorspelen van het tipgeld, maar Michael heeft voor tweehonderd gulden cd-bonnen voor hem gekocht.’

Als zijn vader vanuit de stad met Michael belt, probeer ik me te herinneren wat Ouwe Faas antwoordde toen ik vroeg of het lot van zijn eerstgeborene de grootste teleurstelling van zijn leven was. Hij antwoordde dat het heel erg jammer was, maar het was nou eenmaal zo en hij had ermee leren leven. Toen zei hij: ‘Laat ik het zo zeggen: Michael is gelukkig gezond hè.’

Ik vroeg of Ouwe Faas afspraken had met Michael over hoe het later verder moet met Faas. Nee, nog niet, zei hij. Het was nog niet zo ver. Hij was heel erg blij met Michael, die rotaap (schaterend). Als het zo ver was, zou hij er eens over praten met Michael. Die zou Faas vast wel in de gaten houden, dacht hij.

Toen Michael de verbinding met zijn vader verbrak, vertelde ik wat zijn vader een uurtje geleden had gezegd. Michael schudde zijn hoofd. ‘Faas is een stuk van mij. Onvoorwaardelijk!’

Wordt Michael wel eens overvallen door schaamte als zijn broer bij hem is? ‘Alleen toen ik een puber was. Maar dat was meer teleurstelling. Je wilt op die leeftijd een oudere broer aan wie je je kunt spiegelen en optrekken. Die had ik niet. Nu, als ik als vrijgezel een leuke vrouw tegenkom, is een van de eerste dingen die ik zeg dat ik twee zussen heb én een broer met een geestelijke achterstand die later bij me komt wonen. Weet ze tenminste meteen wat ze krijgt. Mij én Faas erbij!’

‘Jij gaat voor je broer zorgen na de dood van je ouders?’ vraag ik. Michael: ‘Wat dacht je dan? Toen ik zestien was, heb ik al tegen mijn moeder gezegd: “Faas gaat nooit in een tehuis, ma. Ik zal voor hem zorgen.” ’t Is mijn broer. Ik ga mijn broer niet in een tehuis zetten. Dat staat al jaren vast. Mijn moeder weet dat. Als Faas bij mij woont, zal ik heus last van hem hebben, en hij van mij, reken maar. Maar ik heb liever last van hem dan dat ik hem niet meer zie. De vrouw die van mij houdt, zal ook van hem moeten houden. En anders gaat ze maar in het tuinhuisje wonen.’

‘Zeg eens eerlijk, Michael, zeg ik: is het broederdienst of broederliefde?’ ‘Naar Faas toe

is het broederliefde, naar mijn ouders toe een morele verplichting. Mijn zussen en Faas en ik hebben een fantastische opvoeding gehad. Als ik mijn ouders ook maar een beetje kan helpen, dan zal ik dat doen. Dat spreekt vanzelf. Daar hoef ik de Nobelprijs niet voor te krijgen. Schei uit. Faas is mijn broer en staat ook voor mij klaar, altijd, zelfs onder *Goede Tijden* is ie bereid om te komen tillen in de winkel.'

Een week na mijn ontmoetingen met Michael en Ouwe Faas in café Lebbink kwam ik Michael en Jonge Faas in de Pathé-bioscoop tegen. Kom Faas, we gaan naar de film, had Michael die avond gezegd, en nu stonden ze op het punt naar een film met Tom Cruise te kijken. 'Begrijpt Faas dat dan?' vroeg ik aan Michael. Hij had niet het idee dat Faas de film honderd procent kon volgen, maar dat maakt Faas niets uit. 'Faas is een heel makkelijke jongen,' zei Michael. 'Echt, daar heb je geen kind aan.'

Misschien romantiseer ik hun broederliefde wel, denk ik nu ik dit verhaal afsluit. Misschien idealiseer ik Michael wel omdat ik hem zo graag wil zien als de onzichtbare vriend, de onzichtbare hoeder en broeder van mijn eigen zoon. Maar iemand die zegt dat hij zijn vrouw desnoods in het tuinhuisje laat wonen omdat ze zijn broer niet pruimt, die kan bij mij niet meer stuk. Leve Michael Wilkes!

Faas Wilkes stierf in 2006. Faas junior woont bij zijn moeder. Zij, en Michael, zorgen goed voor hem.

Jerry's oorlog

Maart/april 2003

Donderdag 13 maart

Jerry Lampen wacht op oorlog. Morgen vliegt de Rotterdamse fotograaf voor persbureau Reuters van Londen naar Koeweit. In zijn bagage zit fotoapparatuur, maar ook een grote en een kleine satelliettelefoon, twee gifgasbestendige pakken, een gasmasker, een kogelvrij vest en medicamenten die hem moeten beschermen tegen een aanval met chemische wapens.

Waar begin je aan, Jerry?

‘Ach,’ zegt Jerry vanuit Londen waar zijn ex en zijn 8-jarige dochter Sara wonen, ‘Feyenoord-Ajax is net zo gevaarlijk.’

Jerry ken ik van de voorgaande honderd edities van De Klassieker. Wij verslaggevers zitten veilig op de tribune en merken niks van oorlogsdreiging. De fotografen wel. Die zijn vogelvrij. In de Kuip schieten ze met onscherp, maar het is wel raak. Fotografen worden uitgescholden, bespuugd of krijgen bekken met zeik over zich heen. ‘Azzie ech pech heb,’ zegt Jerry, die een aangenaam Rotterdams accent voert, ‘sjankert één zo’n paardenlul een vuurwerkstaaf in je nek en dan ben je er net zo slecht aan toe als een ongelukkige fotograaf in Irak.’

Dat het er daar net zo aan toe gaat als hier – ik geloof er niks van. Zegt Jerry dat om zichzelf zo vlak voor vertrek gerust te stellen, moed in te spreken? ‘Nee,’ zegt Jerry op de vraag of hij bang is om dood te gaan. ‘Als je bang bent, moet je niet gaan.’

Hij is wars van heldendom. Het is werk. Levensbedreigend was het tot op heden nooit, vindt hij. Al moet gezegd dat hij er het vorige decennium op de Balkan niet bij was. Wel bezocht Jerry vorig jaar Afghanistan en Pakistan. Hij maakte een (winnende) foto van een horde op hol geslagen pro-Talibanstrijders met stenen en stokken in hun handen. Daarna moest hij als een speer wegwezen, want ‘die baarden’ hadden het op hem en zijn collega’s voorzien. Het konvooi journalisten splitste zich snel op en Jerry ontsnapte.

‘Een paar weken later hadden drie van mijn collega’s minder geluk,’ zegt hij. ‘Die werden in een zelfde situatie afgeslacht.’

Jerry is niet ingekwartierd bij een legerenheid, wat als voordeel heeft dat hij niet elke dag kilometers hoeft te zeulen met een loodzware rugzak. Maar hoe komt hij straks Irak

binnen? Het zuiden van dat land heeft een gedemilitariseerde zone. Daar kun je alleen per helikopter overheen. Via Iran binnenkomen lukt ook niet, want dat land is niet scheutig met het verstrekken van een visum. Via Syrië is wél een mogelijkheid. Jerry hoopt op een cameraploeg van Reuters waarbij hij zich kan aansluiten. Met een auto ergens de grens oversteken en dan maar kijken hoe ver je komt.

Wanneer hij terugkomt? Jeetje man, hij is nog niet eens weg. Jerry weet het niet. Volgende maand misschien, maar het kan ook pas over een half jaar zijn. Zo, en nu gaat hij afscheid nemen van zijn dochter Sara, het eerste moeilijke, emotionele moment in naar alle waarschijnlijkheid een reeks van vele.

Jerry werd in 2001 uitgeroepen tot Fotojournalist van het jaar. Volgens het juryrapport was er 'geen tweede Nederlandse fotograaf die zo intensief betrokken is bij het wereldnieuws'. Adel verplicht. Jerry Lampen wacht op oorlog. Wat zal de oorlog hem brengen?

Zondag 23 maart 2003

Jerry gaf me voor zijn vertrek tien dagen geleden drie nummers, maar zelfs op zijn satelliettelefoons krijg ik hem maar niet te pakken. Nu er al vijf journalisten zijn gedood en enkele verslaggevers worden vermist, maak ik me toch een beetje zorgen. Geen nieuws is zeker geen goed nieuws.

Dit alles overdacht ik gistermiddag op de begraafplaats Crooswijk. Ik was daar om een bloemetje te leggen bij het graf van neef E., die zondag 47 jaar zou zijn geworden. Bijna anderhalf jaar geleden kneep hij er plotseling tussenuit.

'Je mist wat jongen,' sprak ik tot het graf van neef E., de oorlog in Irak indachtig. Neef E. was de Loe de Jong en de Rob de Wijk van onze familie. Hij wist werkelijk alles van oorlog, de Tweede Wereldoorlog in het bijzonder. De strijd in Irak had hem bij de strot gegrepen, want hij was een zeer vredelievend mens, maar tegelijkertijd zou hij gefascineerd aan de buis gekluisterd hebben gezeten. Geen moment had hij willen missen van de bewegingen aan het front. Ik geloof overigens niet dat neef E., met de wetenschap dat er anderhalf jaar later een oorlog zou ontbranden, had gewacht met zijn daad. Daarvoor overheerste angst zijn leven te zeer. Dat weten we nu pas, omdat zijn vader neef E.'s dagboeken heeft gelezen.

Weer terug van het bezoek aan de begraafplaats ging de telefoon. Iemand van persbureau Reuters, die zei dat hij Jerry gisteren nog had gesproken. 'Jerry zit in Zuid-Irak,' zei de man. Ik vergeleek mijn nummers van Jerry met die van de man van Reuters. Ze klopten.

Toen ik had neergelegd ging de telefoon weer. Gekraak. Het was een stem die vanuit de hemel tot mij kwam (en het was niet neef E.). Via de satelliet sprak een ingeblikte, digitale mannenstem tot mij. Ik kon er werkelijk niets van verstaan. Tot ik de grote onbekende een naam hoorde zeggen, luid en duidelijk.

'Jerry hie...'

En toen: 'hiewaklrrrrrr...zuito.' De woorden bleven onverstaanbaar, maar het

stemgeluid was dat van Jerry. Het was niet veel, maar genoeg. Ik was gerustgesteld door dit teken van leven, al weet ik ook wel dat Jerry Lampen niet in zeven sloten tegelijk loopt. Als oorlogsfotograaf heeft hij 100 keer Feyenoord-Ajax overleefd; dan zou het wel heel lullig zijn om uitgerekend in Irak gewond te raken.

Maandag 24 maart 2003

‘Het oorlogsgeweld is ver weg, maar het is één grote kankerzooi man. Ik zie vooral sporen van de vorige oorlog. Er staat niks overeind. En de mensen hebben dorst en honger.’ Eindelijk heb ik Jerry te pakken. Hij zit in Zuid-Irak, even buiten Umm Qasr, de havenplaats die op dat moment nog niet in handen is van de geallieerden. Jerry behoort tot een team dat bestaat uit twee cameramannen, drie journalisten en twee fotografen, allen van Reuters. Ze opereren in het kielzog van militairen, een bewuste keuze.

Jerry: ‘Zondag kwamen we een cameraman van itn tegen. Ik ken hem al lang. Hij en zijn collega’s hadden gekozen om er op eigen houtje op uit te gaan. Ze kwamen in een zwaar bombardement terecht. Deze jongen is bont en blauw, maar heeft het gered. Zijn drie collega’s zijn vrijwel zeker dood. Kijk, dan ben je als journalist te ver gegaan.’

Gisteren hadden Jerry en zijn makkers hun tentjes opgeslagen naast een grote weg. Om kwart voor acht kreeg de ploeg van Reuters bezoek van Engelse militairen. De geallieerde inlichtingendienst vermoedde dat de Republikeinse Garde de journalisten in een hinderlaag wilde lokken. Ze verhuisden. Jerry: ‘Wij zijn pakken wandelende dollars. Twee Landrovers vol apparatuur. We zijn erg op onze hoede en ’s nachts slapen we in een militair kamp, hoewel we officieel niet aan hen verbonden zijn. Is veiliger. Ik heb al een plundering van een benzinestation meegemaakt. Alleen het humanitaire drama is voor mij nog niet zichtbaar. Morgen als Umm Qasr waarschijnlijk wordt ingenomen, verwacht ik het echte leed aan te treffen.’

Oorlogsfotograaf, het klinkt spannender dan het is, zegt Jerry. Hij hoort wel eens dat studenten van de fotoacademie best bij Reuters willen beginnen vanwege het avontuur. ‘Nou, er is niets romantisch aan. Tot nu toe heb ik veel zand, zwerfhonden en woestijnratten gezien. Padvindergedoe maar dan saaier: je zet je tentje op, je gaat meuren, ’s ochtends een vochtige doek over je gezicht – en weer wachten. Spannend is misschien eten bietsen bij militairen. Ik heb een doos MRE (Meals Ready to Eat) losgekregen bij de Amerikanen. Hebbie weer voor een paar dagen te vreten.’

Dinsdag 25 maart 2003

Vandaag is Jerry Umm Qasr binnengegaan. ’s Avonds laat heb ik hem aan de lijn. Hij spreekt vanuit een gebouw aan de haven waar hij is ingekwartierd met Britse en Amerikaanse militairen en vooral veel ratten. Jerry: ‘Ik had het me erger voorgesteld in deze stad. De Irakezen hebben vooral dorst. Mannen van mijn leeftijd die blij zijn met een pannetje water. Het mooiste beeld was een klein meisje dat waggelend wegloopt met een zware jerrycan water. Helemaal naar haar dorp waar natuurlijk verder helemaal niks is. Ik denk dat dat een mooie foto is geworden. Het was een prachtig beeld, heel tastbaar. Niet dat ik volschiet, maar ze is toch ongeveer zo oud als mijn dochter Sara.’ Een portretje van Saar, acht jaar, zit in Jerry’s borstzak.

Herrie aan de andere kant van de lijn. Jerry is op weg naar de latrine en een voertuig met rupsbanden raast voorbij. De wind blaast in de telefoon. Jerry: 'Ja, het waait verschrikkelijk. Morgen zandstormen. Maar ik voel me als een vis in het water. Raar om te zeggen misschien, terwijl de mensen hier niks te drinken hebben.'

Hoe maken de burgers van Umm Qasr het? 'Die mensen willen overleven. Als ze eenmaal water hebben gekregen, is het eerste wat ze vragen: wanneer doet het licht het weer? Zo van: leuk dat jullie cowboytje spelen in onze achtertuin, maar wij willen te vreten. Op dit moment worden een waterzuiveringsinstallatie en een elektriciteitscentrale gerepareerd door de Engelsen. Prima gasten. Heel relaxed. Daar kun je alles mee regelen. Amerikanen zijn minder behulpzaam; ontzettend gespannen. Net robots. Engelsen hebben een gezicht. Oorlog is sowieso een volstrekt mechanisch iets. Soldaten die orders opvolgen. Een vreselijk leven, vind ik. Saai en altijd levensgevaarlijk. Van sommige hoofden driipt de spanning af. We maken foto's van de bevolking die lijdt, maar later in de oorlog wil ik ook het leven van soldaten, hun angst en verdriet, fotograferen. Dat mag nu nog niet.'

Jerry mist het overzicht in deze oorlog. 'Ik zit er middenin, dat wel. Hier ook. Iedereen heeft z'n geweer in de aanslag. Dit gebouw is trouwens nog niet helemaal vrijgegeven. Sommige ruimtes zijn nog niet vrij van boobytraps of andere rotzooi.'

Woensdag 26 maart 2003

Bij het uitdelen van flessen water vandaag is er gevochten, meldt Jerry. De kleinsten en zwaksten verloren. Jerry zag het met lede ogen aan. Als ik vertel dat de minister van informatie, die malle Al-Sahaf, vandaag heeft beweerd dat Umm Qasr weer in handen is van de Iraki's, lacht Jerry. 'Echt, onzin. Geen Iraakse soldaat gezien hier. We zijn vandaag in het huis geweest van de gevluchte leidster van de Ba'ath Partij in Umm Qasr. Ze heeft de wijk genomen naar Bagdad. Dat huis, jongen. Een luxe als die van Imelda Marcos. Ik heb er foto's kunnen maken. Overal op de grond liggen kleren en schoenen. Spulletjes van zijde. En foto's van Saddam. Alles in elkaar getrapt, alles overhoop gehaald.' Zijn de bewoners van Umm Qasr anti-Saddam? Jerry: 'Ik heb Iraki's gesproken die zeggen: "Saddam no good." Maar de meesten zeggen niks. De les van de vorige oorlog was dat de Ba'ath Partij van Saddam gewoon weer aan de macht kwam na het vertrek van de Amerikanen. Dus niemand juicht hier te vroeg. Da's bloedlink.'

Wat zijn je plannen, Jerry? 'Ik heb bericht gehad dat ik misschien word gekoppeld aan de 101ste Airborne Division, Amerikanen. Die gaan straks Bagdad binnen. Aan de ene kant is het opwindend om in de frontlinie te zitten. Daar gebeurt het. Maar ik wil niet aan de leiband lopen. Ik hoor dat alle journalisten die gekoppeld zijn aan militairen niks mogen. Dat lijkt me zo frustrerend. Ik hoor het de komende dagen wel.'

Wil je nog de groeten doen, Jerry? 'Aan mijn vader en moeder en al mijn vrouwen en vriendinnen en kinderen en iedereen die mij maar kent. Zo, en nu ga ik effe naar het schijthuis, goed?'

Dinsdag 1 april 2003

Gisteren werd mijn vader 75 jaar. Terwijl we aan de koffie zaten, vroeg hij hoe het met

Jerry Lampen in Irak gaat. Nou om je de waarheid te zeggen pa, zei ik, hij verveelt zich een beetje.

‘O?’

Jerry, net als mijn vader een echte Crooswijker, reist de laatste dagen van het veilige havenstadje Umm Qasr naar Basra, maar gaat de stad niet binnen. Te link. En erbuiten gebeurt niet veel, zegt Jerry. Iraakse burgers die de stad in of uit gaan, brandende oliepijpen, om water bedelende kinderen. Het drama begint te wennen.

Is er dan niks dat opwindt, Jerry? Nou, eergisteren sloeg een kilometer naast zijn tentje een mortiergranaat in. Zo uit het niets. Baf! De grond schudde. Hij en zijn collega’s zochten toen toch maar een veiliger slaappleats. Terug naar de havenloods in Umm Qasr.

‘Zo.’

Zo, zegt mijn vader en begint over zijn eigen bombardement. Gisteren, precies 60 jaar geleden, was hij onderweg naar het Prinses Theater aan de Schiedamscheweg in Rotterdam. Mijn vader is die dag 15 geworden en trakteert zichzelf op een bioscoopbezoek. Plots klinkt er luchtalarm. Lijn 16 stopt voor de Lage Erfbrug. Alle passagiers vluchten de tram uit. Mijn vader schuilt in een portiek op de hoek Nieuwe Binnenweg/Aelbrechtskade.

Ik ken het verhaal, maar eerlijk gezegd verveelt het me nooit. Hoe ouder mijn vader wordt, hoe gedetailleerder zijn beschrijvingen.

Het verhaal in het kort. Amerikanen werpen bommen af, bedoeld voor haven- en scheepsbouwinstallaties waarvan de Duitsers gebruik maken. Afzwaaiers verwoesten de driehoek Marconiplein-Mathenesserweg-Hudsonstraat. Als er geen bommen meer vallen, komt mijn vader trillend tevoorschijn uit zijn schuilplaats. Hij gaat de Lage Erfbrug over en ziet huizen, nee hele straten branden. De sterke wind die eerst de bommen op de woonwijk terecht heeft doen komen, wakkert het vuur extra aan. Mensen lopen verdwaasd of juist schreeuwend rond. Anderen liggen levenloos of gewond tussen het puin.

Een inferno!

Chaos, paniek.

Mijn vader probeert getroffenen zo goed als hij kan te helpen. De hele middag is hij in de weer. Het bombardement, de ruim 300 doden, ruim 400 gewonden en de ruim 800 verwoeste panden maken een verpletterende indruk op mijn vader. Zijn verjaardag is onlosmakelijk verbonden met het Vergeten Bombardement op 31 maart 1943.

Ook Jerry is op een speciale dag jarig. De oorlogsfotograaf hoopt 11 september 42 te worden. Op 11 september ja, een dag die we tijdens deze oorlog op CNN of Nederland 2 ook af en toe voorbij zien komen.

Vrijdag 11 april 2003

Deze week ontving ik e-mail van de vader van Jerry. Een passage uit de brief van zijn vader Piet: ‘Dinsdag belde Jerry huilend op dat Taras, een van zijn beste vrienden, is doodgeschoten door onze “bevriende” Amerikaanse soldaten!!! Dit is niet de eerste keer

dat Jerry zoiets overkomt, want in Pakistan/Afghanistan werd ook een drietal collega's vermoord.'

Zijn moeder dinsdag aan de telefoon tegen haar zoon: 'Jerry jongen, is het 't allemaal wel waard?' Jerry: 'Daar hebben we 't nog wel eens over, ma. Niet nu.' Moeder: 'Wat doe je nu?' Jerry: 'Met m'n pik spelen, ma. Helemaal niks.'

Als ik Jerry donderdagmiddag te pakken krijg, klinkt hij geïrriteerd. 'Ik zit al een week in Koeweit-stad te wachten om Irak in te gaan. Steeds wordt het uitgesteld. Dat is zo frustrerend. Als ik nog langer in dit oord zit, word ik geestelijke gestoord. Echt, dan ga ik terug naar Rotterdam. De eerste twee weken heb ik lekker gewerkt; twee, drie bijzondere foto's gemaakt. Maar deze week van niets doen verziekt alles. Actie, het humanitaire drama en de feestelijkheden gaan aan mijn camera voorbij, terwijl in Irak van alles gebeurt. En maar wachten op toestemming van het Pentagon. Teringzooi. Ik hoop nu zaterdag met wat collega's de grens bij Irak over te kunnen.'

Hij vertelt hoe zijn Oekraïense vriend Taras, cameraman van Reuters, in Bagdad om het leven is gekomen. Een Amerikaanse tank opende het vuur op het Palestine Hotel, omdat vanuit het gebouw een antitankraket zou zijn afgeschoten. Jerry: 'Vanuit de lobby zou dat gebeurd zijn en vervolgens vuren ze een granaat af naar de vijftiende verdieping. Daar zit ons kantoor. Taras stond op het balkon. Dood. Nog drie gewonden, ook jongens van Reuters. Mijn collega-fotograaf Goran had Taras die ochtend nog gevraagd of hij mee wilde, de stad in, om gevechten te filmen. Maar Taras wilde vanuit het hotel werken. (vloekt) Taras was pas 35. Hij laat een kind achter.'

Jerry's dochtertje Sarah, dat in Londen woont, arriveert vandaag in Nederland voor een vakantie van twee weken bij Jerry's ouders. Piet Lampen: 'Mijn vrouw is echt ongerust. Ik ben happy zolang Jerry in het Sheraton in Koeweit zit. Daar kan hem niks overkomen. Ik zie Jerry het liefst foto's maken bij een oervervelende voetbalwedstrijd. Maar ik begrijp hem wel. Die zit daar te knarsetanden. Die wil actie. Nederland vindt hij niet spannend genoeg. Bos en Balkenende. Hij kan die hoofden niet meer zien. 'Waar gaat het over pa?' zegt ie dan. Gelukkig is ie in oorlogsgebieden de dans steeds ontsprongen. Ik hoop dat hij gauw weer heelhuids thuiskomt.'

Jerry, per satelliettelefoon vanuit de auto op weg naar Amman: 'Ik ben nog niet klaar. Ik wil naar Bagdad, ik wil nu toestemming om door Irak te mogen met een gepantserde Landrover. Als ik maandag nog in dat kut-Koeweit zit, ga ik terug naar Rotterdam. Naar Saar, mijn ouders en een biertje drinken in de Vagabond.'

Woensdag Feyenoord-Ajax, Jerry – ook spannend.

'Schei uit. Ik wil Irak in, man.'

Donderdag 24 april 2003

'Jerry hier.'

Kreeg hem al ruim een week niet te pakken, maar daar hangt hij dan eindelijk zelf aan de satelliettelefoon. Hij zit in Karbala en vertelt wat hij de afgelopen tien dagen allemaal heeft meegemaakt.

Lang kreeg hij maar geen toestemming Irak in te gaan. Gek werd hij in Koeweit-stad. Vrijdag de 11de kan Jerry plotseling mee met een vlucht vol hulpgoederen, samen met nog twee jongens van Reuters en een CNN-ploeg. Eindelijk, zucht hij. Tijdens de vlucht moet het om redenen van veiligheid aardedonker zijn. De C130 daalt en klimt en daalt, en ten slotte landen de journalisten veilig op een door de Amerikanen gecontroleerde luchthaven in Bagdad. Yes! Maar als ze willen uitstappen schreeuwt een Amerikaan. 'You're not gonna leave this bird, guys! Too dangerous.' Geen sorry, niks. Vloekend vliegen Jerry en zijn maten terug.

De volgende dag gaan ze per vliegtuig via Caïro naar Amman en steken als het licht wordt met een gepantserde jeep de Jordaanse grens over. Via de snelweg langs uitgebrande tanks, halfvernielded viaducten en wegversperringen belandt Jerry's konvooi met verslaggevers van CNN, BBC en ABC na 14 uur op zondag de 13de eindelijk in Bagdad.

Wat heb je sindsdien gezien, vraag ik. Jerry: 'De hel. Ben net terug uit een gekkenhuis. Mensonterend. Zomaar een beeld. Er zat een vrouw de wc leeg te halen. Ze stopte stront in een zak en even later zag ik haar buiten met die zak stront naast zich broodkorsten eten. Een paar vrijwilligers op 100 gekken. Een stank, verschrikkelijk. De gekken hebben het gekkenhuis overgenomen. Schrijnend, jongen.'

Het is een smeriger oorlog dan wij in het westen hebben gezien, beweert Jerry. De Amerikanen (en de Britten) hebben flink huisgehouden. De steden die hij heeft gezien, zijn materieel flink beschadigd en er zijn meer doden en gewonden gevallen dan hij had gedacht. Een paar dagen geleden was Jerry in een overvol ziekenhuis. 'Er lag een jochie die zijn benen en een arm had gebroken. Hij gilte als een speenvarken, want er waren geen pijnstillers. Er was sprake van dat zijn voet eraf moest. En dan die wanhopige moeder erbij. Heel zielig. Ik trek me dat aan, hoezeer je ook probeert je verstand op nul te zetten. Ik ben er om het leed vast te leggen en de wereld te informeren hoe erg het hier is.

Wat ik nog meer zie? Een overvol ziekenhuis. Mensen die in de hal worden verpleegd. Nou ja, verpleegd. Er is zo'n enorm gebrek aan medicamenten. Ik zag een man sterven, gewoon vanwege het ontbreken van een medicijn. Ik zag een man met brandwonden. Gillen. Verschrikkelijk.'

Heeft Jerry morfine bij zich? 'Op dat moment niet. Zat in mijn bagage in het hotel. Maar die spullen zijn voor mij of voor mijn collega's naast me. Ja, zo moet je denken, jongen. Had ik dan dat jongetje wél moeten helpen en die man met brandwonden niet? Kijk, ik heb ook een hoop dollars op zak. En iedereen heeft honger. Ik kán de nood hier niet lenigen. Ik moet de oorlog verslaan. Dat is mijn bijdrage.'

Hij is het zat na bijna twee maanden. 'Ik ben vooral ziek van die Amerikanen. Dat gesnauw en geschreeuw. Laatst stond er ineens zo'n Amerikaanse marinier voor me met een M16 in de aanslag. Schreeuwend: 'What the fuck are you doing?! Who are you?' Ik geef ze een grote muil terug. 'Wat nou fuck you?' Maar je moet oppassen, want ze schieten je zo voor je muil. Ze zijn mij te *trigger happy*. Bij het minste wantrouwen is het bam. De bevolking hier heeft het ook niet op ze. 40-plussers staan nog wel te juichen voor Mister Bush, maar de meesten, vooral jongeren, willen dat de Amerikanen gauw oprotten.'

Gisteren fotografeerde Jerry pelgrims, maar geestelijk heeft hij al afscheid genomen van Irak. 'Volgende week hoop ik thuis te komen. Ik verlang naar een biertje op een zonnig Rotterdams terras. Over twee maanden ga ik terug. Om te zien hoe het land weer wordt opgebouwd...'

Jerry is nooit meer terug geweest. Tot woede van de fotograaf vertikt Reuters het om hem gevarengeld te betalen als hij in oorlogsgebieden zit. Dan maar de geritualiseerde oorlog die voetbal heet. Zijn vader is er niet rouwig om.

De commune in Jaffa

Mei 2003

Het straatje waar Bob en Robin van Persie al een jaar of 14 samenwonen, is ondergedompeld in een vredige rust. Op het stoepje voor hun huis wacht ik op de Feyenoorder. Hij is te laat, maar Robin heeft al keurig gebeld hoe dat komt. Op het Oostplein stond hij dubbel geparkeerd en is bekeurd. Dat ging gepaard met een kleine discussie met oom agent. Hij komt eraan.

Een buurman sleutelt aan zijn auto. Vier vrouwen getooid met hoofddoekjes lopen zwijgend voorbij. Ze stappen over tientallen papiersnippers met pornografische plaatjes. Vanuit het raam van de bovenbuurman komen flarden Pink Floyd. De muziek wordt plots overstemd door een gloednieuwe Mercedes die aan komt scheuren.

De voetballer stapt lachend uit met in zijn hand een wapperend geel bonnetje. Hij ziet er ronduit glamorous uit. Met de licht gebronsde huid, zijn kuif vol wax, de donkere, sprankelende ogen en blinkend witte tanden doet hij denken aan de jonge filmster Warren Beatty, al noemt keeperstrainer Pim Doesburg hem gewoon 'Marokkaantje'. Robin vindt het best. Zijn beste vrienden zijn Marokkanen. Vandaar ook dat straattaaltje van 'm. De voetballer praat in korte zinnen, staccato, sommige woorden slikt hij in.

Zijn slaapkamer is nog zo'n echte jongenskamer. Boeken, videobanden, posters, foto's, ballen – alles verwijst naar voetbal. Geruilde shirtjes bedekken het plafond, waaronder eentje van Ronaldo. Verder veel verwijzingen naar Maradona, Robins idool. 'Op het veld hè, niet erbuiten,' zegt hij nadrukkelijk. Robin wordt door Jan (D. Swart, de op een na machtigste man bij Feyenoord) en alleman van media-adviezen voorzien, vandaar deze overbodige toevoeging.

De deur gaat open. 'Daar zal je Bobby hebben,' zegt Robin. Zijn vader, beeldend kunstenaar, is terug van zijn atelier. Een slanke vijftiger met snor stapt binnen. Jongensachtige uitstraling, vriendelijke ogen, ontspannen blik. Na een begroeting merkt Bob op: 'Robin, je kan je auto beter niet op de hoek zetten, want zo blokkeer je het afritje voor mensen met een rolstoel.' Dan verdwijnt zijn vader in de tuin.

'O ja pa, ik heb een bekeuring.'

Ze vertellen elkaar alles. 'Hij is mijn vader én mijn vriend; hij is alles voor me,' zegt Robin in de kleine, gezellige huiskamer vol kunstwerken van zijn vader. Hij zet MTV op. Robin vertelt dat hij nog geen zes jaar was toen zijn moeder die gescheiden van zijn vader

leefde hem niet meer aankon. Een geval van ADHD heet dat. Een specialist raadde zijn moeder aan om de hyperactieve Robin thuis te laten spelen, maar Bambam was binnen niet te houden en op straat was hij een gevaar voor zijn omgeving. Zijn handjes zaten een beetje los. ‘Neem jij ’m maar, Bob,’ zei zijn moeder op een dag. Een helderziende had haar gerustgesteld na het zien van de foto’s van Robin en haar ex. ‘Die twee redden het samen wel,’ zei het medium. ‘Als Robin twaalf is, is die moeilijke periode voorbij.’

Bob doet Robin meteen op Excelsior. Hij voedt hem niet Spartaans op, maar vrij. Ik heb daar baat bij gehad, zegt Robin: ‘Als ik weer eens een ruit inschoot bijvoorbeeld, vond mijn vader dat niet erg. Tenminste, als ik maar bleef staan en aanbelde. Mijn vriendjes liepen hard weg. Ik niet. Ik belde keurig aan. Die mensen waren daarvan zo onder de indruk dat ze meestal zeiden: ‘Goed van je, laat maar zitten.’ Mijn vader heeft me geleerd voor alles wat ik doe zelf de verantwoording te dragen.’

‘Je kunt geen dingen afschuiven omdat je te jong bent,’ zegt Bob even later. ‘Hij mocht fouten maken. Dan corrigeerde ik hem. Hij mij ook trouwens. Als ik eens opgefokt ben, zegt hij: “Rustig pa.”’

In de Jaffa-buurt stond de kleinste commune van Rotterdam. Het was de zoete inval. Vriendjes mochten altijd blijven slapen. ‘Ik heb me wel zorgen gemaakt om Robin,’ bekent Bob nu. ‘Vooral die eerste jaren heeft hij een hoop kattenkwaad uitgehaald. En altijd de kont tegen de krib.’

Sloeg je vader je? Robin: ‘Jawel. Maar zachies. Zo’n veeg op m’n achterhoofd. Dan ging ik huilen. Tot ik weer naar buiten mocht. De ergste straf kreeg ik toen ik een jaar of tien was. Ik had bij de supermarkt snoep gepikt maar werd in mijn kraag gevat. M’n vader werd gebeld. Hij gaf me een week huisarrest. Elk uur van de dag belden m’n vriendjes aan, of ik buitenkwam. Maar mijn vader zei dat ik straf had. Dat waren de langste, de ergste dagen uit mijn jeugd; het was zomer, de zon scheen en ik mocht niet voetballen. Na vier dagen hief hij die straf op. Zo was Bobby dan ook wel weer. En hij legde me uit dat ik niet hoefde te pikken. Dat is voor zielige mensen, zei hij. Bovendien sloeg pikken nergens op. Hoewel mijn vader als kunstenaar van een uitkering leefde, gaf hij mij rustig zijn laatste geeltje.’

Op school kan Robin niet stilzitten, maar vindt hij een bondgenoot in meester De Wit, die Robin vertelt dat hij hetzelfde probleem heeft. Robin: ‘Ik mocht van hem dingen die andere kinderen absoluut niet mochten. Meester zei: “Ik geef je die vrijheid, maar maak er geen misbruik van.” Dat heb ik ook niet gedaan. Ik vloog voor hem. Omdat die man in mij geloofde. Ik geloof in kleine privileges. Dat scheidt vertrouwen. Als ik voel dat mensen in me geloven, geef ik daar alles voor terug. Ik heb aandacht nodig, maar je moet me ook mijn gang laten gaan. Zo heeft mijn vader me opgevoed.’

Rond zijn twaalfde houdt de onrust in zijn lijf op. Bob: ‘Toen vertelde mijn ex pas dat haar helderziende dat had voorspeld. Ongelofelijk.’ Robins leven verandert ingrijpend. Hij wordt gevraagd door Feyenoord, gaat het VMBO doen en komt op het Thorbecke Lyceum terecht. Bob denkt in die jaren vaak terug aan de helderziende die hij twee weken na Robins geboorte bezocht. Bob: ‘Het zou een heel aparte jongen worden. “School is niks voor hem, dat wordt worstelen, maar op het voetbalveld wordt hij een koning, type

Nederlands elftal.” En ze zei: “Hij is de enige in uw familie die maar hoeft te knippen en het geld stroomt binnen. Een Ferrari-jongen.” Bizar hè?’

De Ferrari is vooralsnog een Mercedes. Pas 15 maanden geleden maakte hij zijn debuut in Feyenoord 1. Robin weet het nog goed. Opeens zat hij bij de A-selectie. Zijn maandloontje van 400 gulden hoefde hij niet meer om te wisselen in tientjes, om het geld wat meer volume te geven. De wedstrijdpremie van de wedstrijd tegen Roda JC deed hem duizelen. Hij kocht meteen een pak voor zijn vader, overlaadde zijn moeder en twee zussen met cadeaus. Voor zichzelf had hij niks, het geld was op. Maar toen kwam de premie al weer binnen van de volgende competitiewedstrijd en toen die van de UEFA-Cupwedstrijd tegen de Glasgow Rangers.

Robin: ‘Dat was schrikken. Ik kon m’n ogen niet geloven. Zoveel geld.’ Hij kocht kleding, voor zichzelf en voor zijn vrienden. ‘Ik ging strooien. Liet anderen delen in mijn rijkdom. Vroeger was ik heel zuinig op dat ene tientje dat mijn vader me gaf, maar nu ging ik los. Na een paar weken merk je dat het uit de hand loopt. Ik kocht te veel kleren en cadeaus. Kennelijk moest dat even. Nu is dat genormaliseerd.’

En die Mercedes dan? Robin: ‘Die heb ik van mijn eigen verdiende geld gekocht. Juist dat geeft me een goed gevoel. Het is geen statussymbool, geen kwestie van patserigheid. Ik heb echt geen Mercedes nodig om op te vallen. De mensen herkennen me toch wel.’

Bob: ‘Maar parkeer hem wel goed, Robin.’

Bob vraagt of Robin straks mee-eet? Ja. Er volgt een discussie over het tijdstip. Het wordt geen half 7, maar 8 uur, want Robin heeft nog wat afspraakjes. Oké, Bob is een flexibel mens. ‘Gaan we morgen nog even de stad in, pa?’ Bob knikt.

Bob: ‘Hij leeft zijn eigen leven, maar we doen toch veel samen. Ze zeggen dat Robin egoïstisch is, maar dat is totaal niet zo. Ik heb ’m ook altijd voorgehouden dat voetbal een teamsport is. Van jongs af aan.’

Robin: ‘Ik zou geen tennisser willen zijn. Ik ben echt een teamsporter, iemand die vreugde juist wil delen. Met Lodewijks, Gyan, De Nooijer, Kalou of Loovens. Ik accepteer ook dat de trainer mij links zet en niet op ‘10’. Omdat ik weet dat hij met 11 jongens te maken heeft. De een knokt, de ander scoort; dat geheel vind ik prachtig. Eerlijk gezegd heb ik meer respect voor Paul Bosvelt dan voor Zidane, die het talent is komen aanwaaien. Wat Paul elke week doet – knallen, gas geven – vind ik een verademing.’

Toe, niet zo slijmen, Robin.

‘Ik zweer het je: dat meen ik.’

Augustus vorig jaar ging het fout. In de uitwedstrijd tegen Fenerbahce deugde zijn warming-up niet en mocht hij niet invallen. Na de gewonnen wedstrijd weigerde Robin Van Marwijk de uitgestoken hand. Was zijn beschermheer, Feyenoord-manager Jan D. Swart, er in Turkije bij geweest dan was het vast niet geëscaleerd. Robin werd naar huis gestuurd en mocht de Super Cup-wedstrijd tegen Real Madrid niet meedoen. Hij ervoer het als een diepe vernedering.

‘Hier is je ticket, veel succes,’ zei manager Hagelstein. In Nice wachtte hij in zijn eentje

op het vliegveld met rode, brandende ogen en een brok in de keel. Robin had zo graag zijn visitekaartje willen afgeven tegen Real en shirtje willen ruilen met Zidane. In het vliegtuig dacht hij aan Edgar Davids die toen hij tijdens Euro'96 door Guus Hiddink naar huis was gestuurd meteen het voetbalpleintje opzocht. Dat deed Robin ook. Diezelfde avond stond hij op een donker pleintje in het Oude Noorden met wat vrienden te knallen. 'De frustraties gingen er alleen maar zo uit,' zegt Robin nu. 'De bal is het belangrijkste ding in mijn leven.'

Hij kijkt nog eens terug. 'Ik heb fouten gemaakt. Mijn inzet was niet goed. Maar wat ik ook deed, helemaal niks was goed. Ze hebben me die maanden gebroken, beetje bij beetje. Het ergste vond ik dat ik geen interviews mocht geven. En dat mijn vader zo liep te piekeren. Hij zei wel dat het hem niks deed, maar ik zag aan zijn gezicht hoe pijn het hem deed dat ik dag in dag uit werd afgekraakt.'

Robin is verwend, werd er geschreven. Bob: 'Ik heb hem niet autoritair opgevoed, maar ik heb hem zeker niet verwend. Weet je wat het is? Ik steek soms de draak met mensen. Toen ze op school zeiden dat school belangrijker is dan voetbal, zei ik dat dat in Robins beleving toch heel anders lag. En zo was het ook. Maar hij heeft wel mooi zijn diploma gehaald. Daar hebben we hard voor geknukt. Weet je, ik spreek mijn bewondering uit als hij mooie dingen doet. Vroeger en nu. Genieten van je kind. Dat is geen verwennerij.'

Robin: 'Ik haat niet gauw mensen, maar toen ze in die rotperiode schreven dat hij me niet goed heeft opgevoed, stonden de tranen in mijn ogen. Wat mijn vader allemaal gedaan heeft voor mij. Hij gaf niet alleen z'n laatste geeltje, maar ook alle liefde en vertrouwen. Altijd.'

Bob: 'Ach Robin, de mensen die dat zeiden of schreven zijn hier niet eens over de vloer geweest. Die kunnen niet oordelen. Dat deed me niks.'

Robin: 'Ik ben trots hoe ik ben teruggekomen na de winterstop. Ik heb tegen mezelf gezegd: ik wil geen eeuwig talent zijn, ik moet top worden. Ben gaan trainen. In het Kralingse Bos in mijn eentje rondjes gelopen. Hard trainen, niet uitgaan en mijn mond houden. Op trainingskamp in Gran Canaria ging ik scoren, werd speler van dat toernooi. In Nederland bleef ik doelpunten maken. In zes wedstrijden 12 goals. Heel gek: ik ben pas 19, heb nog geen reet meegemaakt, maar toch ook weer heel veel.'

Bob: 'Ik bewonder hoe Robin is teruggekomen.'

'Wat eten we, pa?'

'Broccoli, gebakken aardappeltjes en een biefstuk. Acht uur hè!'

'Oké.'

Een minuutje later blaast hij in zijn Mercedes het Jaffa uit, op weg naar vertier en een volgende bekeuring.

Robin is uitgegroeid tot de beste voetballer van Nederland. Zijn vader ziet hem bij Arsenal regelmatig de sterren van de hemel spelen. Op het wereldkampioenschap voetbal in Duitsland in 2006 was Robin van Persie uitblinker in een teleurstellend Oranje.

Lekker belangrijk

December 2003

Er is een beeld dat nooit vervaagt, nog niet na eenendertig flessen rode wijn. Michel Boerebach, van de zomer met zijn vriendin Angela op vakantie in Tunesië, staat op zijn balkonnetje en kijkt naar beneden. Twee jongetjes zitten elkaar rond het hotelzwembad giechelend achterna. De badgasten zijn allemaal weg. Lesley en Sven hebben net verschrikkelijk op hun kloten gehad van Michel en Angela omdat ze ruzie maakten, maar nu ravotten ze in het water.

‘Een week later waren ze dood,’ zegt Michel met dikke keel. Als hij zich concentreert hoort hij nog hun echoënde hoge jongensstemmen opstijgen naar zijn balkonnetje. ‘Dat moment in Tunesië vergeet ik nooit meer.’

Het is begin november als ik bij Michel in Lelystad op bezoek ben. Zijn moeder bereidt in de keuken een maaltijd. Op televisie is de Europacupwedstrijd FC Utrecht-Auxerre te zien. Het geluid staat eerbiedig uit.

Michel vertelt over de laatste weken in juli en de eerste dag van augustus. Ons gesprek valt vaak stil. Hij neemt een slok van zijn cola en ik van de mijne. Na een stilte volgt een hartgrondige vloek.

Hij geeft me zijn schrift met gedichten. Het eerste dat ik lees:

Voorrang

*Opeens politie aan de deur
Een brigadier met een penetrante geur
Zijn eerste woorden: ‘Je oudste zoon is kapot.’
Nou mensen, ik zal je zeggen, je schrikt je rot
De tweede zin: ‘En je jongste ligt kritiek.’
Wat een ellende, wat een paniek
Wat een chaos, wat een ramp
Gebeld met mijn grootste vriend Eijkelkamp
Drie dagen hopen dat je jongste zoon blijft leven
Maar hij heeft geen echte kans gekregen*

*Vechtend tot de laatste snik
Wat een kanjer, wat een pik
Zoveel onrecht op deze aarde
Wat heeft het leven nog voor waarde?
Twee fantastische kerels, ze liggen in hun graf
Omdat een man geen voorrang gaf*

Het kanon

Op 22 juli om tien over half twaalf 's avonds wordt er aangebeld bij het huis van Angela. Politie. 'Michel voor jou.' Michel, die net in bed ligt, komt naar beneden en denkt meteen aan zijn moeder.

De agent vertelt dat zijn ex-vrouw Dora en zijn kinderen een ernstig auto-ongeluk hebben gehad. Michel: 'Die agent zegt: "Je oudste jongen is kapot en je jongste ligt kritiek." Ik zei dat dat niet kon, dat Lesley met waterskikamp was en heel ergens anders was. Het was me volkomen onduidelijk. Ik heb meteen Eijk (René Eijkelkamp) gebeld. Die is direct naar me toe gekomen. We zijn naar het VU gegaan, waar Sven lag. In de auto dacht ik: het is een fout, Lesley is op kamp. Ik kon Dora niet bellen, want die lag zelf in het ziekenhuis.'

Onderweg naar het ziekenhuis waar Sven in coma ligt, wordt steeds meer duidelijk. Lesley had heimwee en heeft het kamp verlaten. Met zijn broertje, een buurjongen, een vriendinnetje en de moeders zijn ze die kokendhete middag met de auto naar het plaatselijke strandje gereden. Ze hebben kastelen gebouwd, gezwommen en gespeeld. Op de weg terug gaat het ter hoogte van Swifterbant, een dorpje in de Flevopolder, mis. Een automobilist wil voor een tractor de weg opschieten en ziet Dora over het hoofd. Zijn voertuig ramt de wagen met de zes inzittenden. Dora's auto schaaft, komt gedraaid op de andere weghelft terecht, botst met de zijkant op de tractor en belandt in de berm van een sloot. Voor de andere familie blijken de verwondingen niet fataal, de Boerebachjes zijn er verschrikkelijk aan toe. Dora's arm is verbrijzeld, Sven is zwaar gewond aan zijn hoofd en Lesley op slag dood.

Michel: 'Ze zaten om en om achterin. Lesley, buurjongen, Sven, vriendinnetje. Steeds vraag ik me af waarom ze uitgerekend op die plaats zaten. Als ze nou in een andere volgorde waren ingestapt... Waarom, denk ik, waarom? En waarom kreeg Les heimwee? Het moest zo zijn, denk ik. Anders kan het niet? Toch? Dit kan toch niet waar zijn? Zes mensen in één auto en mijn twee liefsten...'

Een vloek.

'Dat is niet te begrijpen, dat is niet te aanvaarden, jongen.'

Lesley heeft hij nooit meer gezien. Michel kon het niet opbrengen om zijn gehavende gezichtje te bekijken. 'Ik kon het niet, afscheid van hem nemen.'

Drie dagen houdt hij de wacht naast Sven. 'Hij heeft gevochten, jongen. Dat kon je zien, ook al was hij in coma. Ik heb tegen 'm aan zitten praten. "Kom op, Sven, hou vol." Maar hij kon niet meer. Hij is niet meer bij geweest. Hij is in Angela's armen gestorven. Ik

kon het niet, ik kon hem niet vasthouden. Toen hij dood was heb ik hem een kus gegeven...’

Michel heeft zich gestoord aan de medici. ‘Na één dag begonnen ze al over donatie van zijn hartje. Dat kan toch niet? Die jongen lag te vechten voor zijn leven en zij spraken over donatie. Het is uiteindelijk wel gebeurd. Hij was hersenstamdood. Ik heb toestemming gegeven. Sven heeft een hartklepje afgestaan.’

Ik weet nog wie Michel was, maar wie waren Lesley en Sven? Michels moeder haalt de schoolfoto’s van de jongens tevoorschijn. Michel wendt zijn blik af en neemt een slok van zijn cola. Zegt: ‘Ik kan er niet naar kijken.’

Twee lachende jongens. De een geboren in 1991, de ander twee jaar later. De oudste, Lesley, was gek van voetbal. Net als zijn opa en zijn vader was hij voor Feyenoord. En niet te weinig ook. ‘Toen Tomasson tijdens AC Milan-Ajax in de laatste minuut 3-2 maakte, sprong Les juichend op,’ bekent Michel lachend. ‘En ik ook. Met z’n tweeën hebben we staan juichen. Nee, Sven lag al in bed. Die hield niet van voetbal.’

De jongste had het niet gemakkelijk. Een afschuwelijke ziekte openbaarde zich. Opa Boerebach was net dood. Sven begon te stuip trekken. Hij is drie weken opgenomen in het VU-ziekenhuis in Amsterdam en later heeft hij nog ruim een half jaar in een kliniek in Heemstede gezeten. De diagnose kwam hard aan: epilepsie en, zo bleek ook, een geestelijke achterstand van drie jaar. ‘Hij liep achter, maar was toch zo wijs,’ herinnert Michel zich. ‘Elke ochtend als hij wakker werd, zei hij: “Ik moet mijn medicijn hebben, pap.” Zo’n mooi mannetje. Hij kon ook heel goed drummen.’

Die medicijnen hielpen goed. Sven sloeg zich aardig door het leven. Hij kon koppig zijn, maar ook zeer dienstbaar. Michel vergeet niet dat Sven de auto van papa ging wassen. Hij trof de wagen onder de krassen aan. ‘Maar hij deed het toch maar uit zichzelf.’

Lesley was in alle opzichten Svens grote broer. Michel vertelt dat zijn oudste zoon, rechterspits bij Lelystad D1, altijd aan zijn broertje dacht, al hadden ze natuurlijk wel eens bonje. Lesley was een zachtaardige jongen, al zocht hij wel de confrontatie met zijn vader. Op school een sociale jongen en op het veld een teamspeler, die Les; nooit pingelen, altijd afspelen. Michel: ‘Eigenlijk een hele grote twijfelaar, net als ik.’

Hij had twee gezworen vrienden, Lesley. Eentje wilde zich voor een vrachtwagen gooien toen hij hoorde dat Lesley dood was. Michel: ‘Dat joch was zo kapot dat ie zelfmoord wilde plegen. Die hebben ze tegen moeten houden. Uiteindelijk heeft Roderico meegeholpen met het dragen van de kist.’

Als hij opstaat om naar de wc te gaan zie ik pas hoe zwaar Michel is geworden. Van zijn fysiek van weleer is weinig over. Geen wasbord maar een pens – ik kan er echt niet meer van maken. Ik schat hem een kilo of tien zwaarder dan in zijn beste tijd, bij Roda JC. Zijn gezicht is opgeblazen. Hij draagt een brilletje. ‘Je bent wel veranderd, ouwe dibbes,’ zeg ik.

‘Nee, jij ziet er lekker uit.’

We zijn close geraakt sinds ik in het *Algemeen Dagblad* een column over Lesley en Sven

schreef. Ik denk dat we elkaar een jaar of tien geleden voor het laatst hebben gezien. Er komt na de begrafenis op 1 augustus e-mailverkeer op gang, waaruit ik Michel fragmentarisch zal citeren.

23 augustus

Net je stukkie van vandaag over het Nederlands elftal in het *AD* gelezen. Zo denk ik er ook over. Arrogante klootzakken zijn het af en toe. Bosvelt erin, die verzaakt tenminste nooit. En dat geouwehoer over systemen, daar word ik ook doodziek van. Laat ze eens plezier tonen, dat is toch het belangrijkste? Je ziet, ik zit vol agressie. Gaat er waarschijnlijk nooit meer uit.

Zijn woede zet hij om in gedichtjes die hij ondertekent met 'Het kanon', en naar me opstuurt. Zoals deze.

Voor de vermeende vedette

Wat is het belangrijk hè, geld

Wat ben je geweldig, wat ben je een held

Lekker stoer doen met je rijkdom

Een mooie Ferrari, daar gaat het om

De mooie jongen uithangen, een dikke ketting van goud

Een bontjas aan, ook al is het niet koud

Geweldig, die vrouwen achter je aan

Maar je moet er eens stil bij gaan staan

Dat we allemaal hetzelfde zijn

Van jong tot oud, van groot tot klein

En dat jij ook gewoon stinkt als je schijt

En als jij op het veld staat heel Nederland lijdt

Het kanon

Nog wat fragmenten uit de e-mail.

3 september

Vanavond voor het eerst gezaalvoetbald in Dynamo 6. Drie keer drie minuten meegedaan. Veruit slechtste man van de zaal. Wat een verschrikkelijke bal. Is dat ding van hout, die plofbal?

Gisteren bij die Lange geweest. Je raadt nooit wat we hebben gedaan! Douwt die Eijk een snoeischaar in mijn hand. Moest ik van een wilg de takken snoeien. Hij zaagde de dikke takken en ik moest de dunne onthoofden, tot de stam volledig glad was. Volgend jaar komt die kale boom weer in volle bloei. Nou ja, ben je dan goed bij je hoofd? Het ergste is nog: ik hielp hem gewoon. Wel gelachen.

6 september

Gisteren dramatische kutdag. Schijnt bij het verwerkingsproces te horen, zeggen ze. Wat een gelul. Hoe kan je dit verwerken? Hier nog een gedichtje.

Nooit meer zaterdag

*Het is zaterdagochtend, 6 september
De D1 moet spelen en I remember
De zaterdagmorgens met SVEN en LESLEY
Vroeg uit de veren en dan alledrie
Lekker naar het voetballen toe
SVEN gelijk paraat, LES nog een beetje moe.
Het tenuetje met nummer 10 in zijn tas
SVEN als eerste in zijn jas
Met z'n drieën pratend over de wedstrijd
Bij de kantine aankomend en net als altijd
LES naar de kleedkamer, SVEN een frikadel speciaal
Dat vonden we allemaal zo normaal
Nu is die tijd voorbij
Zij kunnen allebei
Nooit meer genieten van het leven
Geen liefde meer geven
Nooit meer met zijn drieën naar het voetbal
Lieve mensen wat een knal
Een knal die zó hard aankomt
Ik ben verstomd
Van mij nooit meer een echte lach
Want het is nooit meer zaterdag*

Meer fragmenten uit e-mails.

9 september

Vandaag per post een shirt ontvangen met daarop de handtekeningen van alle spelers. Het ging vergezeld van een brief van je vriend Dickie. Toch netjes.

11 september

Ik heb het voor elkaar: mijn vriendin is vertrokken. Wat een lul ben ik ook. Vanochtend is de dokter langs geweest. Spuit in mijn kont gehad. Normaal slaapt een olifant daar drie dagen op. Ik heb het een uur volgehouden. Knap hè.

Thuis komt Michel niet meer. Toen hij kort na de begrafenis brak met Angela is hij bij zijn moeder ingetrokken. Michel kon het niet opbrengen om te leven in een huis dat hij op woensdag en zaterdag (sinds 1997 is Michel gescheiden van zijn vrouw Dora) altijd had gedeeld met Les en Sven. Hij is niet meer in hun jongenskamertje vol Feyenoordposters wezen kijken en kan zich moeilijk voorstellen dat hij de kracht heeft dat ooit nog te doen.

Nog meer fragmenten uit e-mails.

14 september

Gisteren was Sven 10 jaar geworden, dus je begrijpt wat voor een dag het was. 20 september is de overlijdensdag van mijn vader en de 27ste word ik 40. Lekker maandje hoor, september. Column gisteren weer lekker negatief. Volhouden hè.

19 september

Leef je nog of heeft Davids jou opgehangen aan een esp? Ik laat even weten hoe het er hier voorstaat. Kut. Zwaar kut. Verrassend hè. John Bosman komt dinsdagmorgen hier. Hij zei gelijk ja. Klasse gosert, zou De Kromme zeggen.

Vanavond zaalvoetbal. Omdat de jongens liever hebben dat ik zo weinig mogelijk speelminuten krijg, hebben we het volgende bedacht: bij elke vrije trap kom ik van de bank gesprint om de plofbal te aaien met mijn eens zo gevreesde rechter... Geen tactische meesterzet, want sprinten kan ik niet meer, die geile plofbal kun je niet lekker raken en mijn rechter is een lachwekkend linkerbeen geworden.

19 september

Wat mijn gewicht betreft: ik was 8 kilo kwijt, er zitten er weer 3 aan. Ben om de dag een beetje aan het lopen, wel als een kip zonder kop, maar de kracht in de beentjes komt een beetje terug.

Trainer en vriend Nico van Zoghel heeft een loopschema voor hem samengesteld, maar lang houdt Michel zich er niet aan. 'Ik kan het niet opbrengen man.'

Het ontbrak hem vroeger als voetballer van Go Ahead, Roda JC, psv en FC Twente al aan wilskracht. Ik heb Michel destijds leren kennen als een zeer zwijgzame jongen, op het schuwe af. Een binnenvetter, wiens dunne stem in schrill contrast stond met zijn afstandsschot. De verwoestende knal kon wedijveren met die van Ronald Koeman. Voor de rest hield elke vergelijking trouwens op. Michel was voorbestemd om bij psv Ronald Koeman op te volgen, maar het kwam er niet uit.

Na zijn transfer in de zomer van 1989 had hij het moeilijk. De tweede competitiewedstrijd was psv-Roda JC. Michel: 'Ik schaamde me tegenover mijn vrienden dat ik op de bank zat. We verloren met 3-4. Nou ja, we. Ik was blij dat psv verloor. Ik dacht nog: Michel, het kan niet goed zijn dat je blij bent als je eigen ploeg verliest. Later zette Hiddink me geen libero maar rechtshalf. Chovanec werd libero. Ik had het moeilijk. Lerby schold me verrot. Ik had het niet naar mijn zin. Faalangst? Ach, ik was gewoon kut. Toen zag ik dat niet in. Ik dacht dat ik Koeman was. Dat wilde ik heel graag: de nieuwe Koeman worden. Maar ik speelde waardeloos... Nou ja, lekker belangrijk.'

Een hinnikende lach, ineens.

Lekker belangrijk. Dat zegt hij steeds. Lekker belangrijk.

'Nog een wijntje Michel?' roept zijn moeder.

Nu zie ik pas dat in zijn longdrinkglas helemaal geen cola zit.

Mail.

24 september

Gisteren is John Bosman hier geweest. John wordt een vriend van me. Zijn ogen waren leeg, maar vol verdriet. Ik voelde me heel erg verbonden. Het was heel emotioneel. John jankte meer dan ik en hij is twee jaar verder. Als een van ons wat wou zeggen gebeurde

het steeds, wel tien keer, dat we tegelijkertijd hetzelfde zeiden. Hij had een foto van Devin bij zich en vroeg gelijk naar een foto van Les en Sven. Ik zelf kan nog niet naar ze kijken, maar John vindt het prachtige jongens...

Michel vraagt of ik meega naar de begraafplaats en neemt nog snel een slok wijn.

‘Jij moet rijden.’

Hij kan het niet opbrengen, autorijden. Mag niet vanwege medicijnen en hij vindt zichzelf ook te agressief.

Onderweg zegt hij dat hij baalt dat hij het politierapport nog niet heeft mogen inzien. Hij kan niet wachten tot de zaak voor de rechter komt.

‘Ik wil die vent zijn kop zien. Ik wil wat tegen hem zeggen. “Kijk nou wat je gedaan hebt, klootzak. Met je haast. Lekker belangrijk, haast.” Zoiets. Weet ik veel. Ik moet hem zien. Hij heeft mij mijn kinderen afgenomen en daarom wil ik hem recht in zijn ogen kijken. En ik ben heus niks van plan, want hij is zelf vader. Hij schijnt hier in Lelystad te wonen of in Swifterbant. De klootzak.’

Het schemert als we bij de graven van zijn vader en die van de jongens staan. Dat van Lesley en Sven is een kleurrijk palet: knuffels, voetballen en muziekinstrumenten. Er is een bronzen beeld in de maak van Lesley en Sven. Ronald en Frank de Boer hebben beloofd het kunstwerk te bekostigen, al staat Michel erop de broers terug te betalen zodra zijn financiën dat toelaten.

Vier liedjes klonken er die zonovergoten 1ste augustus. *Feyenoord* van Lee Towers, *Kleine jongen* van Hazes, *Tears in Heaven* van Eric Clapton, en vanaf het moment dat Lesley en Sven naar hun graf werden gedragen *You ‘ll never walk alone* van Gary & The Pacemakers.

Michel: ‘Dora, mijn ex-vrouw, heeft het ook moeilijk. We zijn te ver uit elkaar gegroeid om elkaar te kunnen troosten. Zij zegt dat de jongens in het paradijs zijn, dat ze het daar beter hebben. Maar daar geloof ik niet in. Jij? Nou ja, zij heeft er troost aan.’

Troost het je dat ze in één graf liggen?

‘Nee. Wel dat ze dicht bij mijn vader liggen. En ik kom weer bij mijn vader te liggen.’

De dag van de begrafenis staat hem niet meer haarscherp voor ogen. Sommige details juist wel. Lesley werd begraven in een kistje in Feyenoord-kleuren, Sven in het geelzwart van zijn favoriete band BZB.

Michel: ‘Er lagen twee shirtjes van Paultje Bosvelt op de kist. Die zijn ook het graf ingegaan. Paul zelf zou komen, maar mocht niet van zijn trainer Kevin Keegan. Klootzak!’

‘Ongelofelijk hè,’ zegt Michel starend naar het graf van zijn kinderen.

Ik heb een dikke strot. Als ik nu maar éénuizendste van zijn verdriet voel, hoe voelt hij zich dan? Wat een hel. Ik had het wel geweten. Waarom gaat ie nog door?

Alsof hij mijn gedachten raadt.

‘Ik denk wel eens: Wat heeft het nog voor zin, Mies? Stop er lekker mee. Gooi je voor de trein.’

Ik kijk hem aan.

‘Maar ik doe het niet. Absoluut niet. Ik ben een Boerebach. Ik moet verder. Voor de jongens. Ik kan wel denken: dan ben ik bij de jongens, maar dat moment komt toch eens. Ik moet het leven oppakken. Ik heb nog zoveel te doen. Toch?’

Met mijn hand raak ik zijn schouder eventjes aan.

In de auto zegt Michel: ‘Ik kan het niet aanvaarden.’

Wat doe je als je iets niet kan aanvaarden?

‘Niks. Praten, soms. Ik weet het niet. Schrijven. Drinken.’

Heb je wat aan de psychiater?

‘Helemaal niks. Die heeft toch niet meegemaakt wat ik heb meegemaakt? Wat moet hij me nou leren? Ik heb er al twee gehad. Dan zeggen ze: ‘Hoe kan ik je helpen?’ Ja, weet ik veel? Daarvoor ging ik juist naar hen toe. Omdat ik het niet meer wist. Ik kan alleen met iemand lullen als ik voor iemand gevoel heb.’

Om half acht kijken we naar de training van de selectie van Lelystad, de club waar Michel vroeger en Lesley vorig jaar nog speelde. Zijn broer René is er elftalleider.

‘Ik pak even een bal,’ zeg ik. Michel schudt zijn hoofd. Hij wankelt even. ‘Schei uit man met je bal.’

Binnen kijkt de barvrouw naar de soap *Onderweg naar Morgen* en zegt ons dat straks *Goede Tijden* begint. ‘Maar Feyenoord begint zo,’ zegt Michel.

Ze schudt haar hoofd.

We krijgen wat te drinken aangeboden van iemand. Michel bestelt een rode wijn, ik een warme chocomel.

‘Warme chocomel?’ zegt ie ongelovig. ‘Homo.’

Aan de bar vertelt hij dat hij soms bij Achilles ’12 op de bank zit. Eigenlijk is hij dit seizoen hoofdtrainer van die club, maar hij laat alles over aan zijn assistent. Michel: ‘Ik ben vier keer geweest, vier keer gewonnen. Maar dat is het ook niet. Het interesseert me wel, maar ook weer niet. Snap je? Wat interesseert me nou wel?’

‘Je relatie?’ vraag ik.

‘Die is over. Ik ben lelijk geweest tegen Angela. Ik vind het niet belangrijk, een relatie. Maar ook weer wel. Alles is dubbel...’

Feyenoord? Dat Feyenoord wint? Is dat belangrijk?

‘Weet ik het. Ik hoop wel dat ze altijd winnen, ja. Voor Les. Het is zo dubbel, jongen. Dit wil je echt niet meemaken. Vechten is het. Vechten, vechten, vechten... Tijd is mijn grootste vijand, zeggen ze. Dat klopt. De dagen zijn zo lang. En de nachten. Zonder

slaapmiddelen kom ik die niet door.'

Dan breekt een lachje door. 'Ik ben met Lesley naar de bekerfinale Feyenoord-FC Utrecht geweest. Weet je wat Les zei toen Kuyt scoorde? 'Pap, Kuyt wordt nooit een echte Feyenoorder.' Hij begreep niet dat je een doelpunt kon maken tegen je nieuwe club. Mooi hè. Maar hij klapte wel toen Wapenaar die beker omhooghield. Klasse hè?'

Als Michels broer René vraagt of we nog wat willen drinken, bestel ik een cola light. Tegen Michel zegt-ie: 't Is wel je laatste hoor, Mies...'

Binnen drie minuten wordt Feyenoorder Gilles Swerts uit het veld gestuurd. Uit de vrije trap die hij heeft veroorzaakt, scoort de Tsjechische tegenstander. Die achterstand komt Feyenoord niet meer te boven. Zwijgend kijken we naar het ploeterende Feyenoord, dat tot tevredenheid van iedereen die de kantine betreedt, verliest.

'Ze zijn hier allemaal voor Ajax. Ik ben Feyenoorder, net als mijn vader en Les. Eigenlijk vond ik het heel erg dat ik toen van Roda naar PSV ging en niet naar mijn club. Ik heb als kind gedroomd van Feyenoord, net als Les. Ik zou nog met Les naar de Open Dag gaan op 31 juli. Maar toen was ie al dood.'

Ik staar naar de wijnvlekken op de kantinevloer.

Prof

Het liefste werd hij prof

Hij sprak met veel lof

Over Paultje Bosvelt

Zijn allergrootste voetbalheld

Over Bonaventura Kalou

Maar over Ajax, dan werd hij moe

Die club vond hij vreselijk

Iemand in een Ajax-shirt, dat vond ie geen kijk

Nee prof zijn bij zijn grote liefde Feyenoord

Droomde's nachts dat ie had gescoord

Pap zei ie in zijn droom, ik heb de winnende gemaakt

En weet je dat ik nog meer heb geraakt?

De paal pap, bijna het tweede doelpunt

O wat had ik hem die tweede gegund

Helaas, het waren maar dromen

Lesley lieve schat, ik hoop dat je me hoort

En dat er in de hemel is een Feyenoord

Dat je schittert in een kolkend stadion

Denkend hoe je ooit begon

Daar word je wél een grote vent

Omdat je dan eindelijk prof bent

Ik ben op de weg terug naar Rotterdam. Halverwege de wedstrijd van Feyenoord heb ik Michel een hand gegeven en ben opgestapt. Na een dagje met hem te zijn opgetrokken wil je aan Michel en zijn noodlot ontkomen, maar tegelijkertijd wil je je over hem ontfermen.

Het een noch het ander lukt.

Buiten zijn moeder zijn er gelukkig genoeg mensen die van hem houden. Zijn ex-vriendin Tanja, zijn andere ex, Angela, zijn broer René, niet te vergeten Nico van Zoghel en natuurlijk die Lange, René Eijkelkamp.

Zowat elke dag belt Eijk Michel op. Zo ongeveer gaan die gesprekken.

‘Opstaan, Michel. Het is mooi weer.’

‘Je kan mijn kloten kussen. Ik heb geen oog dichtgedaan man.’

‘Kom nou lekker trainen man. Gaan we lekker een balletje overtrappen.’

‘Schei uit, Eijk. Ik heb geen zin.’

‘Je moet wat doen.’

‘Weet ik.’

‘Ga de keeper inschieten.’

‘Ik schiet alles naast man. Ik heb geen kracht meer. Mijn energie is ook weg. Ik kan het ook niet opbrengen.’

Michel lachte vanmiddag toen hij het gesprek herhaalde. ‘Eijk is Eijk hè. Eijk is zo belangrijk voor me. Allemaal hoor. Mijn broer en Nico van Zoghel, Tanja, Angela, ze zijn bezorgd om me. Ze vinden dat ik te veel drink maar dat valt wel mee hoor. En wat willen ze nou? Ik ben mijn kinderen kwijt, mijn vader kwijt, wat heb ik nog? Pffff...’

Ik had geen verweer, ik begreep en begrijp die glazen rode wijn wel. René Eijkelkamp ook, maar hij wil dat het ophoudt. Eijk heeft het vriendelijk geprobeerd én hij is boos geworden op Michel. Dat geldt eigenlijk voor al zijn naasten. Ze maken zich zorgen om zijn geestelijke en fysieke gezondheid, zijn lethargie en zijn alcoholconsumptie. Ze vertellen onafhankelijk van elkaar dat ze zijn wanhoop begrijpen, maar dat Michel ontkent dat zijn huidige levenswijze hem fataal kan worden. Eijkelkamp: ‘Hij leeft zo ongezond. Ik wil verdomme niet dat ie naar de kloten gaat. Ik hou van Michel. Het is zo’n lieve jongen, zo’n wereldgozer. Ik wil hem verdomme niet kwijt.’

Onderweg van Lelystad naar Rotterdam denk ik steeds aan John Bosman, die bijna twee jaar geleden zijn zoontje Devin verloor bij een verkeersongeluk. Ik heb laatst nog contact gehad met John. Hij vertelde dat hij soms Devin op de achterbank van de auto hoort praten of lachen. Dat zijn de troostrijkste momenten, omdat het zo levensecht is. En soms, plotseling, is er het verdriet van net na het ongeluk, iets tussen wanhoop en woede; dat ondraaglijke gemis. Maar die momenten komen steeds minder vaak voor. Het is echt zo, John heeft het me zelf gezegd, je moet verder, je gaat verder, het leven gaat door en tijd verzacht de pijn wel degelijk. John betrapt zich erop dat hij zich opwindt over iets triviaals als het missen van een kans of iemand voor hem die loopt te treuzelen. Dát is de hoopvolle boodschap voor Michel Boerebach, maar gek genoeg kun je hem juist dát nú niet zeggen. Voor relativering is het nog veel te vroeg. Zijn grootste vijand blijft de tijd. De dagen zullen eindeloos lijken, de inktzwarte nachten nog langer.

Sinds onze ontmoeting heb ik Michel al weer tig keer opgebeld.

‘Hoe is ’t, ouwe dibbes?’

‘Kut, Huug.’

‘Kut of zwaar kut?’

‘Ja, zwaar kut natuurlijk! Maar maak je geen zorgen. Ik ga door. Voor de jongens. Ik wil een boek schrijven. Ik heb vandaag het gedicht *OVER SVEN* geschreven. Ik gooi hem even op de mail.’

Over Michel verscheen een mooie biografie (Nooit meer zaterdag), geschreven door Rob Pieterse van Trouw. In mei 2007 werd al weer de vierde editie van het Lesley Boerebachtornooi gespeeld. Jeugdteams van amateur- en profclubs strijden om de wisselbeker, ter nagedachtenis aan de twee omgekomen zonen van Dora en Michel. De herinnering aan Sven blijft mede levend door een kinderboerderij die naar hem is vernoemd. Met Michel gaat het goed. De assistentcoach van Go Ahead is slank als een den en speelt de pannen van het dak bij SV Lelystad 3.

Finding Charlie

Maart 2004

Het is na afloop van *Brother Bear* zo donker in de bioscoop dat ik op de tast onze handschoenen, sjaals en mutsen probeer te vinden. Dat valt niet mee.

Mijn zoon is opgestaan en schuifelt achter wat bezoekers naar de uitgang. Ik roep dat hij moet wachten bij de deur en ga op mijn knieën. Op zoek naar het laatste handschoentje, de rest heb ik bij elkaar gescharreld.

Nog eens roep ik dat hij moet wachten. Hèhè, daar ligt de handschoen. Ik sta op, loop de rij uit, de trap af.

Bij de uitgang van de filmzaal, die tot de laatste stoel bezet was voor deze voorstelling, is het dringen. In het donker roep ik zijn naam. Geen reactie. Weer roep ik, nu harder. Weer geen reactie. Ik zucht en loop de zaal uit. Hij wacht aan de andere kant van de deur, zeker weten. Niet dus.

Ik ben een optimist, soms. Hij is vast naar de wc. Bij de uitgang van Pathé 7 blijf ik posten. Nog voel ik geen paniek, maar het begin is er al wel. Hij zal toch niet naar buiten lopen zonder zijn vader? Nee, dat zou hij nooit doen. Hij blijft altijd dicht bij me. Maar ja, nu is hij me kwijt. Hij zal me toch niet buiten gaan zoeken?

Het is een existentiële angst, je kind kwijtraken. Groter dan doodsangst.

Als iedereen de bioscoopzaal verlaten heeft, neem ik nog één keer een kijkje. Dan haast ik me naar de toiletten. Ik roep zijn naam.

Niks.

Ik hoor hem nog naast me giechelen. Steeds als hij lachte, daarstraks, keek ik opzij. Toen hij die enorme emmer popcorn op had, legde hij zijn kleine hand even in de mijne.

Net *Finding Nemo*. Papa Marlin loopt naar een medewerker van Pathé en vertelt dat hij zijn zoontje kwijt is.

Charlie. Blauwe jas. 8 jaar. Tegenover een medewerker van Pathé reduceer ik mijn zoon tot wat uiterlijke kenmerken, maar Charlie is eindeloos veel meer dan een blauwe jas en een leeftijd.

Hoe voelt hij zich nu? Ik weet het precies. Ooit verloor ik mijn ouders op vakantie in San Marino uit het zicht. Het was daar nog drukker dan in Pathé Schouwburgplein. Ik was

al twaalf en huilde tranen met tuiten. San Marino mét mijn ouders vond ik al het einde van de wereld, laat staan zónder. Het kwam allemaal goed, maar die angst vergeet ik nooit meer.

Charlie is niet zoek in San Marino, maar in Rotterdam. Dat stelt me gerust. Maar toch. Gekken en viespeuken heb je overal. Net als ik begin na te denken over mannen in morsige regenjassen komt de medewerker van Pathé naar me toe en spreekt geruststellende woorden:

‘Ik denk dat we hem hebben gevonden.’

Blauwe jas. Een jaar of acht. Charlie. Het is ’m!

Twaalf minuten is hij uit mijn leven geweest. Mijn zoon heeft tranen in zijn ogen.

Woedend is hij. Hij wil geen arm, geen kus, geen lieve woordjes.

‘Het is jouw schuld,’ zegt hij op weg naar onze fietsen en hij wil niks meer met me te maken hebben. Hij volgt me op vijf meter en steeds zegt hij: ‘Het is jouw schuld. Je moet beter op me letten.’

Charlie ziet veel films, de meeste gewoon thuis. Daar kun je je vader ook niet uit het oog verliezen.

Wat ook moog' gebeuren

Maart 2005

Sparta, zegt Bar, is voor haar een vent die je teleurstelt en bedriegt, maar ook euforisch kan maken. Ze zegt dat ze nooit zoveel van een man zal houden als van onze club. Nou, haar vader uitgezonderd dan.

Verliefdheid overvalt haar als ze de beelden terugziet van de bekerwedstrijd Sparta-NEC, de strafschoppenserie in het bijzonder. We gaan door! Kippenvel, zegt ze, steeds weer. Maar als Sparta een ronde later onverdiend na penalty's verliest van FC Utrecht – Bar huilt van woede en machteloosheid, weg bekerfinale – vervloekt ze haar vader, die vuile egoïst. Dat hij er godverdomme niks aan deed, zoals in 2001 tegen Willem II toen de geest van Antonius Josephus Houtbraken op het Kasteel Koevermans vlak voor tijd liet scoren.

Bar ken ik nog maar kort. Zij is een mysterieuze verschijning op het Kasteel, de thuishaven van Sparta. Ze is van alles en nog wat. Bestuurslid van de supportersvereniging, een soort sociaal werkster en niet in de laatste plaats een blonde stoot. Buitengewoon slim is ze, al houdt Bar zich ook opvallend vaak van de domme. Ze is gemakzuchtig en ijverig. Stoer en kwetsbaar. Uitdagend en koud. Aanrakerig, maar soms afstandelijk. Ze kan goed praten, maar ook uitstekend luisteren.

Met een stuitend *dédain* spreekt ze over mannen, over hun gebrek aan intuïtie, hun lompheid, gebrek aan scherpte, maar ze zou niet zonder dat ras kunnen. Om er meteen aan toe te voegen dat vrouwen superieur zijn aan mannen, op gevoelsgebied helemaal. Maar zonder hun aandacht, hun bevestiging kan ze niet, dus gooit ze haar aantrekkelijke lichaam steevast in de strijd. Ze kijkt mannen even lief aan en prompt beginnen ze haar leuke band te plakken, haar defecte kachel naar beneden te sjuuwen of ze geven haar een oud jubileumboek van Sparta cadeau.

De eerste keer dat ik haar sprak ging het na drie minuten zo.

‘En je vader?’ zeg ik.

‘Ook voor Sparta.’

‘Gaat ie nog kijken?’

‘M'n vader die is dood.’

‘Hoe lang al?’

‘Drie jaar. Hij heeft zich dood gezopen.’

Vergiste ik me of schulde achter die laconieke opmerking een van woede kolkende rivier? Ik vroeg het haar toen nog niet.

Op haar rug staat ‘Sparta’ getatoeerd en haar e-mailadres herbergt de naam kasteelvrouwe – en met recht. In kennis van de club vullen we elkaar goed aan. Zij weet alles van het recente verleden, ik veel van de historie van Sparta.

Elke wedstrijd op een andere locatie is ze erbij, en niet omdat Bar dat – als bestuurslid van de supportersvereniging met in haar portefeuille busreizen – verplicht is. Een uitwedstrijd missen getuigt van ontrouw, stelt ze. Dat doe je je speciale, alles overweldigende, verzengende liefde niet aan.

Ze valt dus nogal op, vooral die grote blauwe ogen met lange, krullende wimpers. Bar is een soort jongensmeisje (niet te verwarren met een manwijf!). Daarom zeggen de meeste mannen denk ik Bar in plaats van Barbara. Je kunt met haar zuipen en lachen, maar je zou ook best seks met haar willen. Dat laatste zingen de supporters van de tegenpartij soms.

Seks met die blonde.

We willen seks met die blonde.

Seks met die blonde

We willen seks met die blonde.

Eindeloos veel Japanners moeten zich hebben afgetrokken op haar, grinnikt ze. Als meisje van 17 poseerde ze naakt, de foto’s waren alleen te zien in Aziatische bladen. Papa vond het goed. Hij was bij de fotosessie aanwezig.

Op de catwalk liep ze destijds ook. Amper tien jaar later werkt ze bij een ontwerpbureau. Haar contouren zijn dus nog in tact. Daar doet ze best veel aan; roken om slank te blijven bijvoorbeeld. Dik zou ze niet willen doorleven, zegt Bar en ze kijkt er ernstig bij.

Bij haar thuis, op de bank, vertelt ze me over Sparta en Ton, haar vader die op 27 november 2001, 53 jaar oud, stierf.

‘Hij stierf niet,’ zegt ze vermanend, ‘hij is ook niet overleden, hij is dood!’

Op een dinsdag is hij geboren, op een dinsdag ging hij dood en op een dinsdag is hij gecremeerd.’ Alles wat misging in zijn leven, zegt Bar, gebeurde op dinsdag.

‘Mijn vader was de grootste narcist die ik ken,’ zegt ze. Het is geen verwijt, het is een constatering, stel ik vast tijdens de rest van haar relaas.

‘Toen ik 12 jaar was,’ vertelt Bar, ‘ging zijn zaak met kantoorartikelen en -meubilair failliet. Dat hij mislukte kon hij niet verkroppen. Hij was in alles erg extreem. Ik herinner me dat toen de zaak nog succesvol was hij op een avond een briefje van duizend uit zijn borstzak haalde. “Voor jou, Bar.” Mijn zusje kreeg er ook een. Een paar jaar later waren we arm.

Mijn vader zat thuis. Dronk. Het ging van kwaad tot erger. Een narcistisch iemand met aanleg voor depressiviteit die zich realiseert dat zijn zakelijke leven is mislukt en die geen moer meer voor de maatschappij betekent, die draait door. Medicijnen en drank maakten het erger. 's Ochtends ging ie van huis. 's Middags kwam hij bezopen thuis. Als hij meteen doorliep hadden we mazzel. Maar ik zie hem nog staan in de deuropening. Dan zei hij alleen tegen ons: 'En toen? En toen?' Dan wisten mijn moeder en ik: foute boel. Moest je wegwezen. Ik vluchtte naar boven. Ging met mijn jongere zusje in bad. Ik wilde haar beschermen. Zij kon niet tegen zijn cynisme. Ik was de oudste en wijste. Hard zingen zodat we het geschreeuw beneden niet konden horen.

Hij begon te liegen, te stelen en te bedriegen. Laat dat maar aan een alcoholist over. Bedragen van onze spaarrekeningen halen en zo. Maar hij kon ook lief zijn, de schijn ophouden. In het begin trap je daar in. Hij dronk voornamelijk sherry. Boven verstopte hij overal flessen.

Mijn moeder ging er langzaam aan onderdoor. Zo ging het niet langer. Ruzies. "Nou, dan laat ik jullie toch in de steek. Ga ik lekker in een eigen huissie wonen." Toen ik 16, 17 was ging hij op zichzelf wonen. Dat was het begin van het einde.

Ook toen hij weg was, beïnvloedde hij mijn leven. Ik weet nog wel op mijn 18de verjaardag. Ik vierde een feestje. Hij belde op en wenste me een fijne verjaardag, maar hij zei ook dat hij alle pillen uit het medicijnkastje had ingenomen, doe... en hing op. Heb ik alle gasten naar huis gestuurd en ben naar zijn huisje gegaan. De schade viel mee. 50 aspirientjes op een lichaam van 130 kilo is niks. Toen heb ik 'm laten opnemen. In België. Maar hij was na een week terug. Hij vond het maar een zweverig oord.

Hij is een paar keer opgenomen geweest. In Sint Joris in Schiedam. Maar iemand die narcistisch is, kun je niet helpen. Bovendien. Hij had helemaal geen problemen, zei hij. Als ik zei dat ie wat aan zijn verslaving moest laten doen, zei hij hoe ik daar bij kwam. Hij, verslaafd? Belachelijk. Nee, hij redde anderen. Hij had het nooit over zichzelf. Altijd over anderen. Hij had niks joh. Hij was god. Ik liet het maar zo. Ik wilde de goede vrede bewaren, ik wilde hem redden.

Ik móest hem redden. Vaderskindje hè. Wekelijks kookte ik voor hem en bracht hem lekkere dingen. Ik dacht dat ik hem kon redden met schone kleding aantrekken en goede voeding voorzetten. Als ik maar genoeg groente voor hem kookte kwam het wel goed. Puberale naïviteit. Je wilt het ook niet zien hè. Ik weet nog wel dat ik met een wagentje vol groente bij de kassa stond. Als hij maar genoeg karnemelk en groente zou krijgen werd hij beter. Een soort van bezwering hè. Toen we voorbij de kassa waren haalde hij twee flessen sherry tevoorschijn. Ik was kwaad. "Enig idee wat je mij daarmee aan kan doen, pa?"

Vaak was ik hem weken, soms maanden kwijt. Geen idee waar ie uithing. Hij zei dat ie bij mijn halfzus in Parijs was geweest. Niks van waar natuurlijk. Hij loog. Die halfzus bestaat niet. Zo had hij ook een bekende minnares, beweerde hij, een zangeres. Hij verzon allemaal verhalen. Heel langzaam begon hij in zijn eigen waanideeën te geloven, denk ik. Ik geloof niet dat hij de intentie had om mij bewust te kwetsen. Al was hij een meesterlijk manipulator. Vroeger al. Gaf ie altijd zijn compagnon de schuld. Die had hem mee naar de

kroeg genomen. Maar die man was gewoon thuis bij zijn familie, hoorde je dan later.'

Bar roept Inia, de poes die is genoemd naar de voetballer die een paar jaar (geleden) voor Sparta speelde. Ze kreeg het katje op 15 september 1999. Sparta won die avond met 2-1 van De Graafschap. Invaller Sylvan Inia scoorde binnen tien minuten twee keer. Volgens Bar is dat de laatste keer dat Sparta in de eredivisie in het linkerrijtje stond. Ik geloof haar terstond.

'Papa stond vroeger in de buurt bekend als de dierendokter,' zegt Bar terwijl Inia haar opzichtig negeert. 'De halfdooie vogeltjes die ik vond verzorgde hij tot ze konden vliegen. Papa kon wormen lijmen. Zijn liefde voor dieren was onvoorwaardelijk. Ik heb dat erg van hem meegekregen. Driekwart jaar voor zijn dood is hij voor het laatst bij me binnen geweest. Ik had een klein katje waar ik geen raad mee wist, omdat Inia haar wilde vermoorden.'

Zolang er bezoek is, zal Inia zich arrogant afwenden. Bar schenkt een glas witte wijn in voor zichzelf en beantwoordt een e-mail.

'Hoe zag je vader eruit, Bar?'

Ze wijst naar de wand met foto's, maar liever beschrijft ze hem zelf.

Bar: 'Hij was niet knap, maar enorm charismatisch. Hij had grove gelaatstrekken, een grote neus bijvoorbeeld en heel veel lijnen in zijn gezicht. Hij woog 100 kilo, maar na alle drank ging hij naar de 130. Als hij binnenkwam, werd iedereen stil. Hij had echt iets. Hij kon ook heel veel vrouwen krijgen. Ja, die had hij ook. Dat weet ik nu pas. Heeft mijn moeder me vrij recent verteld. Hij deed het om bevestiging te krijgen. Hij kon niet zonder. Hij had continu bevestiging nodig. Een narcist.'

Ze heeft een plakboek op mijn schoot gelegd. Het is, buiten foto's, het enige tastbare dat ze van haar vader heeft. Hij liet niets na. Geen ring, geen spullen, niet eens een kledingstuk. Alleen maar schulden. Dik twee ton, schat ze. De dag na zijn dood heeft Bar namens haar zus en moeder de erfenis met een handtekening verworpen. Daarom is het krantenknipselboek haar zo dierbaar.

Ton Houtbraken heeft een paar jaar lang stukjes over Sparta ingeplakt. Het is de periode Charley Bosveld, Hans Eijkenbroek en Nol Heijerman.

'Ging hij pas eind jaren zestig, begin jaren zeventig naar Sparta, Bar?'

Bar: 'Nee joh, hij was vijf toen ie voor het eerst ging. Heel grappig. Mijn tante, zijn zus, was twaalf jaar ouder en verliefd op een speler van Sparta. Als meisje naar de training gaan, dat deed je niet, destijds. Dus nam ze haar kleine broertje mee. Met de tram naar Spangen om de training te bekijken. Zij verliefd op Kees Brandse – die mijn oom is geworden – en mijn vader verliefd op Sparta. Papa vertelde dat hij altijd zong: 'Citroen, citroen, Sparta kampioen.' Dat werden ze ook hè. Mijn vader was elf toen Sparta in 1959 landskampioen werd.'

Bar was vier jaar toen ze voor het eerst meeging naar het Kasteel. De auto werd geparkeerd bij Zwembad West. Ze ziet zichzelf nog huppelen door de wijk Spangen. Als Sparta scoorde kreeg ze altijd een dropje van haar moeder. Maar toen Sparta een slecht

seizoen doormaakte en er weinig werd gescoord, telde een doelpunt van de tegenstander ook. Het maakte haar helemaal niks uit, zegt ze lachend.

Ze klauterde helemaal alleen de Schiettribune op, Sparta's eigen toren van Babel, maar niet te ver. Haar moeder zei dat ze dood ging als ze voorbij dat hekje ging.

Ze zocht bierdopjes onder aan de tribune, verzamelde flesjes (statiegeld) en ze stond bij de rookworstenmevrouw tot aan haar enkels in de drek. Soms kreeg ze een koetjesreep. Op de terugweg wilde ze trots aan iedereen de uitslag kwijt, want zij was er geweest. Pas vanaf een jaar of elf begon ze het spel te volgen. Haar idool werd Carlos Fortes.

'Ik was dertien,' zegt ze, 'en stond te kwijlen aan het hek. Zulke mooie ogen.'

Laatst kwam Bar een man tegen die beweerde dat zij hem een handje had gegeven toen ze klein was. Opdracht van mijn vader, zegt ze. Kleine Bar wilde in de rust naar huis. Dat is goed, zei papa, maar eerst iedereen op de tribune een handje geven.

Amper vier jaar oud kende ze twee coupletten van de Sparta-mars uit het hoofd. Moest ook van papa. Het clublied hing boven de open haard.

Bar: 'In het tweede couplet staat de regel: "Wat er ook gebeuren mag." Iedereen zingt het zo. Nou, dat kon mijn vader woedend maken. Dan riep ie: "Het is: Wat ook moog' gebeuren!!!"'

Sparta-FC Twente woonde ze bij met haar vader. Het was een ijskoude zondagmiddag en het Kasteel werd verbouwd.

Bar: 'Hij moet onder de mensen komen, dacht ik. Ik wilde hem uit zijn isolement halen.'

Ze richt haar ogen ten hemel.

'Ik had hem nog zo geïnstrueerd: "Niet drinken, pa!" Haal ik 'm op. Strontlazarus. Tegen beter weten in neem ik 'm mee naar Sparta. We zaten op West. Schreeuwen, schreeuwen... De hele tribune stoorde zich aan 'm. Hij hield zijn kop niet. Zelfs in de rust bleef hij schreeuwen. Ik zeg: "Pa, het is rust. Stil nou." De verschrikkelijkste zondag van mijn leven. Maar mijn eigen schuld. Het was naïef van me.

Een paar weken later speelden we tegen Heerenveen. Hij zou me ophalen. Anderhalf uur heb ik op het paaltje voor de deur gewacht op hem. Vergeefs. Hij was me vergeten. Het ergste was; hij bleek wel naar de wedstrijd te zijn geweest. Ik was kapot. Zo teleurgesteld. Het was drie uur. Ik kon de tweede helft nog gaan, maar ik was er te verdrietig voor.

Zijn laatste goede daad voor Sparta is Bram meenemen. Bram, ook alcoholist, sliep bij het Leger des Heils, net als papa. Bram is nog steeds Spartaan. Hij had niks met Sparta, tot mijn vader hem dus meenam. Zo gaat er toch nog iemand in zijn plaats zou je kunnen zeggen. Ik hoor mijn vader nog zeggen over Bram die wel eens naar Verburg, een Sparta-kroeg ging. "Je moet hem geen jenever schenken. Kan ie niet tegen. Alleen bier." Altijd met anderen bezig hè. Hij was een mooi mens, echt waar.

Het kan iedereen overkomen, dat weet ik zeker. Zelden zoveel slimme mensen

meegemaakt als in de tijd dat mijn vader bij het Leger des Heils zat. Ze zijn geflipt, mede omdat ze zo slim zijn. Mijn vader was hoogbegaafd. Vroeg altijd maar: waarom? Trok alles in twijfel. Ergens onderweg is er iets gebroken, is er iets fout gegaan. Maar leuke mensen. Daarom zal ik nooit een straatkrantverkoper negeren. Zeg gewoon wat tegen ze.

Mijn vader zat in de dagopvang van het Leger des Heils. 's Avonds ging ie naar Capelle. Dat was best nog een redelijke tijd.

Psychisch was hij kapot, lichamelijk is het nog een tijd goed gegaan. Hij zwierf door Rotterdam. Op een middag loop ik met wat collega's op het Centraal Station en ik hoor mijn naam roepen. Je hoort meteen dat dat je vader is hè. Hij zat op een bankje met een fles jenever in zijn hand. Ik ben even naast hem gaan zitten.

Ik pik er de alcoholisten en zwervers nog zo uit. Ongewassen, maar geen zweetlucht. Een drankgeur. Heel vies.

Het aller-, aller-, allerergste kan ik niet vertellen zonder emotioneel te worden. Op een zaterdagavond wordt er gebeld. Ik kijk naar beneden. Mijn vader, in de plenzende regen. Mijn moeder had gezegd: haal hem nooit in huis. Maar ik wilde hem altijd helpen. Ik was de enige. Mijn moeder en mijn zusje konden er niet meer tegen. Die wilden niks meer met hem te maken hebben. Ik heb gezegd tegen hem dat ik niet open wilde doen, dat dat niet goed was. Toen droop ie af. Ik stond op het balkon en zag mijn vader aan de overkant op een bankje plaatsnemen. Het stortregende. Hij had de jas aan die ik voor hem had gekocht, maar die was doorweekt. Op dat moment liet ik hem in de steek. Ik besepte dat hij ook iemand is met gevoel en ik liet hem niet binnen. Iemand van wie je zielsveel houdt. Ik zag in zijn houding het verdriet dat zijn dochter niet open deed. Het is de allerslechtste herinnering, de enige die ik niet kan vertellen zonder te huilen.'

En dat doet ze nu.

We pauzeren eventjes, maar eigenlijk is dat niet nodig. Bar vertelt het verhaal van haar vader met het gemak waarmee Koevermans scoort.

'Na vier jaar op zichzelf gewoond te hebben, werd hij zijn huisje uitgezet. Hij had geen rekening meer betaald. Toen is ie op straat beland. Ik ben 'm een halfjaar kwijt geweest. Tot een oude buurvrouw beweerde dat ze hem een paar straten verderop had gezien. Uiteindelijk vond ik mijn vader bij een doorgedraaide vrouw in huis. Twee leipo's bij elkaar. In dat huis moest ik over de rotzooi, de stront, de pornofilms en de hele teringzooi heen stappen. Zo vies. Daar lag ie, op een bank. Hij zag geel. Ik raakte helemaal in paniek. Heb de ambulance gebeld. Maar toen de broeders binnenkwamen wilde hij niet mee. Ik heb Eveline (Bars beste vriendin) gebeld. Die is toen gekomen. Uiteindelijk is hij meegegaan. Na zes weken kwam hij herboren uit Vlietland. Maar binnen drie weken had hij zichzelf weer volledig naar de kloten geholpen.

Drie maanden voor zijn dood, bij die leipo van een vrouw, kreeg hij een hartaanval. Toen heb ik zo gelachen. Weet je wat ie zei? "Bar, ik wil overal aan doodgaan, maar niet aan een hartaanval."

De laatste maanden at hij niet meer. Alleen maar drinken. Hij wilde dood, zei hij.

“Spring dan, papa, spring dan.” Dat kon ie niet, zei hij. Het moest vanzelf gebeuren.

Dat ik dat zei, nee daar had ik geen schuldgevoel over. Er was bij mij een knop omgegaan. Die onzekerheid en het besef van al die ellende leken me vele malen erger dan zijn dood, denk ik. Ik zat eigenlijk te wachten op zijn dood. Iedere keer met kerst je afvragen waar je vader is en of ie wel een dak boven zijn hoofd heeft en of ie wel gelukkig is – dat is erg.’

Ik onderbreek haar.

‘Je moeder en je zusje konden het niet opbrengen voor hem te zorgen. Waarom jij wel? Waarom ontfermde jij je over hem, Bar?’

‘Soms kon ik het ook niet opbrengen. Maar ik was zijn meisje, zijn bijzondere meisje. Ik moest het doen. Ik heb mijn studie erdoor verziekt. Vier studies zelfs, mede door mijn vader. Ken je dat liedje van Tracy Chapman?’

*You see my old man's got a problem
He live with the bottle that's the way it is
He says his body's too old for working
I say his body's too young to look like his
My mama went off and left him
She wanted more from life than he could give
I said somebody's got to take care of him
So I quit school and that's what I did*

Toepasselijk hè? Mooi couplet. Misschien is het egoïstisch om te zeggen dat hij mijn studies heeft verziekt. Het ligt ook aan mijn gebrek aan zelfdiscipline natuurlijk. Die verschrikkelijke gemakzucht van mij.’

‘Maar waarom ontfermde jij je nou over hem, Bar?’

‘Ik wilde slagen door hem te redden.’

‘Heb je zijn liefde weten te winnen?’

‘Ja. Hij vond mij bijzonder. Dat ben ik ook. Ik vind mezelf bijzonder. Ja, sorry.’

De ommekeer kwam niet meer, daarmee had ze zich verzoend. Haar vader had olifantenbenen, woog 130 kilo. Het was niet de eerste keer dat hij werd opgenomen voor een alcoholvergiftiging.

Bar: ‘Maar toen ik op dat kamertje kwam, dacht ik: dit is niet goed. Hij zag de kat voorbij het bed lopen. Ik moest beneden de post ophalen. Hij wist niet waar hij was. Op zaterdagavond zat ik in de bus naar Doetinchem. De Graafschap-uit. Verloren, uiteraard. Het zat me de hele avond niet lekker. Ik wilde een goede diagnose. Zondag ben ik langs geweest. Kreeg ik ook niks te horen. Maandag, op mijn werk, kreeg ik de verantwoordelijke dokter niet te pakken, werd ook niet teruggebeld.

Nou, uiteindelijk wel. Dinsdag om drie uur. “U kunt beter komen, want het kon wel eens gauw afgelopen zijn.” Ik ben weggerend, op mijn fiets gesprongen. Verblind door tranen stortte ik me in het verkeer, negeerde alle stoplichten. Ik hoorde piepende remmen.

In me hoorde ik alleen maar: hij gaat dood. Hij gaat dood. Hij gaat dood. Bij mijn moeder thuis kreeg ik ruzie. Zij wilde mee en mijn zusje ook. Vier jaar had ik alleen voor hem gezorgd en nu wilden ze ineens mee.

Ze gingen ook mee. Mijn vriendin Eveline was ook gekomen. Dat wilde ik per se. Om de beurt zaten we bij hem. "Ga maar slapen pap," zei ik en deed een hand over zijn ogen. Zei hij van heel ver weg: "Hoe kan ik nou slapen als jij zo aan mij loopt te plukken trut?" Door mijn tranen heen moest ik zo lachen om die opmerking.

Ineens zei hij: "M'n moeder wil dat ik kom." Ik zeg: "Dan moet je gaan, dan moet je gaan." Toen ben ik weggelopen en heb niet meer omgekeken. Het was toen half zes.

Alles in zijn lichaam was stuk, of bijna stuk. Zijn nieren deden het niet meer. De lever stond op het punt om het te begeven. Als die ophoudt met schoonmaken is het gebeurd. Binnen 48 uur zou hij doodgaan. Ik wilde daar niet bij zijn.

Nou, om zes uur was het al gebeurd. Ik was net thuis. Het eerst wat ik dacht was: o gelukkig. O gelukkig.

Ik had ook tegen hem gezegd dat ik woensdag naar de wedstrijd Sparta-Willem II zou gaan en dat we zouden winnen. "Da's goed," zei hij.

Veel mensen vonden het raar dat ik een dag na zijn dood naar de wedstrijd wilde. Ik niet. Wat wel vreemd was: ik moest me heel erg kut voelen, maar dat was niet zo. Ik was heel erg mezelf. Ik deed mijn dagelijkse dingen, al ben ik niet gaan werken. 's Avonds ben ik naar de wedstrijd gegaan. Dat had ik hem beloofd. Ik wilde, ik moest. Na tien minuten stonden we 2-0 achter. Ik keek letterlijk omhoog en zei in mezelf dat dit niet waar kon zijn. Het werd 1-2, 2-2. In de laatste minuut maakte Koevermans 3-2. Iemand kneep in mijn arm en zei: "Je weet waar dit voor is hè?" Toen zei ik: "Dit is niet voor hem maar door hem."

Ze schiet in de lach en zegt dan bitter. 'De jaren erna heb ik hem zo vaak vervloekt in het stadion. "Als je iets kunt doen pa, waarom dan niet?" Ik weet het wel trouwens. Dat past bij hem. Bij zijn leven en karakter. Sarcast, cynicus. Verliezen, je doet het er maar mee. Ik heb het gevoel dat hij ons heel lang wil laten lijden, voordat er iets goeds gebeurt. Het wordt de zomer van 2005, denk ik.'

'Is hij aanwezig in het stadion?'

'Nooit. Ik roep hem wel aan om Sparta te helpen. Als we achterstaan. "Doe nou wat pa!" Maar ik sta daar bewust zelf niet voor open. Hij is op een nacht wel verschenen aan de meest nuchtere van al mijn vriendinnen. Marieke belde me op en vertelde dat ze in haar droom tot drie keer toe bezoek kreeg van mijn dode vader. Ze moest zeggen dat het hem goed ging. En hij vroeg hoe het met mij was. Hij kon niet in contact met mij komen.

Vier, vijf keer per jaar lig ik in mijn slaap te vechten met hem. Ik ben boos. Ja, ik ben nog vaak boos op hem. Ik vind hem oneerlijk. Vuile narcist. Dat hij niet wilde zien hoe ik volwassen zou worden en kinderen zou krijgen en hoe het met Sparta afloopt. Heel egoïstisch hoe hij zichzelf naar de kloten heeft geholpen. Daar kan ik nog vaak boos om worden. Een paar weken geleden heb ik hem vervloekt. Ik had advies nodig. "Hoe deed jij

dat nou, pap?” Ik wil weten of ik op hem lijk en ik kan het hem niet vragen verdomme.

Maar het slijt wel. Hoe langer geleden, hoe mooier de herinneringen. Klinkt gek, maar ik had het ook niet willen missen, die hele lijdensweg. Ik heb daardoor een andere kijk op het leven gekregen. Kan alles beter relativëren. “Waar maak je je druk om, Bar?” Ik ben een positief ingesteld mens, mede door de dood van mijn vader.’

‘Je drinkt altijd als ik je zie. Ben je niet bang...’

‘Als ik alleen ben, drink ik nooit hoor. Dat is mijn gouden regel. Drinken doe ik voor de gezelligheid en niet om rottingen te verdoezelen. Ik heb gezien wat drank dan met je doet.’

‘Nooit bang dat je zo eindigt als hij, dat je bent zoals hij?’

‘Nee, ik besta voor de helft uit mijn vader en voor de helft uit mijn moeder. Mijn moeder kan goed relativëren en nuanceren. Ik kan ook narcistisch zijn en denken dat heel de wereld om mij draait, maar dan is er meteen een stemmetje dat zegt dat ik niet zo arrogant moet doen. Ik denk wel dat ik mijn vader ben, maar in een veilige marge. Waanideeën zoals hij had heb ik niet, al heb ik een onverklaarbare hang naar het destructieve of het stiekeme. Vooral met mannen. Zo val ik altijd op mannen die bezet zijn. En als ik ze eenmaal heb, vind ik er meteen niks meer aan.’

‘Volgens mij zoek jij je vader in elke man.’

‘Nee. Ik zoek wel naar het onmogelijke. Ik zoek naar een liefde die heel veel geluk kan losmaken, maar ook heel veel verdriet. Dat verdriet vind ik ook heel mooi. Ergens wil ik pijn gedaan worden. Zalig is het om weg te kwijnen in zelfmedelijden. Dan ben ik erg gelukkig. Maar ik wil dus absoluut niet zoals papa eindigen. Dat ik ooit met hem word verenigd, vind ik een fijn idee. Ja, dat geloof ik. Zoals hij zei dat zijn moeder op hem wachtte. Zo stellig. Ik ken de theorie: van zuurstoftekort ga je rare dingen zeggen. Maar waarom op zo’n cruciaal moment, een uur voor je dood, uitgerend je moeder zien? Maar de eerstvolgende zeventig jaar hoef ik hem niet te zien hoor. Ik ben nog niet klaar.’

‘Wil je zijn ongelijk bewijzen. Wil je hem verbeteren?’

‘Nee, ik wil gewoon een leuk en gezellig leven. Ik wil Sparta terug in de eredivisie. Sparta is natuurlijk de verbondenheid met mijn vader hè. Daarom was ik ook zo bang dat na de dood van mijn vader Sparta op sterven na dood was. Maar het is goed gekomen.’

Hoe langer geleden, hoe mooier de herinneringen aan haar vader, zegt ze.

Bar vertelt over zijn grote dikke buik waar ze als kleine meid zo lekker haar hoofd tegenaan kon leggen. Ze is haar hele leven een knuffelbeest geweest. Altijd zat ze bij hem op schoot. En als hij na zijn werk een hazenslaapje deed, gooide ze sinaasappels tegen zijn buik en die stuiterden dan hard weer terug zonder dat hij het merkte.

Een vertederd lachje. Dan een sigaret.

In het zwembad klauterde ze altijd op zijn rug. Gek, zegt ze, zijn lichaam is er niet meer, maar ik kan zijn rug zo uittekenen. Ik weet nog precies waar alle moedervlekken zaten.

Ze schiet in de lach.

‘Twee jaar na zijn dood kreeg ik een brief van het crematorium. Of ik zijn as alsjeblieft wilde komen ophalen. We hadden hem twee jaar laten staan daarzo. Ach, een lichaam, dat is een hoesje hè. De ziel is belangrijk. Ze hebben ’m uitgestrooid op een veldje bij het crematorium. Graag had ik zijn restanten over het veld van Sparta laten waaien. Maar dat mag niet. Ik heb nog overwogen om het stiekem te doen, maar het is er niet van gekomen. Mijn gemakzucht denk ik.’

Toen Sparta in mei 2007 van NEC verloor, waardoor de Rotterdamse club was uitgeschakeld voor intertotovoetbal, barstte Barbara in de supportersbus in snikken uit. ‘Het is mijn droom om Sparta ooit nog eens in Europa te zien spelen. Ik heb gebeden op de tribune. “God, ik hoef geen man, ik hoef geen kinderen, ik hoef niet rijk te worden, ik wil alleen maar dat Sparta Europees voetbal haalt.” Maar hij hoort me niet.’ De seizoenkaart voor 2007/2008 is aangeschaft.

Alex is meer van de Knex

Maart 2005

Een voor een komen de jongens van Pancratius naar buiten. Alex van Basten is de laatste die kleedkamer 4 verlaat. Onmiddellijk mengt hij zich in een gevecht om de bal, meer uit speelsheid dan om het ding te veroveren. Even snel houdt hij ermee op en kijkt een beetje in het rond.

Een paar meter verder staat zijn vader, bruin gekleurd van de wintersport. Marco heeft zojuist de veters van zijn zoons Nikes gestrikt.

‘Moet je ook spelen vandaag?’ vraag ik.

Marco knikt. ‘Om 12 uur. Maar ik speel altijd alleen de tweede helft. Ik kom in de rust pas aan.’

Het is zaterdagmorgen, tien voor half tien. We lopen naar veld 2 waar Pancratius F8 de uitwedstrijd wacht tegen Vlug & Vaardig F2. Marco vertelt dat dit Alex’ eerste uitwedstrijd wordt. Voorheen speelden de jochies alleen op de club in een toernooi dat de Champions League wordt genoemd. Alex van Basten speelde voor Barcelona en maakte in alle wedstrijden slechts één doelpunt. De verleiding is groot om te gaan vergelijken, maar één blik op de 7-jarige voetballer van Pancratius F8 leert tijdens het inschieten dat we dat niet moeten doen.

Alex is, in tegenstelling tot zijn twee oudere zussen, overigens nog onwetend van het verleden van zijn vader. Marco zelf laat zich er ook niet op voorstaan. Stilletjes heeft hij positie genomen achter het doel van het dikke keepertje van Vlug & Vaardig, op ruime afstand van de vaders en moeders, die bijna in het veld staan. Zwijgend kijkt hij naar de wedstrijd. Pas in de tweede helft wordt de onzichtbare opgemerkt. De papa van het dikke keepertje vraagt een handtekening voor zijn zoon.

Het is een paar graden boven nul, maar windstil. De laatste druppeltjes dauw zullen weldra verdampen. De zon staat zo laag dat je ’m zo weg lijkt te kunnen koppen.

Allebei herbeleven we het zaterdagmorgengevoel. Vroeg op om een potje te voetballen. Het spel dat hij nu nog beoefent is leuk, maar het haalt het in alle opzichten niet bij het voetbal dat hij speelde toen hij zo oud was als Alex nu.

‘Het gaat steeds moeilijker. Ik moet mijn geluk nu ontlenen aan een balletje breed.’ Marco grinnikt even om die opmerking.

Toen hij daarstraks in de buurt van Sportpark Ookmeer in Amsterdam reed, herkende hij wat namen van clubs. DCG, daar heeft hij nog eens met Ajax A1 gespeeld. Zelf begon hij bij de club waar zijn oom lid van was, EDO uit Utrecht. Legendarische eerste training, zegt hij. Na een uur wachten bleek dat ze hem vergeten waren op te halen.

De wedstrijd is één minuut oud als Pancratius F8 de score opent. Alex heeft de bal nog niet beroerd. Hij kiest positie in het niemandsland tussen aanvallers en verdedigers. Hij is het middelpunt in het beroemde zandlopersysteem: 3-1-3.

‘Verdedigende middenvelder natuurlijk,’ zeg ik.

‘Het heeft er alle schijn van,’ zegt Marco, die wel uitkijkt om zijn zoon te instrueren.

Alex’ eerste balcontact is een poging het speeltuig te veroveren. Vergeefs. Hij lijkt er niet erg mee te zitten. Even later, ver weg van het strijdgewoel, maakt hij met zijn armen heftige schijnbewegingen. We zien hem in zichzelf praten. Welk spel hij speelt, wordt Marco niet duidelijk. Met voetbal heeft het niks te maken, maar Alex heeft het reuze naar zijn zin.

Ondertussen loopt Pancratius uit naar 4-0. De drie punten gaan mee naar Badhoevedorp, maar die noodzaak ontgaat Alex. Heel af en toe komt hij aan de bal. Als voetballer lijkt hij sprekend op André Ooijer, vind ik. Die spuugt ook vaak op de grond.

In de rust roept Marco hem bij zich. Alex hoort het niet.

‘Alex, kom eens.’

Van dichtbij zie ik dat hij ook in zijn gezicht erg op zijn moeder lijkt. Grote ogen, volle wimpers, spleetje tussen de tanden.

Ik ben benieuwd wat Marco gaat zeggen. Moet Alex beter kijken voordat hij afspeelt? Vrijlopen? Vragen om de bal? Meer in de rug van de gevaarlijke aanvallers opduiken. De ‘afvallende’ bal beter in de gaten houden. De zone beter afdekken?

Maar Marco vraagt alleen: ‘Maak je zo een doelpuntje voor papa?’

Vader en zoon drukken de voorhoofden tegen elkaar. Als ze weer ontkoppeld zijn, doet Alex of hij even diep nadenkt, zegt dan: ‘Misschien.’ Hij huppelt weg.

‘Hij kan best aardig rennen, zie je,’ zegt Marco even later, ‘maar hij is niet wendbaar. Komt doordat ie de hele tijd tv zit te kijken.’

‘Wat maakt het uit,’ zeg ik. ‘Charlie ook. Die heeft veel hobby’s, behalve voetballen. Uit beleefdheid kijkt hij wel eens een paar minuten van een voetbalwedstrijd mee. Kan ’t rotten man. Als ze maar gelukkig zijn.’

Ik schaam me plotseling voor het afschuwelijke cliché. Ik wilde alleen maar zeggen dat je als vader je dromen niet moet projecteren op je kind, maar Marco is me voor...

‘Ik heb al een paar keer tegen hem gezegd: “Vind je ’t wel leuk, Alex? Voetballen hoeft niet hoor van papa.” De eerste keer dat ik dat zei deed hij extra zijn best. Maar het doet hem niks, voetbal. Hij is ook niet voor een club of zo. Het zal mij ook echt een zorg zijn. Het is alleen wel goed dat hij een beetje beweegt, aan sport doet. Maar Knex vindt ie

leuker. Zijn opa, Liesbeths vader, is ook handig. Daar zal hij het wel van hebben. In een uur zet Alex een kermisapparaat van Knex in elkaar. En gisteren zat hij te puzzelen.'

Een ploeggenootje krijgt de bal hard tegen zijn arm aan. Alex is de eerste die zich ontfermt over het jochie. 'Doet het pijn?' vraagt hij lief en raakt hem even aan.

De aansluitende corner verdwijnt achter het doel. Alex hangt eerst aan de paal, duikt dan in het zijnet, stopt zijn hoofd door een van de mazen en kijkt dromerig voor zich uit. Misschien denkt hij nu wel aan zijn legpuzzel.

Even later zien we hem gekke bekken trekken midden op het veld. Hij gaat weer volledig op in zichzelf. Zijn handen en vingers lijken pistolen die worden afgevuurd. Onderwijl gaat het spel waarvoor hij zijn voetbalschoenen heeft aangetrokken gewoon door, en er wordt flink gescoord. De wedstrijd zal in 9-3 eindigen, een stand die aan Marco's zoon voorbijgaat zoals de rijnen aan zijn opa op de Johan Wagenaarkade: zonder ze te zien.

'Ik moet me er ook niet mee gaan bemoeien,' zegt Marco. 'Dan wordt het voor hem vervelend.'

'Zoals jouw vader jou een beetje drilde, bedoel je?' merk ik op.

'Dat heb ik zo helemaal niet ervaren. Zo heeft hij dat beleefd.'

'Komt hij wel eens kijken naar Alex of naar je dochters die hockeyen en paardrijden?'

'Nee, nooit. Hij heeft mijn moeder in het weekend altijd.'

'Goed zeg. Mooi.'

'Nou, dat weet ik dus niet. Daardoor heeft hij geen sociaal leven.'

'Maar ik bedoel die trouw. Elke dag weer, jaar in jaar uit.'

'Dat kun je ook schuldgevoel noemen,' zegt Marco.

'Zie je hem nog vaak?'

'Eens in de twee à drie weken ga ik langs.'

De wedstrijd is afgelopen. Van de negen goals heeft de speler die de naam Van Basten draagt er geen een voor zijn rekening genomen.

'Je zou toch een goal voor me maken?'

Alex denkt even na: 'Ik zei toch misschien.'

In de herkansing kan het alsnog. Elk potje bij de F'jes wordt besloten met strafschoppen.

'O ja,' zegt Alex, die meteen wegrent naar zijn teamgenootjes, niet voorpiept maar keurig achteraan sluit.

Nieuwsgierig kijk ik naar zijn aanloop. Het typische Marco van Basten-hupje ontbreekt.

Komt dat schot...

De bal is hard.

Het schmeicheltje van Vlug & Vaardig krijgt de bal recht op zich af.

Gestopt.

‘Hij was goed getrapt,’ stelt Marco vast.

Alex is een gezegend kind. Geen erfelijke belasting, althans de sportieve genen van mama, dus geen verwachtingspatronen, zoals Jordi Cruijff en Youri Mulder overkwam.

Zwijgend lopen ze naast elkaar verder, op weg naar de kleedkamer.

‘Nou hup, douchen,’ zegt Marco.

Alex speelt nog steeds bij Pancratius, zijn vader is bondscoach.

VERANTWOORDING

De opening van dit boek, 'De jongenskamer van Van Basten', werd in *Hard gras 2* gepubliceerd onder de titel 'Marco's kamer'. Het verhaal werd ook opgenomen in *Het beste uit 5 jaar Hard gras*. In Engelse vertaling verscheen 'Marco's kamer' in 1997 in het eerste nummer van *Perfect Pitch* (edited by Simon Kuper), in 1998 in het Frans in *Football & Littérature* (Patrice Delbourg/Benoît Heimermann) en in een Japanse vertaling, waarvan ik verzameltitel noch jaartal kan ontcijferen. Dankzij het internationale netwerk van mijn vriend Simon Kuper is 'Marco's kamer' voorts nog in het Hebreeuws, het Zweeds en in het Italiaans verschenen.

Het verhaal 'De mooiste plek op aarde' stond in *Hard gras 14*. 'Ebi wil naar huis' in *Hard gras 18*. 'Het offer' in *Hard gras 28*. 'De zonen van Faas' in *Hard gras 33*. 'Lekker belangrijk' in *Hard gras 37*. 'De commune in Jaffa' werd eerder afgedrukt in het *Algemeen Dagblad*, net als 'Oom Ger', 'Pingelen', 'Bal', 'Aanstootgevend', 'Devin', Jerry's Oorlog en 'Finding Charlie'.

De verhalen 'Wat ook moog' gebeuren' en 'Alex is meer van de Knex' werden voor *Over vaders & zonen* geschreven en niet eerder gepubliceerd. Het verhaal over Alex verscheen in 2007 in een Japans tijdschrift.

Dank wil ik zeggen aan Frank van Kolfschooten, Paul de Vos en papa. Hun aanwijzingen waren erg belangrijk.

Hugo Borst